

Kansainvälistä huipputasoa edustava Arkkitehtuuri- ja designmuseo Helsinkiin

Selvitys toteuttamisen edellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:29

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 29/2018

Kansainvälistä huipputasoa edustava Arkkitehtuuri- ja designmuseo Helsinkiin

Selvitys toteuttamisen edellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN PDF: 978-952-263-580-8

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto / Erja Kankala

Kuvat: Dog Design / Ilona Ilottu

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	21.8.2018	
Tekijät	Tuomas Auvinen, Mirkku Kullberg, Ulla Teräs		
Julkaisun nimi	Kansainvälistä huipputasoa edustava Arkkitehtuuri- ja designmuseo Helsinkiin; Selvitys toteuttamisen edellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:29		
Diaarinumero	20/40/2018	Teema	kulttuuri
ISBN PDF	978-952-263-580-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-580-8		
Sivumäärä	109	Kieli	suomi
Asiasanat	museot, arkkitehtuuri, muotoilu, Arkkitehtuurimuseo, Designmuseo, kulttuurimatkailu		
Tiivistelmä	<p>Selvitys kansainvälistä huipputasoa edustavan Arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamisesta Helsinkiin on toteutettu opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin yhteistyönä. Selvityksessä tarkastellaan Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon yhdistämistä ja uuden museorakennuksen toteuttamista Helsinkiin. Raportissa hahmotellaan uuden museokonseptin peruslinjat ja tarkastellaan uudisrakennusta ja sen sijaintia.</p> <p>Selvitys on toteutettu laajalla sidosryhmien haastattelulla sekä kansainvälisillä vertailuilla. Lisäksi siinä on hyödynnetty museoiden olemassa olevia suunnitelmia ja toiminta-asiakirjoja. Raportissa tarkastellaan taustaksi museoiden nykytilannetta, museoiden toimintaympäristöä ja kansainvälisiä verrokkeja, sekä museokonseptien muutosta. Tämän jälkeen hahmotellaan uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon konseptia, uudisrakennusta ja sen sijaintia, sekä uuden museon organisaatiota, johtamismallia ja taloutta.</p> <p>Selvitysryhmä suosittaa vahvasti uuden kansainvälistä huipputasoa edustavan Arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamista Helsinkiin. Selvityksessä todetaan, että Suomi ansaitsee arkkitehtuurinsa ja designinsa kansainvälisen merkittävyyden mukaisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon. Ryhmän näkemyksen mukaan Suomella on mahdollisuus profiloitua maailmalla uudenlaisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon edelläkävijäksi. Nykyisten museoiden vahvuuksien varaan on mahdollisuus rakentaa korkean kansainvälisen kunnianhimoitason museokonsepti.</p> <p>Uuden museon luominen vaatii ripeitä käytännön toimenpiteitä ja päätöksiä. Selvityksessä tehdään suosituksia toimenpiteistä, joihin museoiden, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin tulisi ryhtyä, että uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo saadaan toteutetuksi Helsinkiin lähivuosien aikana.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	21.8.2018	
Författare	Tuomas Auvinen, Mirkku Kullberg, Ulla Teräs		
Publikationens titel	Förutsättningar och nödvändiga åtgärder för att uppföra ett Arkitektur- och designmuseum i Helsingfors på internationell toppnivå		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2018:29		
Diarienummer	20/40/2018	Tema	kultur
ISBN PDF	978-952-263-580-8	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-580-8		
Sidantal	109	Språk	finska
Nyckelord	museer, arkitektur, design Arkitekturmuseet, Designmuseet, kulturturism		
Referat	<p>Föreliggande utredning om uppförandet av ett Arkitektur- och designmuseum i Helsingfors på internationell toppnivå har gjorts i form av ett samarbete mellan undervisnings- och kulturministeriet och Helsingfors stad. I utredningen granskas en fusion av Arkitekturmuseet och Designmuseet och uppförandet av en museibygggnad i Helsingfors. I rapporten skisseras de grundläggande riktlinjerna för det nya museikonceptet upp och dessutom granskas nybygget och dess placering.</p> <p>Utredningen har genomförts i form av intervjuer och internationella jämförelser. Dessutom utnyttjas museernas befintliga planer och verksamhetsrelaterade dokument. I rapporten granskas nuläget för museerna, deras verksamhetsmiljöer och internationella jämförelseobjekt samt förändrade museikoncept. Därefter skisseras det nya Arkitektur- och designmuseet som koncept, nybygget och dess placering samt museets organisation, ledningsmodell och ekonomi.</p> <p>Utredningsgruppen rekommenderar starkt uppförandet av ett Arkitektur- och designmuseum i Helsingfors på internationell toppnivå. I utredningen konstateras att Finland på grund av sin betydande arkitektur och design är väl meriterat för ett Arkitektur- och designmuseum som representerar den internationella toppen på området. Gruppen anser att Finland genom ett nytt slags Arkitektur- och designmuseum har möjlighet att profilera sig som en föregångare på området. Det går att uppföra ett nytt högklassiskt museum med utgångspunkt i de nuvarande museernas styrkor.</p> <p>Att skapa ett nytt museum kräver beslut och praktiska åtgärder som görs i snabb takt. Utredningen innehåller åtgärder som arbetsgruppen rekommenderar för respektive museum, undervisnings- och kulturministeriet och Helsingfors stad så att det nya Arkitektur- och designmuseet ska stå klart i Helsingfors inom den närmaste framtiden.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	21.8.2018
Authors	Tuomas Auvinen, Mirkku Kullberg, Ulla Teräs	
Title of publication	World-class Museum of Architecture and Design to be established in Helsinki Report on the prerequisites for implementation and the necessary measures	
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2018:29	
Register number	20/40/2018	Subject culture
ISBN PDF	978-952-263-580-8	ISSN (PDF) 1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-580-8	
Pages	109	Language Finnish
Keywords	museums, architecture, design, Museum of Finnish Architecture, Design Museum, cultural tourism	
Abstract	<p>A report on the possibility of establishing a world-class Museum of Architecture and Design in Helsinki was produced in collaboration by the Ministry of Education and Culture and the City of Helsinki. The report explores the merger of the Museum of Finnish Architecture and the Design Museum and the construction of a new museum building in Helsinki. The report looks at the general outline for the new museum's concept and examines the new building and its location.</p> <p>The report was completed utilising extensive interviews with stakeholders and an international comparison. In addition, the rapporteurs have utilised the museums' existing plans and operating documents in their work. As background, the report examines the museums' current situation, the museums' operating environments and international points of comparison, as well as changes to the museum concepts. After this, the report outlines the concept for the new Museum of Architecture and Design, its location as well as the organisation, management model and finances for the new museum.</p> <p>The team of rapporteurs strongly recommends that a new world-class Museum of Architecture and Design be established in Helsinki. The report finds that Finland deserves a Museum of Architecture and Design that reflects the international significance of its architecture and design. It is the group's view that Finland has the opportunity to become profiled around the world as a trendsetter for a new type of Museum of Architecture and Design. It is possible to build a museum concept based on the strengths of the current museums that is considered highly ambitious by international standards.</p> <p>The creation of the new museum will require fast-paced practical measures and decisions. The report gives recommendations on measures, which the museums, the Ministry of Education and Culture and the City of Helsinki must undertake so that the new Museum of Architecture and Design can be established in Helsinki in coming years.</p>	
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland	
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

1	Johdanto	9
1.1	Selvityksen lähtökohdat ja toteutus.....	9
1.2	Selvityksen tulokset.....	10
1.3	Selvityksen keskeiset argumentit ja rakenne	11
2	Museoiden tausta ja nykytilanne	15
2.1	Museoiden tausta.....	15
2.2	Museoiden strategiset linjaukset.....	16
2.3	Rakennukset.....	17
2.4	Kävijämäärät	18
3	Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon kansainvälisistä verrokeista ja toimintaympäristöstä	20
3.1	Kansainvälistä keskustelua tulevaisuuden arkkitehtuuri- ja designmuseoista.....	20
3.2	Arkkitehtuurin ja designin kokemuksesta museossa.....	23
3.3	Uusi kokemuksellisuus kansainvälisissä verrokkimuseoissa.....	25
3.4	Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon toimintaympäristöstä	28
4	Yleisölähtöisyys ja vaikuttavuus uuden museokonseptin lähtökohtana	30
4.1	Uuden museokonseptin toteuttaminen vaatii uudelleenajattelua.....	30
4.2	Uuden museon yleisöt ja asiakkaat.....	33
4.3	Näyttelyistä ja seinistä ohjelmistoon ja palveluihin – museon muuttuva yleisö suhde	38
5	Uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon konsepti	40
5.1	Konsepti lyhyesti.....	40
5.2	Miten uusi museokonsepti toteutetaan?.....	42
6	Museorakennus ja sen sijainti	53
6.1	Taustaksi.....	53
6.2	Museon konseptista ja arkkitehtuurista.....	54
6.3	Mahdolliset sijaintipaikat ja suositukset.....	56
6.4	Suosittelut sijaintivaihtoehdot	61

7	Organisointi, talous ja johtaminen	64
7.1	Organisaatiomuoto ja johtaminen.....	64
7.2	Uuden museorakennuksen rakentaminen ja rahoitus	66
7.3	Uusien näyttelysisältöjen rahoitus.....	68
7.4	Uuden museon käyttötalous.....	69
7.5	Monikäyttötilan hallinnointi ja talous.....	72
7.6	Säätiöiden halukkuus osallistua uuteen museokonseptiin	73
7.7	Verkostojen merkitys uutta museota luotaessa.....	74
8	Arkkitehtuuri- ja designmuseo 2025 ja keskeisimmät suositukset	75
8.1	Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo vuonna 2025	75
8.2	Suomi ansaitsee arkkitehtuurinsa ja designinsa kansainvälisen merkittävyyden mukaisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon	77
8.3	Suomella on mahdollisuus profiloitua maailmalla arkkitehtuuri- ja designmuseoiden edelläkävijäksi.....	77
8.4	Nykyisten museoiden vahvuuksien varaan on mahdollisuus rakentaa korkean kansainvälisen kunnianhimo-tason museokonsepti	79
8.5	Uuden museon luominen vaatii ripeitä käytännön toimenpiteitä ja päätöksiä	81
8.6	Lopuksi.....	86
	Liite 1. Selvitystyön aikana tehdyt haastattelut	87
	Liite 2. Design- ja arkkitehtuurimuseon sijaintipaikkatarkastelu	90

1 Johdanto

1.1 Selvityksen lähtökohdat ja toteutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhdessä Helsingin kaupungin kanssa asetti 19.3.2018 selvitysryhmän pohtimaan Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon kehittämistä ja mahdollista uudisrakennusta. Selvityksen lähtökohdista todetaan asettamispäätöksessä seuraavaa:

“Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Helsingin kaupunki käynnistävät yhteistyössä Designmuseon säätiön ja Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiön kanssa selvityshankkeen kansainvälistä huipputasoa edustavan design- ja arkkitehtuurimuseokokonaisuuden toteuttamisen edellytyksistä ja tarvittavista toimenpiteistä. Uuden museokokonaisuuden suunnittelun lähtökohtana on Designmuseon ja Arkkitehtuurimuseon toiminta ja sen kehittäminen. Selvityshankkeen tavoitteena on luoda suuntaviivat Designmuseon ja Arkkitehtuurimuseon uudistettavalle toimintakonseptille ja tilahankkeen valmistelulle.”

Hankkeelle nimettiin selvitysryhmä, johon kuuluivat Tuomas Auvinen, Mirku Kullberg ja Ulla Teräs. Selvityksellä oli tukiryhmä, johon kuului edustus opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Helsingin kaupungilta, Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiöltä ja Designmuseon säätiöltä. Tukiryhmän puheenjohtajana toimi ylijohtaja Riitta Kaivosoja opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtajana kulttuuri ja vapaa-ajan toimialajohtaja Tommi Laitio Helsingin kaupungilta.

Selvityksen tavoitteista todetaan asettamispäätöksessä seuraavaa:

“Hankkeessa tulee selvittää

- lähtökohdat yhteisen toimintakonseptin suunnittelulle*
- uuden museokokonaisuuden sisällölliset ja toiminnalliset tavoitteet*

- lähtökohdat museokokonaisuuden roolin, sidosryhmäyhteistyön ja kumppanuuksien kehittämiseksi paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti
- palveluiden ja kävijäkokemuksen kehittämismahdollisuudet (kohderyhmät ja niiden tarpeet ja odotukset)
- talouden ja liiketoimintamallin kehittämismahdollisuudet (vetovoimaisen kohteen toteuttaminen ja pitkäjänteinen kehittäminen)
- uuden museorakennuksen suunnittelun ja sijoittamisen lähtökohdat ja mahdollisuudet.

Selvitykseen tulee sisältyä vaihtoehdot toiminnan hallinnoimiseksi sekä arvio uudistuksen edellyttämistä resursseista ja rahoitustavasta. Selvitystyön toteuttamisessa tulee perehtyä kansainvälisesti toteutettuihin hankkeisiin ja ratkaisuihin.”

Työn toteuttamiseksi selvitysryhmä haastatteli 76 henkilöä (lista haastatelluista on liitteessä 1). Haastateltavat valittiin keskusteluissa tukiryhmän kanssa ja niillä pyrittiin saamaan kattava otos sidosryhmien näkemyksistä. Käytettävissä olleen ajan rajallisuuden vuoksi haastateltavat valittiin otoksena sidosryhmistä. Selvitysryhmä tapasi myös tahoja, jotka itse ottivat aktiivisesti yhteyttä selvitystyön tekijöihin.

Lisäksi järjestettiin työpaja Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon henkilökunnalle 12.4.2018, johon osallistui valtaosa museoiden henkilöstöstä. Työpajassa keskusteltiin museoiden yhteistyön tiivistämisestä ja hahmoteltiin eri yleisöryhmien kautta mahdollisia uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon sisältöjä ja toimintakonseptia. Työpajan tuloksia hyödynnetään alla toimintakonseptia koskevassa pohdinnassa.

Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiön ja Designmuseon säätiön hallitukset kokoontuivat yhteiseen iltakouluun 9.5.2018 keskustelemaan museoiden yhteistyöstä ja mahdollisesta uudesta tulevista museosta. Tilaisuudessa hahmoteltiin keskustellen yhteistä tahtotilaa etenemiselle kohti tiivistyvää yhteistyötä ja yhtä museota.

Selvitysryhmän käytössä on lisäksi ollut museoiden suunnitteluasiakirjat, aiempia strategia- ja tilaselvityksiä sekä OKM:n ja Helsingin kaupungin aiempia museoselvityksiä.

1.2 Selvityksen tulokset

Selvityksen konkreettisena tuloksena on tämä selvitysraportti. Sen kirjoittamiseen ovat osallistuneet kaikki selvitysryhmän jäsenet. Raportti tarjoaa toivottavasti hyvän lähtökohdan jatkokeskusteluille hankkeen edistämiseksi. Koska selvitystyö on tehty hyvin tiukassa aikataulussa, niin raportti piirtää kuvaa uudesta museosta varsin suurin pensselinvedoin. Selvitys on prototyyppi: tarkoitus on mahdollistaa ideoiden yhteinen hiominen ja havaita

mahdolliset haasteet jo aikaisessa vaiheessa kehitystä. Lisäselvityksiä on tarpeen käynnistää sekä sisältökonseptin että uudisrakennuksen edistämiseksi. Raporttiin on kuitenkin kerätty myös konkreettisia toimenpide-ehdotuksia niiltä osin, kuin selviä askelmerkkejä on voitu määrittää.

Tärkeä immateriaalinen osa selvitysryhmän työtä ovat olleet keskustelut eri tahojen ja sidosryhmien kanssa. Keskusteluissa on hahmottunut yhteinen tahtotila uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamiseksi. Kaikki haastatellut tahot ovat melko yksimielisesti olleet sitä mieltä, että suomalaiset ja suomalainen arkkitehtuuri ja muotoilu ansaitsevat uuden korkean kansainvälisen ambitiotason museon. Selvitysryhmä toivoo, että selvityshankkeen myötä muodostunutta tahtotilaa hyödynnetään viemällä uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamista määrätietoisesti ja nopeasti eteenpäin.

1.3 Selvityksen keskeiset argumentit ja rakenne

Selvityksen aikana on noussut selvästi esille neljä keskeistä viestiä, jotka muodostavat puolisen langan tämän raportin lukemiselle. Alla esitellään nämä argumentit lyhyesti, jotta raporttia on helpompi lähestyä. Samalla viitataan raportin lukuihin, joista niiden taustat löytyvät tarkemmin esiteltyinä.

Viesti 1: Suomi ansaitsee arkkitehtuurinsa ja designinsa kansainvälisen merkittävyyden mukaisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon

Suomalainen yhteiskunta on laajasti uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon luomisen takana. Haastatellut tahot - ja useat haastattelujen ulkopuoliset epäviralliset keskustelut Suomessa ja ulkomailla - ovat tehneet ilmeiseksi uuden museon tarpeellisuuden. Suomalainen arkkitehtuuri ja design tunnustetaan laajasti kansallisena vahvuutenamme. Tätä tunnettuutta ei ole viime vuosina osattu riittävästi hyödyntää, eikä sillä ole arvoistansa näyteikkunaa kotimaahan ja ulkomaille. Tällaisen uusi museo voi tarjota.

E erityisen maininnan ansaitsee suomalaisen arkkitehtuurin ja designin merkitys suomalaisen arjen ja hyvinvoinnin kehittäjänä. Nämä alat ovat olleet keskeinen vaikuttaja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittymisessä. Suomessa arkkitehtuuri ja muotoilu kuuluvat kaikille ja ovat osa arjen hyvinvointia - eivät erillinen eliitin erottautumiskeino. Niiden yhteys luontoon ja ympäristöön ovat selkeä vahvuus ja erottautumistekijä.

Pohjoismaista hyvinvointimallia ihailaan tällä hetkellä laajasti kansainvälisesti. Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo voi ottaa tämän pohjoismaisen hyvinvointiajattelun arkkitehtuurin ja muotoilun maineen itselleen.

Näiden vahvuuksien varaan Suomen tulee rakentaa uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo.

Näitä ajatuksia käsitellään luvuissa 3 ja 4 tarkemmin.

Viesti 2: Suomella on mahdollisuus profiloitua maailmalla uudenlaisen arkkitehtuuri- ja designmuseon edelläkävijäksi

Kansainvälisessä vertailussa on käynyt selväksi, että arkkitehtuuri- ja designmuseokenttä hakee vielä vahvasti paikkaansa ja toimintamallejansa. Selkeästi profiloituvia edelläkävijä vielä puuttuu. Pohjoismaissa ei ole tätä kokonaisuutta otettu haltuun. Suomella on mahdollisuus profiloitua suomalaisen ja pohjoismaisen muotoilun museokentällä kansainvälisenä suunnannäyttäjänä.

Suomella on erinomainen mahdollisuus ottaa johtajuus tässä kehityksessä luomalla kansainvälisen tason museo Helsinkiin. Uusi museo voi rakentaa suomalaisen arkkitehtuurin ja designin maineen sekä olemassa olevien museoiden erinomaisten kokoelmien varaan. Vastaavia kokoelmia ei kansainvälisillä museoilla juurikaan ole. Yhdistämällä kokoelmaan ja sen jatkuvaan kehittämiseen uudenlaista yleisölähtöistä työskentelyä on uudella Arkkitehtuuri- ja designmuseolla erinomainen mahdollisuus olla kansainvälisellä huipulla toimiva edelläkävijä alallaan.

Helsinki voi 'Finnish design and architecture' maineen lisäksi profiloitua tulevaisuuden arkkitehtuuri- ja designmuseoiden suunnannäyttäjänä.

Näitä ajatuksia käsitellään luvuissa 3, 4 ja 5 tarkemmin.

Viesti 3: Nykyisten museoiden vahvuuksien varaan on mahdollisuus rakentaa korkean kansainvälisen kunnianhimoitason museokonsepti

Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon kokoelmat ovat erinomaiset ja museoiden työmuistiorganisaatioina on hyvällä tasolla. Vastaavia kokoelmia ei juurikaan löydy kansainvälisessä vertailussa. Tätä työtä tuleekin jatkaa myös yhdistyneessä museossa.

Designmuseo on pyrkinyt kehittämään näyttelytoimintaansa ja seuraamaan museotalouden kehitystä yleisölähtöisempään suuntaan tilojensa asettamien rajoitteiden puitteissa. Arkkitehtuurimuseo on ajattelussaan jäänyt jälkeen museokentän kehityksestä ja keskittynyt asiantuntijuuden ylläpitoon ja oman alansa palvelemiseen. Osatekijänä myös Arkkitehtuurimuseon tilanteeseen ovat sen käytössä olevat tilat ja niiden rajoitteet.

Yhdistämällä nykyiset museot yhdeksi vahvaksi toimijaksi - molempien alojen perinteitä ja identiteettiä kunnioittaen - saadaan muodostetuksi erittäin vahva kokoelmapohja uuden

Arkkitehtuuri- ja designmuseon toiminnalle. Uuden museon on kuitenkin määrätietoisesti kehitettävä yleisösuhdettaan ja avauduttava yhteiskuntaan. Tämä vaatii museoalan yleisten kehityssuuntien seuraamista ja konseptin vahvaa kehittämistä avoimempaan suuntaan. Tässä uusi museo voi toimia arkkitehtuuri- ja designmuseokentän suunnannäyttäjänä kansainvälisesti palvelen sekä kaupunkilaisia, suomalaisia että matkailijoita - kutakin heitä kiinnostavalla tavalla.

Uusi konsepti edellyttää myös museoiden tilakysymyksen ratkaisemista. Selvitysryhmä päätyi siihen, että tarjolla olevista sijoituspaikoista parhaiten uudelle museolle soveltuvat uudisrakentamisen mahdollistavat sijainnit. Nykyiset museot ovat liian pitkään joutuneet sopeutumaan tiloihin, joita ei ole tehty museokäyttöön. Lisäksi suomalaisen arkkitehtuurin esittelyssä museorakennuksella itsellään on tärkeä asema. Nämä seikat puoltavat uudisrakennusta uuden museon sijoituskohteena.

Museoiden yhdistämisellä ja näin syntyvällä kokoelmakokonaisuudella, uuden museo-konseptin kehittämisellä ja onnistuneella uudisrakennuksella kyetään Helsinkiin luomaan kansainvälisesti kiinnostava arkkitehtuuri ja designmuseokentän suunnannäyttäjäksi, joka tavoittaa laajasti eri yleisöjä.

Näitä ajatuksia käsitellään luvuissa 2, 5 ja 6 tarkemmin.

Viesti 4: Uuden museon luominen vaatii ripeitä käytännön toimenpiteitä ja päätöksiä

Uutta Arkkitehtuuri- ja designmuseota - tai niiden yhteistä lisärakennusta - on suunniteltu jo useita kertoja. Nyt on tullut aika tämän suunnittelun viemiseksi maaliin. Näin saadaan kerralla ratkaistuksi monia molempien museoiden toiminnallisia ja tilallisia kehityshaasteita. Tämä yhteisten tahtotilojen ikkuna on nyt selvästi auki - siihen pitää tarttua ripeästi, jotta hanke saadaan toteutetuksi. Museoiden tilanne ei ole kestävä, mikäli hankkeen eteneminen pitkittyy.

Suunnitelman toteuttaminen vaatii käytännön toimenpiteitä ja yhteistyöhalukkuutta useilta tahoilta:

- Raportin pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on löydettävä yhteinen tahtotila hankkeen eteenpäin viemisestä, investoinnista ja toiminnan rahoituksesta. Tässä keskustelussa on myös pidettävä mukana sopivat säätiöt ja mahdolliset yksityiset toimijat.
- Lisäselvitystyö on käynnistettävä sekä sisältökonseptin että uudisrakennuksen edistämiseksi. Tässä opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistäjän roolissa. Seuraavina askeleina tarvitaan museokonseptin tarkempi luominen ja

uudisrakennuksen tilaohjelma. Molempiin tarvitaan oma suunnitteluryhmänsä, jossa on läsnä OKM:n, Helsingin kaupungin ja museoiden näkemys. Projektin eteenpäin menon varmistamiseksi näihin ryhmiin tarvitaan myös ulkopuolista tukea ja kansainvälistä näkemystä.

- Konseptin ja tilaohjelman tarkentamisen myötä myös arkkitehtuurikilpailuun valmistautuminen on aloitettava museoiden, OKM:n ja Helsingin kaupungin kesken.
- Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon on lähdettävä kehittämään yhteistyötä, uutta kunnianhimoista konseptia ja uutta organisoitumisen tapaa. Tämä on tehtävä yhteistyössä OKM:n ja Helsingin kaupungin kanssa, myös ulkopuolista osaamista hyödyntäen. Myös alan toimijoiden verkottaminen uuteen konseptiin on keskeistä. Samalla luodaan uudelle museolle ensimmäisiksi vuosiksi erittäin kiinnostava ja korkeatasoinen näyttelyohjelma.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on löydettävä ratkaisu uudisrakennuksen toteuttamiseen ja investointeihin - säätiökentän kanssa keskustellen.
- Molempien museoiden säätiöiden hallitusten ja sidosryhmien on sitouduttava ja valmistauduttava yhdistymisen vaatimiin toimenpiteisiin.
- Museoiden, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on käytävä neuvottelut uuden museokokonaisuuden toiminnan rahoituksesta, kun konseptin yksityiskohdat ja talousvaikutukset tarkentuvat.

Näitä ajatuksia käsitellään luvuissa 7 ja 8 tarkemmin.

2 Museoiden tausta ja nykytilanne

Tässä luvussa avataan lyhyesti Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon taustaa ja tämän hetkistä tilannetta. Museot esitellään myös avainlukuina vuoden 2017 Museotilaston pohjalta.

2.1 Museoiden tausta

Designmuseo ja Suomen arkkitehtuurimuseo ovat säätiöpohjaisia, Helsingissä sijaitsevia opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämiä valtakunnallisia erikoismuseoita. Molemmat museot vastaavat toimialansa merkittävästä kokoelmasta ja toimivat valtakunnallisina asiantuntijoina omalla toimialueellaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee molempien museoiden toimintaa valtionosuuksien ja harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen avulla.

Designmuseo tutkii, kerää, tallentaa, dokumentoi ja esittää suomalaista ja kansainvälistä muotoilukulttuuria Suomessa ja kansainvälisissä kiertonäyttelyissä. Museota hallinnoi Designmuseon säätiö. Museon juuret ulottuvat 1870-luvulle ja varsinainen kokoelmien kartuttaminen alkoi, kun ensimmäiset esineet ostettiin Wienin vuoden 1873 maailmannäyttelystä. Kokoelma alkoi taideteollisuuden opetuskokoelmana. Esinekokoelma kaksinkertaistui vuonna 2005 Hackmanin Pro Design –säätiön fuusioituessa Taideteollisuusmuseon säätiöön. Tällöin Designmuseo otti vastuulleen Arabian museon, litalan lasimuseon, Nuutajärven lasimuseon sekä Hackman-Sorsakosken kokoelmat. Museon kokoelmissa on 125 000 valokuvaa, 75 000 esinettä ja 45 000 piirrosta. Museon päätoimipisteessä on 2016 avattu kokoelmanäyttely, vuosittain kaksi päänäyttelyä ja noin viisi pienempää galleriänäyttelyä. Museolla on runsas yleisöohjelma, opastuksia, tapahtumia ja museopedagogisia palveluja sekä yritysysteistyötä. Maailmalla kiertää tällä hetkellä aktiivisesti kaksi ulkomaan kiertonäyttelyä. Digitaalista saavutettavuutta on edistetty kuuden verkkonäyttelyn ja 2017 käyttöön otetun kokoelmanäyttelyyn liittyvän digitaalisen arkiston avulla.

Suomen arkkitehtuurimuseon tehtävänä on tallentaa ja levittää tietoa arkkitehtuurista ja lisätä arkkitehtuurin ymmärrystä niin suuren yleisön kuin asiantuntijoidenkin parissa sekä kansallisessa että kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. Sitä hallinnoi Suomen arkkitehtuu-

rimuseo- ja tiedotuskeskussäätiö. Museo perustettiin Suomen rakennustaiteen museona vuonna 1956 tallentamaan 1900-luvun rakennettua kulttuuriperintöä ja vastaamaan suomalaisen arkkitehtuuriin kohdistuneeseen kansainväliseen kysyntään. Arkkitehtuuriarkiston lähtökohtana oli Suomen Arkkitehtiliiton vuonna 1949 perustama valokuvakokoelma. Arkkitehtuurimuseossa on suuret piirustus- ja valokuvakokoelmat, jonkin verran pienoismalleja ja laaja yleisölle avoin kirjasto. Arkistokokoelman laajuus on 500 000 objektia ja valokuvakokoelmissa on 150 000 kuvaa. Museon yleisötyön keskiössä ovat näyttelyt - pienen perusnäyttelyn lisäksi tiloissa on ollut 3-4 vaihtuvaa näyttelyä vuodessa. Lisäksi museolla on ollut opastuksia, luentoja ja kiertokävelyitä. Museolla on Suomessa ja ulkomailla kiertäviä näyttelyitä ja se on tehnyt yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa näyttelyitä mm. Venetsian arkkitehtuuriabiennaaliin. Museo on aloittanut kokoelmiensa digitoinnin ja uuden kokoelmanhallintajärjestelmän myötä piirustus- ja kuvakokoelmaa tullaan viemään verkkoon Finna-palvelun kautta.

2.2 Museoiden strategiset linjaukset

Museoiden tämänhetkiset oman toimintansa visiot, missiot ja arvot ovat:

Arkkitehtuurimuseo:

Visio: *Olla läsnä asiantuntijana alan ammattilaisten ja kaikkien arkkitehtuurista kiinnostuneiden elämässä suomalaisissa kaupungeissa ja muissa kulttuuriympäristöissä*

Missio: *Vaalita, avata ja rikastaa arkkitehtuuriin liittyvää tietoa, eli tarjota sitä saataville erilaisin välinein ihmisten hyödynnettäväksi sekä mahdollistaa uuden tiedon syntymistä ja uudenlaisen ajattelun syntymistä*

Arvot: *Asiantuntijuus, Riippumattomuus, Visuaalisuus*

Designmuseo:

Peruslupaus: *Paremmiin muotoiltu elämä!*

Visio 2016: *Designmuseo on muotoilun kansainvälinen kohtaamispaikka*

Missio: *Designmuseo vahvistaa muotoilun ymmärrystä ja historian tuntemusta*

Arvot: *Vaikuttavuus, Asiantuntijuus, Läsnäolo, Avoimuus*

2.3 Rakennukset

Arkkitehtuurimuseo ja Designmuseo toimivat samassa korttelissa Kasarmikatu 24 ja Korkeavuorenkatu 23 sijaitsevilla rakennuksilla. Kumpaakaan rakennusta ei ole rakennettu alun perin museokäyttöön.

Arkkitehtuurimuseon toimitalo rakennettiin tieteellisille seuroille vuonna 1899. Piirustukset laati yliarkkitehti Magnus Schjerfbeck. Suunniteltu uusrenessanssirakennus ei kuitenkaan toteutunut koko komeudessaan, vaan siitä rakennettiin ainoastaan keskiosa, jossa sijaitsivat kirjasto, arkistotiloja sekä kokoontumistiloja. Sisätilaa hallitsee porrashuone, joka kattaa kolmanneksen koko rakennuksesta. Suomen arkkitehtuurimuseo (aiemmin Suomen rakennustaiteen museo) aloitti toimintansa kunnostetuissa ja restauroituissa tiloissa helmikuussa 1982.

Nykymuodossaan tilat eivät ole Arkkitehtuurimuseon toiminnalle sopivat: porrashuone muodostaa merkittävän osan rakennuksen kokonaisuudesta ja on haaste rakennuksen nykykäytössä. Tiloissa säilytetään myös osaa museon arkistokokoelmista olosuhteissa, jotka eivät ole tähän käyttöön optimaaliset. Lisäksi työtilojen puute on johtanut siihen, että kolmannen kerroksen näyttelytilasta on reunoilta lohkaistu työtiloja. Tämä ratkaisu ei ole näyttelytoiminnan kannalta kestävä ja rajoittaa tilojen käyttöä nykyaikaiseen museotoimintaan.

Designmuseon rakennus on arkkitehti Gustav Nyströmin suunnittelema vuodelta 1895. Se on alun perin rakennettu koulurakennukseksi ruotsinkieliselle oppikoululle, joka toimi tiloissa vuoteen 1977 asti. Designmuseon (aiemmin Taideteollisuusmuseon) käytössä rakennus on ollut vuodesta 1978.

Koska tilat on rakennettu koulutilaksi, ne eivät sovellu nykyaikaiseen museokäyttöön. Designmuseo on tehnyt paljon työtä muokataksaan tilat toiminnalleen mahdollisimman sopivaksi ja onkin päässyt suhteellisesti ottaen parempaan tilanteeseen kuin Arkkitehtuurimuseo. Museon kehittymisen kannalta nykyiset tilat ovat kuitenkin yksi keskeisistä ongelmista. Kasvavien yleisö määrän paine tiloissa on kestävä ja rajoittaa toiminnan kehittämistä ja laajenemista.

Molempien museoiden kertaustyylliset rakennukset ovat ulkoasultaan ristiriidassa sisältöjen kanssa, jotka liittyvät erityisesti 1900-luvun modernin arkkitehtuurin ja muotoilun kehitykseen, mikä vaikeuttaa museoiden kommunikointia ja avautumista ympäristöönsä.

2.4 Kävijämäärät

Vuonna 2017 Designmuseon omissa toimipisteissä kävijöitä oli 160 067, Korkeavuorenkadulla 112 144. Kiertonäyttelyt ja tapahtumat mukaan laskettuina kävijämäärä oli yhteensä 630 000 kävijää. Designmuseon päätoimipisteen kävijämäärä on pysytellyt tasaisesti yli 100 000 kävijässä ja määrä on ollut kasvusuunnassa. Esimerkiksi 2018 Sarpaneva-näyttelyssä yli 1000 kävijän päivinä tulevat museon fyysisten tilojen ja palveluiden rajat vastaan. Designmuseo on tehnyt systemaattista kehittämistyötä. Sillä onkin hyvä potentiaali lisätä edelleen kävijämääriä erityisesti matkailijoiden osalta. Tämä edellyttää kuitenkin museon tilakysymyksen ratkaisua ja sen saavutettavuuden kehittämistä edelleen.

Arkkitehtuurimuseon kävijämäärät ovat olleet aivan viime aikoina nousujohteiset ja Designpääkaupunkivuoden 2012 jälkeen pysyneet 20 000 kävijän vuositasolla. Vuonna 2017 näyttelyissä kävi 15 734, arkistossa ja kirjastossa 571 ja tapahtumissa ja pedagogiikkaryhmissä 4685 kävijää. Kävijämäärät ovat niin alhaiset, että Arkkitehtuurimuseolla ei voi perustellusti sanoa olevan valtakunnallista merkitystä museokohteena. Arkkitehtuurimuseon kehittämisen painopisteeksi valitsemat kohderyhmät ovat olleet kapea-alaiset, mikä herättää kritiikkiä ja ihmetystä sidosryhmien keskuudessa. Arkkitehtuurin ammattilaisten ja tutkijoiden sekä asian harrastajien lisäksi kohderyhmänä ovat olleet lapset ja nuoret pedagogisen toiminnan kautta.

Arkkitehtuurimuseo onkin vuosia kestäneen heikon kehityksen vuoksi huonossa taloudellisessa tilanteessa, joutuen turvautumaan mm. irtisanomisiin. Valtionosuusjärjestelmän henkilötyövuosiin perustuvan logiikan kautta se onkin joutunut 'kurjistumisen kierteeseen', jossa säästötoimet helposti johtavat uusien säästöjen tarpeeseen. Arkkitehtuurimuseo on tullut vedenjakajalle, jossa vanhalla toimintamallilla jatkaminen ei enää ole mahdollista. Yleisöpohjan laajentaminen ja kävijämäärien kehittäminen tarjoavat yhden mahdollisuuden muuttaa tätä kehityksen suuntaa. Arkkitehtuurimuseo onkin viime vuosina tehnyt aktiivista strategista kehittämistyötä ja uusien kohderyhmien tavoittamiseksi tehdyt uudet avaukset ovat tuottaneet lupaavia tuloksia. Myös kävijämäärät on saatu lievään nousuun. Museo tiedostaa kuitenkin, että tämä ei vielä riitä ja motivaatio kehittää yhteistä museokonaisuutta Designmuseon kanssa tuli selvityksen yhteydessä kirkkaasti ilmi.

Molemmat museot ovat tunnistaneet asiakasryhmiinsä liittyviä kehittämishaasteita ja tehneet viime vuosina systemaattista kehittämis-, selvitys- ja strategiatyötä niiden ratkaisemiseksi. Molempien museoiden poikkeuksellisen vahva muutosvalmius ja halu yhteiseen kehittämiseen on hyvä lähtökohta museohankkeelle.

2.5 Museot lukuina

Alla on esitetty yhteenveto museoiden keskeisten toiminnan osa-alueiden tunnusluvuista vuodelta 2017. Tiedot on koottu Museoviraston ylläpitämästä Museotilastosta.

Taulukko 1.

	Designmuseo	Arkkitehtuurimuseo	Yhteensä
Kaikki käynnit yhteensä	160 067	18 951	179 018
Ulkomaisten käynnit käyntien kokonaismäärästä	45 315	6 880	52 195
Maksetut käynnit yhteensä	99 494	13 573	113 067
Kokoelmat, koko laajuus	196 776	650 113	846 889
Vakinainen, päätoiminen henkilökunta henkilötyövuosina	24	19	43
Todelliset henkilötyövuodet yhteensä	32	23	54
Museon nettoala yhteensä, m²	2 490	1 331	3 821
Palkkausmenot yhteensä	1 489 571	904 687	2 394 258
Kiinteistömenot sekä korot ja poistot yhteensä	1 426 929	612 571	2 039 500
Kokoelmahankintamenot	7 996	5 663	13 659
Näyttelytoiminnan menot	407 006	158 946	565 952
Markkinointi- ja viestintämenot	320 311	27 419	347 730
Muut menot	395 815	214 021	609 836
Menot yhteensä	4 047 628	1 923 307	5 970 935
Valtionosuus (Museolaki 729/1992)	662 820	650 593	1 313 413
Valtionavustukset	1 482 859	1 082 140	2 564 999
Kunnan avustukset (ei koske kunnallisia museoita)	30 000	-	30 000
Avustukset yhteensä	2 175 679	1 732 733	3 908 412
Sponsorituki	478 239	-	478 239
Pääsymaksutulot	572 967	81 192	654 159
Palvelu- ja myyntitulot	724	91 070	91 794
Muut omaoimiset tulot	654 061	18 672	672 733
Omat tulot yhteensä	1 705 991	190 934	1 896 925
Tulot yhteensä	3 881 670	1 929 245	5 810 915

3 Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon kansainvälisistä verrokeista ja toimintaympäristöstä

Tässä luvussa kartoitetaan kansainvälistä keskustelua arkkitehtuuri- ja designmuseoiden yhteiskunnallisesta roolista. Erityisfokuksessa on uusi kokemuksellisuus näiden museoiden toiminnassa. Lisäksi tarkastellaan muutamaa kansainvälisesti kiinnostavaa verrokkimuseota. Lopussa hahmotellaan Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon toimintaympäristöä ja sen ympärillä käytävää keskustelua.

3.1 Kansainvälistä keskustelua tulevaisuuden arkkitehtuuri- ja designmuseoista

Keskustelu design- ja arkkitehtuurimuseoiden roolista on suorassa yhteydessä arkkitehtuurin ja designin roolin muutoksiin yhteiskunnassa. Uuden edessä on tärkeää palata kysymykseen, mitä design itse asiassa tarkoittaa ja millä kaikilla alueilla se toteutuu materiaalisena tai immateriaalisena. Arkkitehtuurin historia liittyy keskeisesti kansakuntien historiaan. Sitä on toteutettu poliittisen vallan välineenä, instituutioiden ja korporatioiden identiteettien rakennuselementteinä. Arkkitehtuuri on luonut ympäristöjä kasvulle, puitteita ihmisen hyvinvoinnille ja tarpeille. Museot ovat olleet erilaisten vaiheiden, aikakausien, designin ja arkkitehtuurin suuntauksien informaation kerääjiä. Perinteisessä muodossaan museot ovat rakentaneet omaa arvoasemaansa arkistojen merkityksellisyydestä ja niiden ympärille. Samalla museot ovat luoneet yhteyksiä yleisönsä näyttelyiden kautta. Arkistojen ja näyttelyiden yhteyksissä tehtävä tutkimustyö on rakentanut museoiden henkistä pääomaa. Muuttuvassa maailmassa museoiden on kuitenkin koettu etäännyneen käyttäjistään niin viestiltään kuin esittämistavoiltaan ja samalla menettäneen kiinnostavuuttaan. Tähän on havahduttu ja maailmalta löytyy museoita, jotka ovat uudistuneet ja uudistaneet konseptiaan tavoittaen laajempia yleisöjä.

Viime vuosikymmenien ajan museot ovat etsineet identiteettiään uusien sukupolvien muuttuvien arvojen ja valintojen yhä vaihtelevissa toimintaympäristöissä. Selkeää on ollut, ettei museoiden rooli voi keskittyä ainoastaan arkistojen ylläpitämiseen ja vaalimiseen. Kokoelmat ja arkistot ovat osa perimää, mutta museot ovat olleet uusien kysymysten äärellä. Mikä on museoiden rooli? Missä määrin museoiden tulee ottaa kantaa poliittisesti, luoda yhteiskunnallista roolia kasvattajana, sivistäjänä tai designin ja arkkitehtuurin asiantuntijoina keskittyen samalla syvän tiedon ja perspektiivin tarjoamiseen kävijöilleen? Miten tarjota suurelle yleisölle inspiraatioita ja elämyksiä uusien ohjelmistojen tukemana? Miten olla korkean ammattitaidon instituutio ja samalla lähestyttävä, relevantti ja uusiutumiskykyinen? Kaikki tämä pitää sisällään kerroksellisuutta, erilaisia odotuksia eri sidosryhmiltä.

Kysymykset jatkuvat. Miten museot voivat hajaantuvassa yhteiskunnassa olla edistämässä yksilön henkistä hyvinvointia sosiaalisesti, kulttuurisesti ja eettisesti tukien ekologisia ja kestäviä arvoja? Samalla niiden tulisi kiinnostavasti tarjota perspektiiviä menneeseen, ymmärtää ajan ilmiöitä ja katsoa rohkeasti eteenpäin.

Lisämuuttujan museoiden tulevaisuuteen on tuonut digitaalinen vallankumous ja avoimen informaation aika sekä jakamisyhteiskunnan uudet pelisäännöt. Museoiden kokemuksellisuuden sekä valikoituneen kokoelmatiedon halutaan olevan avoimesti käytettävissä ja kaikkien ulottuvilla. Tekijänoikeuteen tai muihin sopimuksellisiin ehtoihin liittyviä rajoitteita pyritään poistamaan ja lainsäädäntöä siltä osin uusimaan. Digitaalisten näyttelykokemusten, 3D tai virtuaalisten kokemusten rakentaminen tulisi olla tukemassa tasa-arvoisuutta sekä museoelämysten saavutettavuutta. Tämä edellyttää museoilta uutta osaamista ja taloudellisia resursseja.

Dialogi yleisön kanssa rakentaa yhteisöllisyyttä. Yleisö muodostuu museoiden suosittelijaksi ja on rakentamassa museoiden mainetta. Digitaalisuus on monikanavaisuudessaan merkittävä mahdollisuus sidosryhmien kohtaamisille. Näiden prosessien ylläpitäminen edellyttää uutta lähestymistä ja jatkuvaa läsnäoloa eri kanavissa. Miten tämä ratkaistaan, kun museot taistelevat jo nyt budjettileikkauksien kanssa? Odotusilmasto uuden aikakauden museoille on ilmeinen, mutta muutos edellyttää myös yksityisen ja julkisen rahoituksen luontevaa kohtaamista. On hyvä ymmärtää, ettei uuden museon synnyttäminen ole projekti vaan alulle saatettava prosessi, joka vaatii panostuksia myös jatkossa.

Keskustelussa on myös näyttelyiden ja museoiden ohjelmien kuratointi saamassa ulottuvuuden, jossa yleisölle tarjotaan roolia olla mukana vaikuttamassa museoiden näyttelyiden sisältöihin. Vuorovaikutteisten mallien vaikutuksia on vielä vaikea arvioida. Yhteisöllisyydestä, vuorovaikutuksesta ja osallisuudesta puhutaan nykyään paljon museoissa - instituutioiden rooli tiedon kokoajana ja jakajana muuttuu. Museoiden on huomioitava myös ihmisten muuttuva suhde palveluihin - yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen ja valinnanvapaus ovat jo oletuksena.

Peter Reedin (MoMa, Senior Deputy Director) mukaan muutoksen ymmärtämisessä on tärkeää keskittyä tunnistamaan yleisönsä sekä kysymään, mitä museo haluaa tavoittaa. Miten museota käytetään ja miten se kohdataan? Hänen mukaansa nämä kysymykset ovat olemassa ajassa aina. Asia on monimutkainen ja muuttuva, eikä yksinkertaisia vastauksia ole. Kilpailu kävijöistä käydään museoiden ohjelmilla ja näyttelyillä. Kuraattorien rooli tulee Peter Reedin mielestä muodostumaan entistä tärkeämmäksi tulevaisuudessa. Näyttelyiden aiheiden ja teemojen tulee seurata museoiden strategisia linjauksia. MoMa kysyy itseltään, miten näyttelyt vaikuttavat ajassa ja miten ne jäävät elämään. MoMassa käy vuodessa yli kolme miljoonaa vierasta, osa ensimmäistä kertaa tutustumassa esineistöihin, museoon tilana sekä sen näyttelyihin. Kuinka rakentaa sitoutumista paikallisesti ja globaalisti?

Professori Andrea Lepikin johtama arkkitehtuurimuseo Architekturmuseum der Technischen Universität München TUM tunnistaa kävijänsä, mutta pyrkii erityisesti selvittämään, ketkä eivät käy museossa ja miksi. Museo uusi ohjelmaansa kuusi vuotta sitten luopuen monotemaattisesta lähestymisestä ja yhdistää nyt ohjelmassaan menestykkäästi designin, arkkitehtuurin ja graafisen suunnittelun. Museo on kiinteässä yhteistyössä opiskelijoiden kanssa niin näyttelyiden kuin tutkimustyön alueilla. Tällä turvataan jatkuvuutta, saavutetaan uusia yleisöjä sekä pidetään katse tulevaisuudessa.

Taide- ja designkeräilijöitä haastateltaessa ilmeni hyvin selvästi designin ja taiteen erilaiset arvoilmastot. Design- ja arkkitehtuurimuseot eivät ole onnistuneet kilpailemaan talouden panostuksista taidemuseoiden kanssa. Marcel Duchamp rikkoi taiteen ja designin yhteyden käsityksiä, Walter Gropius uskoi taiteen ja teknologian uuteen liittoon Bauhausin hengessä. Modernismin ajassa etsittiin uusia arvokehyksiä. Design ei ole saavuttanut samoja taloudellisia toimintaympäristöjä kuin taide on onnistunut tavoittamaan. Taide liitetään tiiviimmin kulttuurikontekstiin ja koetaan investointina, design puolestaan teollisesti valmistettuna kaupallisena kulutushyödykkeenä, jonka käyttöikä määräytyy hyvin yleisesti omistajansa elinolosuhteiden tai arvomaailmojen muutosten myötä. Spekulatiivinen omistaminen tapahtuu taidemarkkinalla, jolloin myös pääomaa on liikkeellä merkittävästi enemmän. Designin jälkimarkkina nostaa arvostusta jossain määrin. Uniikit kappaleet, erityiset valmistussarjat tai erityisiin kohteisiin suunnitellut esineet ovat kiinnostavia keräilykohteita ja saavuttavat taide-esineiden arvon jälkimarkkinoilla. Markkina on kuitenkin rajallinen. Uuden designin kentällä on tarjontaa runsaasti, ehkä liikaakin. Markkina ei kannata uuden muotoilukentän jatkuvia lanseerauksia, tuotteiden elinkaaret jäävät lyhyiksi ja designin arvoympäristö hämärtyy. Arvostuksen puute pätee myös myynti- ja esittämiskanaviin. Galleria voittaa aina showroomin tai designmyymälän.

Mikään ei voi siltikään muuttaa tosiasiaa siitä, että museoilla on poikkeuksellinen erityisasema. Ne nauttivat yleisön luottamusta enemmän kuin mikään muu vastaava instituutio, yksityinen, julkinen tai kaupallinen taho. Tämän aseman säilyttäminen on erityisen tärkeää

hajaannuksen ajassa, jossa elämme. Vain harvoin yhteisö voi kokea omaavansa tämänkaltaisen arvoaseman.

3.2 Arkkitehtuurin ja designin kokemuksesta museossa

Yksi tunnetuimmista sodanjälkeisen Euroopan designnäkemyksistä oli arkkitehti Ernesto Rogersin ambitio suunnitella kaikkea Lusikasta kaupunkiin. Eräs aikakautensa amerikkalainen suunnittelija väitti erityisosaamisensa ulottuvan huulipunasta höyrylaivoihin. Näitä individualistisia aatteita haastettiin myöhemmin useilla tahoilla. Designin ja arkkitehtuurin katsottiin syntyvän ja toteutuvan eri alojen osajien kohtaamisista; luovan visionäärisen ajattelun sekä mestarillisen teknisen suunnittelun sekä tuotannon tai rakentamisen ammattilaisten yhteistyöstä. Design ja arkkitehtuuri ottivat rooliaan yhteiskunnassa.

Suhtaudutaan näihin väittämiin miten tahansa, eri aikakausien designin ja arkkitehtuurin edustajien tuotannoista on syntynyt osa kansallisista historiaa, joiden säilyttäminen siirtyy evoluutionsa aikana museoille.

Se, että design olisi kaikkialla, on herättänyt laajaa keskustelua aivan aiheellisesti. Designin käsitteen ja arvon on koettu kärsineen tämän väittämän seurauksena. Paola Antonelli, New Yorkin MoMa:n vanhempi kuraattori on todennut, että designin mahdollisuuksia ja merkitystä ei ymmärretä riittävän laajasti. Victoria and Albert Museumin (V&A) johtaja jatkaa samasta aiheesta sanoen, että designin yksinkertaistaminen on vaarallista ja hämmentävää vaikuttaen museoiden arvostukseen ja koko toimialan kehitykseen. Museoiden tehtävä on avata arkkitehtuurin ja designin merkityksiä, herättää kysymyksiä sekä jättää vapautta ajattelulle ja mielipiteille. Museoilla pitää olla sanottavaa, kunnianhimoisesti, rohkeasti ja uteliaasti.

Design tuotiin kansainvälisesti suuren yleisön ulottuville 1900-luvun kaupallisissa näyttelyissä, jotka perustuivat vahvasti yksittäisten esineiden esittelyyn. Suomalainen design oli näyttävästi esillä maailmalla ja rakensi samalla myös Suomen kansallista identiteettiä. Suomalaiset näyttelyt olivat yhteisnäyttelyitä, korkealuokkaisesti kuratoituja ja rakennettuja. Yhteinen hyvä ja kansallinen merkitys olivat keskeisessä roolissa. Toimialalla oli lukuisia, monialaisesti lahjakkaita maailmanluokan muotoilijoita.

Alice Rawsthorn, kriitikko, kuraattori ja Lontoon designmuseon entinen johtaja, on tutkinut designin ja esineistön polkuja museoiden kokoelmiin. V&A:n Museum of Manufacturers (perustettu 1852) kaltaiset museot lähtivät keräämään huonekaluja, taidekäsitöitä ja muotia kokoelmiinsa. V&A:n ohjelmaa seuraten uusi museo syntyi 1864 Wieniin. Museum

of Applied Arts (MAK) on kehittynyt mielenkiintoiseksi toimijaksi pyrkien esittämään taiteen, designin ja arkkitehtuurin suhdetta toisiinsa.

Toisessa aallossa modernin ja nykytaiteen museot kuten Centre Pompidou Pariisissa ja Stedelijk Amsterdamissa lähtivät rakentamaan designkokoelmia keskittyen teollisen muotoilun aikakauteen. Vuonna 1932 MoMa perusti arkkitehtuurille ja designille omistetun osaston museonsa siipien suojiin. Tämä oli ehdottomasti julkilausuma museokentässä. Se antoi myös täysin uuden uskottavuuden niin designin kuin arkkitehtuurin merkitykselle tulevaisuudessa.

Museoiden kokoelmat kehittyvät tänä päivänä hyvin eri tavoin. Laajentuminen saattaa tapahtua yksityisten lahjoitusten kautta, sponsoroituina hankintoina tai museoiden omien varsin rajallisten budjettien kautta. Museo-organisaatioiden työ esineiden, piirrosten ja mallien arkistoinnissa vaatii omat resurssinsa. Haastatteluissa kokoelmien strategiset linjat nähtiin haastavina ja siksi entistä tärkeämmäksi koetaan yhteistyöverkostot sekä kokoelmalainat museoiden välillä.

Arkkitehtuurimuseoiden klassinen rooli monimutkaistuu kiihtyvässä rakentamisen ajassa. Miten taltioida tai esittää laajalle yleisölle arkkitehtuurin yhä monimutkaisempaa kenttää, jossa monumentaaliset mediaseksikkäät rakennukset nousevat otsikoihin ja keräävät huomioarvon? Mikä on pääoman ymmärrys sekä kyky käsitellä arkkitehtuurin roolia? Mikä on tutkimustyön rooli museon strategiassa? Miten soveltaa arkkitehtuurin kritiikkiä ymmärrettävästi? Miten esitellä uutta ympäristöteknologiaa osana tulevaisuuden arkkitehtuuria? Miten jakaa asiantuntemusta kiinnostavasti ja herättää aitoa keskustelua arkkitehtuurin roolista?

Museoiden arkkitehtuuripiirustuskokoelmat ovat syntyneet lahjoituksina arkkitehtien ja heidän toimistojensa taltioimista kohteiden dokumentoinneista. Kokoelmat ovat osa kansallista historiaa, kaupunkisuunnittelua sekä elämäntöiden tarinoita. Tässä ajassa merkitykselliseksi muodostuu arkkitehtuurin evoluution seuraaminen ja sen taltioiminen esitettäväksi uusien menetelmin uudelle yleisölle. Tämä yleisö ei välttämättä koostu arkkitehtuurin asiantuntijoista tai alan toimijoista. Arkkitehtuurimuseoiden näyttelyt koetaan usein kohdentuvan vain valikoidulle omalle yhteisölle ja olevan etäisiä yleisölle. Arkkitehtuurin, jolla on tärkeä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen rooli, ei useinkaan koeta tavoittavan riittävän kokemuksellisesti museokävijää.

3.3 Uusi kokemuksellisuus kansainvälisissä verrokkimuseoissa

Design- ja arkkitehtuurimuseot etsivät yhtä aikaa taidemuseoiden kanssa uusia esittämismuotoja luomaan modernia yhteyttä museokäyttäjiinsä sekä tavoittaakseen entistä laajempia yleisöjä. Haastatteluissa keskeisiä aiheita olivat museoiden ajankohtaisuus sekä kansainvälisen tason näyttelyohjelmien merkityksen korostuminen. Vahva digitaalisuus on taustalla museoiden ympäristönä. Paikallisen yleisön merkityksen korostuminen nousi yllättävän tärkeäksi. Museoiden tulee muodostua kohtaamispaikoiksi.

V&A:n uudistumisprosessi käynnistyi 2001 yli viisitoista vuotta sitten. Museon koettiin kääntyneen sisäänpäin ja suuri yleisö ei kokenut mittavia kokoelmia omakseen. Museo syntyi totaalisesti uudelleen yleisönsä ja tilojensa suhteen. Kieran Long oli rakentamassa arkkitehtuurin ja designin osastoja V&A:ssa ja kertoi uuden museon syntyneen vaiheittain. Hänen mukaansa museo eli voimakkaasti uutta aikakautta ennen koko uudistumisprosessin valmistumista. Museon sisäpiha, korkeatasoinen kiinnostava ravintola ja kahvilat toivat yleisön museoon heti ensi vaiheessa. Museo avautui fyysisesti ja henkisesti.

Tukholman ArkDes elää uuden johtajansa myötä vahvaa muutosta. Kieran Long, joka siirtyi Lontoon V&A museosta ArkDesin johtoon, uskoo arkkitehtuurin olevan erittäin kiinnostava media yleisölle. Hän ei allekirjoita ajatuksia, jonka mukaan designin tai arkkitehtuurin esittäminen olisi vaikeaa. ArkDes haluaa tarjota vierailleen erityisesti vapauden luoda oman mielikuvansa näyttelyistä, palata niihin yhä uudelleen. Museolla on aivan uusi energia ja se ottaa vahvaa jalansijaa keskustelijana yhteiskunnassa. Kieran Long puhuu paljon myös oman yleisön rakentamisesta, paikallisuuden merkityksestä.

Siinä missä ArkDes syntyy henkisesti uudelleen jossain määrin tilojensa rajoittamana, Kööpenhaminaan keväällä 2018 avattu BLOX on saanut upeat uudet puitteet Kööpenhaminan keskustassa veden äärellä. Danish Architecture Center (DAC) on kokonaisuudessa osatoimijana mukana. Arkkitehtuurista on vastannut hollantilainen arkkitehtitoimisto OMA Ellen Van Loonin johdolla. Rakennuksen rahoituksesta on vastannut Realdania, filantrooppinen yhdistys, jolla on 150 000 jäsentä. Realdania operoi merkittävällä pääomalla erilaisissa arkkitehtuuriin ja kaupunkisuunnitteluun liittyvissä yhteiskunnallisissa hankkeissa.

Pohjoismaisen museokentän vahvistuminen näkyy myös Norjassa. Uusi Pohjoismaiden suurin museo, **National Museum**, avautuu Oslossa vuonna 2020. Museon pysyvä näyttely on museon keskiössä. Kokoelma käsittää 6 000 esinettä ja teosta modernin taiteen, arkkitehtuurin, designin, taidekäsityksen sekä nykytaiteen alueelta, monialaisesti ja selkeästi erittäin kunnianhimoisesti. Se hakee vahvaa asemaa nimenomaan visuaalisten taiteiden kentässä.

Lontoon uuden designmuseon avautuminen syksyllä 2016 oli odotettu uutinen. Museo perustettiin vuonna 1989 Sir Terence Conranin toimesta. Kysymys on siis varsin nuoresta museosta. Tästä johtuen kokoelmat ovat varsin rajoitetut verrattuna esimerkiksi V&A:n yli kahden miljoonan esineen kokoelmiin tai esimerkiksi oman Designmuseomme kokoelmiin. Lontoon designmuseon kokoelma edellyttää vahvaa ohjelmallistamista sekä tiivistä erikoisnäyttelykalenteria perusnäyttelyn ympärille. Deyan Sudjic sai vuonna 2008 tehtäväkseen etsiä museolle uuden paikan entisen Thamesin rannalla sijainneen ahtaan ja vaikean tilan sijaan. Lähes kymmenen vuotta myöhemmin yli kolme kertaa edeltäjänsä laajempi (10.000 m²) museo avattiin Kensingtonissa vanhassa Commonwealth-instituutin päämajassa.

Museon muodonmuutoksesta ja laajennuksesta vastasi arkkitehti John Pawson, joka suunnittelussaan pyrki löytämään museon näyttelyitä parhaiten tukevan arkkitehtuurin ja tunnelman. Vuonna 1960 rakennettu, erään aikakauden arkkitehtuurin maamerkki oli huonossa kunnossa ja kunnostustyöt tulivat maksamaan yli 80 miljoonaa puntaa. Museon neliöt jakautuvat eri kerroksiin ja hyvin erilaisiin toiminnallisiin tiloihin. Päänäyttely 'Designer – Maker – User' pyrkii tarjoamaan vieraille kuvan designin eri toimijoiden merkityksestä tuotteen tai palvelun synnyssä ja sen muutoksesta käyttäjän yksilöllisten tarpeiden ympäristöissä.

Uusi museo rakentaa rooliansa yhteiskunnallisena vaikuttajana, erilaisten yleisöjen kohtaamispaikkana sekä arkkitehtuurin ja designin koulutuksen sillanrakentajana. Museorakennuksesta löytyy 200 hengen auditorio, studioita, joita museo tarjoaa designereille tilapäisinä tiloina sekä oppimiskeskus, jonka merkittäväksi rahoittajaksi museo sai Swarovski Foundationin. Lontoon designmuseo on merkittävä uusi vaikuttaja muotoilupohjaisessa museokentässä. Museo odottaa tavoittavansa 650 000 kävijää vuosittain. Se haluaa korostaa rooliaan keskuksena, joka toimii innovaatioiden ympäristönä sekä tulevaisuuden designin ja arkkitehtuurin opiskelijoiden ja tekijöiden kohtaamispaikkana. Museo valittiin vuoden eurooppalaiseksi museoksi 2018 (European Museum of the Year Award).

Sveitsiläisen huonekaluvalmistajan Weil am Rheiniin rakentama arkkitehtuurin ja designin keskittymä on muodostunut todelliseksi alan ammattilaisten ja harrastajien vierailukohteeksi. **Vitra Campus** käsittää useita kansainvälisten huippuarkkitehtien suunnitteleamia rakennuksia. Vieraat voivat Campuksella tutustua Zaha Hadidin, Tadao Andon, SANAA arkkitehtien, Frank Gehryn ja Alvaro Sizan töihin. Campuksella käy yli neljä miljoonaa vierailijaa vuosittain.

Vitra Museum on perustettu vuonna 1989 ja on jo lyhyessä ajassa saavuttanut vahvan jalansijan alan toimijana. Museo on yksityinen ja sen perustaja on Rolf Fehlbaum, Vitran omistaja toisessa sukupolvessa. Vuonna 2016 avattiin Vitran Campuksella Herzog & de Meuronin suunnittelema Schaudepot, jossa on yleisölle esillä Rolf Fehlbaumittava yksityinen designkokoelma. Herzog & de Meuron on myös suunnitellut Vitra Hausin, jossa

kävijä kohtaa arkkitehtuurin ja designin näyttelyitä, kun viettää aikaansa kahvilassa sekä museokaupassa.

Vitra-museo tuottaa kiertäviä näyttelyitä kahdesti vuodessa. Näyttelykuratoinnin taustalla on oma tutkimustiimi sekä museonjohtaja, jonka tehtävä on keskittyä nimenomaan museon sisältöön ja näyttelyohjelmaan. Mateo Kries vastaa museojohtajana ohjelmasta sekä partneriyhteistyöstä. Kahden johtajan mallissa Marc Zehntner keskittyy museon liiketoiminnan kehittämiseen, digitalisaatioon sekä vastaa hallintojohtajan roolissa operaatioiden organisoimisesta.

Vitra-museon mallin tekee kiinnostavaksi sen suhde Vitra Campuksen designiin ja arkkitehtuuriin. Arkkitehtonisesti rakennukset ovat esillä jossain määrin esineellistettyinä, mutta kuitenkin käyttötarkoitukseen suunniteltuina.

Indianapolis Museum of Art at Newfields avasi laajennuksen myötä designgallerian uudelleen keväällä 2017. Museon kokoelma on laajimpia modernin designin kokoelmia Yhdysvalloissa. Kokoelma käsittää esineitä 1980-luvulta eteenpäin ollen vielä varsin kapeat. Museon designosaston vanhempi kuraattori Shelley Selim kertoi tämän johtuvan siitä, että galleria keskittyy tiukasti juuri nykydesignin kokoelman rakentamiseen ja sen esittelyyn uudesta perspektiivistä. Museo on kooltaan vain tuhat neliötä, jonka lisäksi rakennuksessa on lähes samankokoinen Design Lab, työskentelytila muotoilijoille. Mielenkiintoiseksi museon tekee sen näyttelyiden kuratointi. Museo pyrkii ohjelmallaan kiinnittämään esineet osaksi temaattisia kokonaisuuksia rakentaen näyttelyitä esimerkiksi värien, inspiraatioiden, tekniikoiden, valmistuksen ja designin yhteydestä. Museo on pieni, mutta merkittävä toimija alueella. Shelley Selim on perehtynyt myös suomalaisen muotoilun kenttään ja kysyttäessä häneltä, mihin suuntaan hän näkisi suomalaisen uuden aikakauden arkkitehtuuri- ja designmuseon menevän, oli vastaus hyvin selkeä. Vanhempi, uuden sukupolven kuraattori näki tärkeäksi vahvan perusnäyttelyn, joka antaisi kokonaiskuvan suomalaisen arkkitehtuurin kansainvälisestä tekemisestä. Hän muistutti, että ”teille suomalaisille design on itseäänselvyys. Se ansaitsee kattavan näyttelyn historiastaan. Maailma ei sitä tiedä, mutta vaikuttuisi tietäessään.”

Viime kymmenluvulla on syntynyt vain muutama uusi toimija arkkitehtuuri- ja designmuseoiden kentälle. 21_21 Design Sight Tokyossa avattiin vuonna 2007. Museon perustajina olivat arkkitehti Tadao Ando ja muotisuunnittelija Issey Miyake. Museo on konseptuaalisesti kiinnostava 1700 m² kokoinen tila. Design Museum of Barcelona avattiin vuonna 2008 sekä Gallery of Australian Design Canberrassa vuonna 2009. Cooper Hewitt, Smithsonian Design Museum New Yorkissa oli ollut kolme vuotta suljettuna kunnostustöiden johdosta ja avasi ovensa kuin uudesti syntyneenä vuoden 2014 lopulla.

Cooper Hewitt herätti kritiikkiä ja vilkasta keskustelua näyttelyllä, joka keskittyi digitaalisiin innovaatioihin, jotka keskittyivät interaktiivisiin sovelluksiin designprosesseissa. Design syntyy kävijän oman designymmärryksen ja kiinnostuksen tuloksena. Cooper Hewitt haluaa saada aikaan laajemman keskustelun passiivisen ja aktiivisen ”esine katsomiskokemuksena” kontekstin ympärillä.

Keskusteluissa Toshiko Mori (Toshiko Mori Architects New York, Professor in the Practice of Architecture at Harvard University Graduate School of Design) painotti vahvasti suomalaisen arkkitehtuurin ja designin yhteyttä, sekä niiden yhteiskunnallista merkitystä. Yksittäisten esineiden esittely ei anna kuvaa suomalaisen muotoilun erityisyydestä. Se tarvitsee rinnalleen arkkitehtuurin ja päinvastoin. Kokonaisvaltainen ajattelu on ollut aina muodostamassa hyvinvoinnin ympäristöjä.

Miten sitten esitellä suomalaista uutta muotoilua ja arkkitehtuuria? Toshiko Morin mielestä ehkä mielenkiintoisimpia arkkitehtuurin esittelymuotoja on Tokyossa sijaitseva Archi Depot. Se on säätiön omistama organisaatio, joka keskittyy arkkitehtuurin kulttuurin taltiointiin. Archi Depot kerää kokoelmiinsa sekä esittää japanilaisten arkkitehtien suunnitelmien pienoismalleja. Tarkoituksena on välittää yleisölle arkkitehtien visioita ja ajattelua sekä laajentaa ymmärrystä arkkitehtuurin merkityksestä kaupunkikulttuurissa sekä sen suhdetta luontoon ja arvoja paikallisille yhteisöille. Tämä voisi olla hyvin myös konkreettinen tapa seurata arkkitehtuurin evoluutiota ja arkistot eläisivät orgaanisesti ajassa. Morin mielestä kiinnostavaa on myös New Yorkin The Metropolitan Museum of Art -museon uusi avaus, jossa se esittää arkkitehtuuria taiteessa, sen eri muodoissa.

3.4 Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon toimintaympäristöstä

Keskusteluissa kansainvälisten design- ja arkkitehtuurialan ammattilaisten kanssa kommenttina nousee yhä uudelleen oman muotoiluhistorian rohkea uudelleen toteaminen, sen vahva esittäminen ja markkinoiminen. Toisaalta toimialojen tekemistä katsotaan myös hyvin kriittisesti. Tekemistä ei koeta riittävän laadukkaaksi ja kansainväliseksi. Suomalainen muotoilu ja arkkitehtuuri on koettu kansainvälisesti kiinnostavaksi sen yhteiskunnallisen roolin johdosta. Muotoilu on läsnä ihmisen arjessa, ihmisen lähellä. Arkkitehtuuri on rakentamassa hyvinvointia, arkkitehtuurilla on sosiaalinen yhteys ihmisen elämään. Nämä perusajatukset tulisivat olla johtoajatuksia esitettäessä suomalaisen muotoilun ja arkkitehtuurin roolia. Eurooppalaiset ja amerikkalaiset designyhtiöt rakentavat kaluste- ja esineportfoliota mallistoina, joissa tuotteilla on usein vain suhde toisiinsa. Suomalaisen muotoilun suurimman voiman on koettu olevan juuri designin, ihmisen ja ympäristön suhteessa.

Miksi Suomi ei ottanut vahvaa, omaa roolia kansainvälisessä museokentässä? Suomella oli maailmanluokan muotoiluosaamista, koulutusjärjestelmät, valmistus sekä ainutlaatuinen näkemys arkkitehtuurin ja designin yhteydestä ihmisen ympäristöissä. Museoiden kokoelmat ovat kansainvälisesti huippuluokkaa, lisäksi on yksityisiä kokoelmia. Muotoilu ihmisten päivittäisessä elämässä on kansainvälisille vieraille aivan poikkeuksellinen kokemus. Syytä museoiden nykyasemaan voidaan osaltaan etsiä pirstaloituneista toimialoista, lukuisista pienistä yksittäisistä toimijoista sekä toimialojen yleisestä arvostuksesta.

Kotimaisten muotoilualan ja arkkitehtuurin toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa pohdinta liikkui myös muotoilun ja arkkitehtuurin nykytilassa sekä suhteesta museokenttään. Suomalaisen arkkitehtuurin toimintaympäristö on koettu erittäin suljetuksi. Arkkitehtuuri- ja muotoilukentän lähistoriaa koetaan varjostaneen sisäänpäin kääntyneisyys. Tämä on väistämättä myös heijastunut museoiden toimintaan. Suomi ei ole avautunut ulkomaisille suunnittelijoille eikä arkkitehteille. Tähän koettiin vaikuttaneen suomalainen, kotimarkkinahakuinen yritysilmasto, tietty alojen protektionismi sekä sisäiset kulttuuriset rakenteet. Arkkitehtuurin koetaan nyt kuitenkin jo katsovan vahvasti ulospäin ja avautuvan kansainvälisille toimijoille. Taideteollisen muotoilun kentän koettiin kaventuneen yhä edelleen. Muotoilutoimijoiden tekeminen koetaan myös erittäin homogeeniseksi. Alalla koetaan olevan vähän sanottavaa. Teollisia toimijoita on vain niukasti. Muotoilua ei nähdä riittävän merkityksellisenä kilpailutekijänä yritysten johdossa. Sijoittajat eivät koe muotoilualan yrityksiä riittävän varteenotettavina liiketoimijoina. Designmuseon rooli on ollut Suomessa erittäin vaikea juuri johtuen osaltaan myös toimialan tilanteesta. Arkkitehtuurimuseo taas selkeästi koetaan jääneen hyvin tiukasti kotimaisen yhteisönsä museoksi.

Suomalaisia muotoilijoita haastateltaessa on museo erittäin tervetullut, mutta sen tehtävä ei ole ratkaista alojen tämän hetkistä tilannetta. Kansainvälisestä näkökulmasta suomalainen muotoilu on muutamien muotoilijoiden sekä muutamien jo etabloituneiden yritysten käsissä. Alan saattaminen uuteen nousuun edellyttää keskustelujen mukaan koulutuksen uudelleen järjestelyä sekä rohkeampaa otetta.

Sisäinen tilanne Suomessa ei kuitenkaan ole heijastunut ulos häiritsevästi. Suomella on hyvä maine. Kunnianhimoisella historian ja nykyhetken yhdistämisellä tekemisessä, toteutuksissa ja markkinoinnissa on kärkipaikkoja jaossa. Kompromisseille ei ole sijaa uuden ajan avoimessa ilmastossa. Historian ja kokoelmien varaan rakentamalla ja rohkeasti avautumalla sekä kotimaassa että kansainvälisesti uudella museolla on mahdollisuus profiloitua alansa edelläkävijäksi.

4 Yleisölähtöisyys ja vaikuttavuus uuden museokonseptin lähtökohtana

Tässä luvussa tarkastellaan uuden museokonseptin lähtökohtia ja tarvetta uudelleenajatteluun konseptia rakennettaessa. Erityisfokuksessa on museon vaikuttavuus ja avautuminen uudelleenajattelun kautta.

4.1 Uuden museokonseptin toteuttaminen vaatii uudelleenajattelua

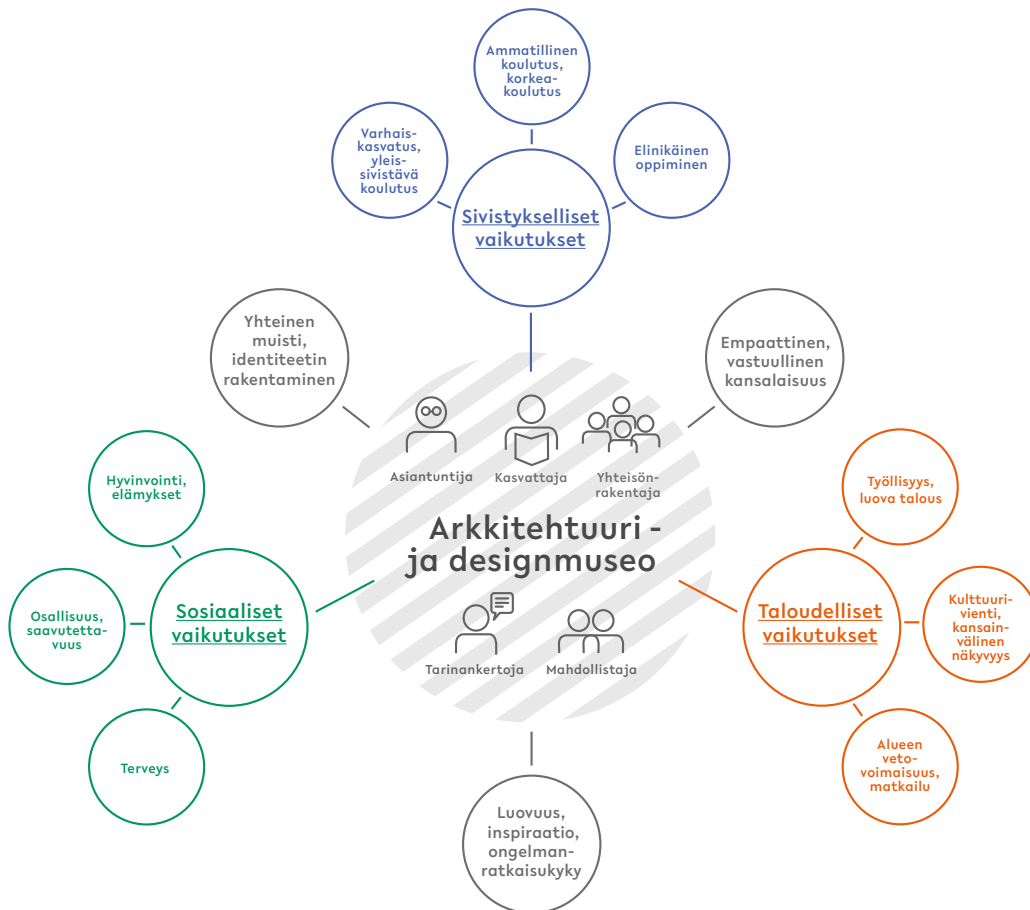
Kansainvälisesti ja yhteiskunnallisesti vaikuttava museokonsepti ei synny nykyisten museoiden toiminnot uusiin tiloihin siirtämällä ja niiden mittakaavaa suuremmaksi skaalaamalla. Tavoitteena tulee olla jalanjäljen suurentaminen. On pystyttävä luomaan vaikuttavuutta. Uutta museota on tarkasteltava ei vain museoiden viitekehäksessä, vaan myös suhteessa toimijoihin laajemmin, mm. alan liiketoimintaan ja matkailuun. Museotoiminnan itseisarvo on tärkeä muistiorganisaationa, mutta myös sen välinearvot yhteiskunnassa on tunnistettava ja niitä on hyödynnettävä. Palvelunäkökulma on osa museon kaikkea toimintaa ja palvelut synnyttävät niitä vaikutuksia, joita museo toiminnallaan tavoittelee. Kysymys ei olekaan museoiden muutosta uusiin tiloihin vaan muutoksesta, museon yleisösuhteen, toimintakonseptin ja palveluiden uudelleenajattelusta.

Museolain mukaan ”museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisu-toimintaa.” Laissa määritelty tehtävä ei kuitenkaan ole museon valintoja ja tekemistä arjessa ohjaava toimintastrategia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030 linjaa, että museoilta odotetaan tulevaisuudessa yhä aktiivisempaa ja näkyvämpää toimijuutta yhteiskunnassa.

Luotettavuuden ja jatkuvuuden lisäksi museoilta toivotaan jatkossa ennakkoluulotonta asennetta, rohkeutta, yhteisöllistä ja vuorovaikutteista toimintaa sekä vahvaa roolia moniäänisen yhteiskunnan tukemisessa. Jotta museon toiminta voi olla vaikuttavaa, edellyttää se kykyä tehdä valintoja. Museoilta odotetaan vahvaa strategista profiloitumista, joka perustuu sekä toimintaympäristön, asiakkaiden ja yhteisöjen tarpeiden tuntemiseen että museon omaan osaamiseen ja sisältöihin.

Uuden museokokonaisuuden toimintarooleja ja strategisten valintojen kenttää voidaan hahmottaa alla olevalla visualisoinnilla (pohjana Arts Council of England: The Holistic Case for Arts and Culture):

Kuva 1. Uuden museokokonaisuuden toimintaroolit ja strategiset valinnat

Uuden museon tulee pystyä perustelemaan olemassaolonsa paitsi kulttuuriperinnön säilyttämisen näkökulmasta myös laajemmin yhteiskunnassa. Mitä ovat hyödyt ja vaikutukset, joita sen avulla saadaan aikaan? Strategisena tavoitteena tulee olla kansainvälinen

museotoiminta. Uusi museo voi olla pohjoismaisen muotoilun ja arkkitehtuurin mielipidevaikuttaja ja näin rakentaa toimintaansa uudella tavalla kansainväliseksi. Uuden museon avulla Suomi rakentaa itselleen vahvemman aseman ja omistajuuden pohjoismaisen hyvinvoinnin brändiin. Globaali ilmiö on olemassa, mutta siltä on puuttunut näkyvä keulakuva.

Arkkitehtuuri ja muotoilu heijastavat pohjoismaista arvomaailmaa ja ovat syvällä elämäntavassa. Niiden avulla on rakennettu yhteistä hyvinvointia, jonka keskiössä on ihminen. Suomalaisen, sodanjälkeisen arkkitehtuurin ja muotoilun tarina on samalla hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen tarina. Muotoilu ja arkkitehtuuri ovat luovaa ongelmanratkaisua, välineitä muuttaa maailmaa ja rakentaa tulevaisuuden kestävää yhteiskuntaa.

Tuomalla arkkitehtuurin ja muotoilun samaan kokonaisuuteen ja luomalla vahva sisältökonsepti uusi museo nousee toimintansa laadussa ja laajuudessa Pohjoismaiden merkittävimmäksi alan museoksi ja sillä on kaikki edellytykset kilpailla tunnettuudesta maailmalla esimerkiksi Lontoon designmuseon kanssa. Olennaista on, että tehdään asioita toisin, eikä samoja asioita pienemmin kuin muut maailmalla.

Uuden museokonseptin tavoite on ottaa museon yhteiskunnallinen tehtävä vahvasti haltuun. Taiteen ja kulttuurin ydintä on luovuuden edistäminen, joka puolestaan on kasvualusta uusille ajatuksille, ideoille ja ratkaisumalleille yhteiskunnassa. Uusi museo tarjoaa ihmisille välineitä keskustella, hallita muutosta ja rakentaa aktiivisesti parempaa elämää. Arkkitehtuuri elää evoluutiota, jossa on ajankohtaisempaa kuin koskaan ottaa kantaa ympäristön, yhteiskunnan ja yksilön hyvinvointiin. Museon mahdollistamat monikanavaiset arkkitehtuurin ja designin kokemukset sekä muotoilu- ja arkkitehtuurikasvatus voivat lisätä yksilöiden ja yhteisöjen pystyvyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia.

Uudella museolla on myös taloudellisia vaikutuksia. Se on paitsi vetovoimainen käyntikohde myös sisällöllisesti juuri oikea kumppani kansainvälisessä nosteessa olevalle Helsingille, jonka tunnustetut vahvuudet liittyvät muotoiluun ja osallisuuteen. Uusi museo voi olla kokeileva, oppiva ja riskejä ottava toimija ja vahvistaa näitä ominaisuuksia ympäristössään. Se voi toimia näyttämönä korkeakoulujen ja oppilaitosten ohjelmille, alustana innovaatioille ja kansainvälisiä toimijoita yhteen tuoville yhteisöille ja tapahtumille.

Helsingin kaupunki selvitti 2016 suunnitellun Guggenheim Helsinki -hankkeen suunta-antavia taloudellisia vaikutuksia. Siinä identifioitiin kansainvälisesti kiinnostavan museon vaikutuksia kaupungin toiminnan eri alueisiin, mm. taloudellisiin vaikutuksiin museon rakentamis- ja toimintavaiheessa. Lisäksi tarkasteltiin vaikutuksia Helsingin tunnettuuteen ja vetovoimaisuuteen matkailun, elinkeinoelämän ja kaupunkikehittämisen näkökulmista. Kaikilla näillä alueilla kansainvälisesti tunnetun museon synnyttämisellä Helsinkiin nähtiin positiivisia vaikutuksia. Taidemuseon ja sen kansainvälisen brändin arvioitiin vaikuttavan erittäin myönteisesti Helsingin tunnettuuteen ja lisäävän ulkomaalaisten matkailijoiden

määrää ja kulutusta, joskin vaikutuksen suuruutta todettiin olevan haastava määritellä etukäteen. Kulttuurikohteilla on tarkastelun mukaan vaikutusta myös yritysten sijoittumiseen ja investointeihin, ja kulttuuripalveluilla on vaikutusta asuinpaikan valintaan esim. kansainvälisen työvoiman näkökulmasta. Näitä Helsingin kaupungin Tietokeskuksen ansiokkaan 'Guggenheim Helsinki - Arvio hankkeen taloudellisista vaikutuksista'-selvityksen analyysistä voi hyvin soveltaa myös uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon vaikutuksia arvioitaessa.

Haastatteluissa korostui vahva usko museon potentiaaliin ja kiinnostavuuteen. Museon vetovoimaa lisää arkkitehtuurin ja designin uudella tavalla ilmiölähtöisesti yhteen tuova profiili, joka erottaa sen selkeästi kaikista muista alan kansainvälisistä museoista sekä taidemuseokentästä, joka on sekä kansallisesti että kansainvälisesti saturoitunut. Vahva sisältökonsepti ja museon yhdistäminen pohjoismaisen hyvinvoinnin laajasti tunnettuun kansainväliseen ilmiöön antavat museolle liikkumatilaa murtautua ulos perinteisille taide- ja kulttuuri-instituutioille varatusta lokerosta. Kaikki valmiudet vahvan ja omaleimaisen brändin rakentamiseen ovat olemassa.

Uusi yhteinen museokonsepti on avain yleisöjen laajentamiseen ja erilaisiin tarpeisiin vastaamiseen: museon uusia rooleja monipuolisesti ja monikanavaisesti toteuttamalla tavoitetaan taideyleisöjen ja designista ja arkkitehtuurista kiinnostuneiden lisäksi sekä uusia yleisöjä että kokonaan uudenlaisia asiakkuuksia ja kumppanuuksia. Yhteisön ja verkostojen rakentaminen ovat välineitä lisätä museon yhteiskunnallista painoarvoa yli sektorirajojen. Asiantuntijuuden avautuminen ja tietovarantojen digitalisoiminen tekevät museosta mahdollistajan, jonka tarjoamasta kasvualustasta hyötyvät niin yksilöt, yhteisöt kuin koulutus ja liike-elämä. Museo voi ottaa vahvan roolin luovan talouden kehityksessä ja sen merkityksen kasvattamisessa.

4.2 Uuden museon yleisöt ja asiakkaat

Uuden museokokonaisuuden toteuttamisen ydinkysymys on, keitä se haluaa toiminnallaan tavoittaa. Julkisille palveluille pitkään ominainen ja museoissakin sovellettu "sama palvelu kaikille"-ajattelu ei enää toimi. Uusi museo on olemassa ihmisiä varten ja yhteiskunnan hyödyksi. Keille ja keiden kanssa palveluita suunnitellaan ja toteutetaan, jotta saadaan aikaan tavoiteltuja vaikutuksia? Museon uusien toimintaroolien toteuttaminen vaatii taustakseen asiakastietoa ja siitä jalostettua ihmisten ymmärtämistä: mikä heidän mielestään on kiinnostavaa ja hyödyllistä? Tekeminen on vaikuttavampaa, kun se perustuu tietoon oletusten tai stereotyyppien sijaan.

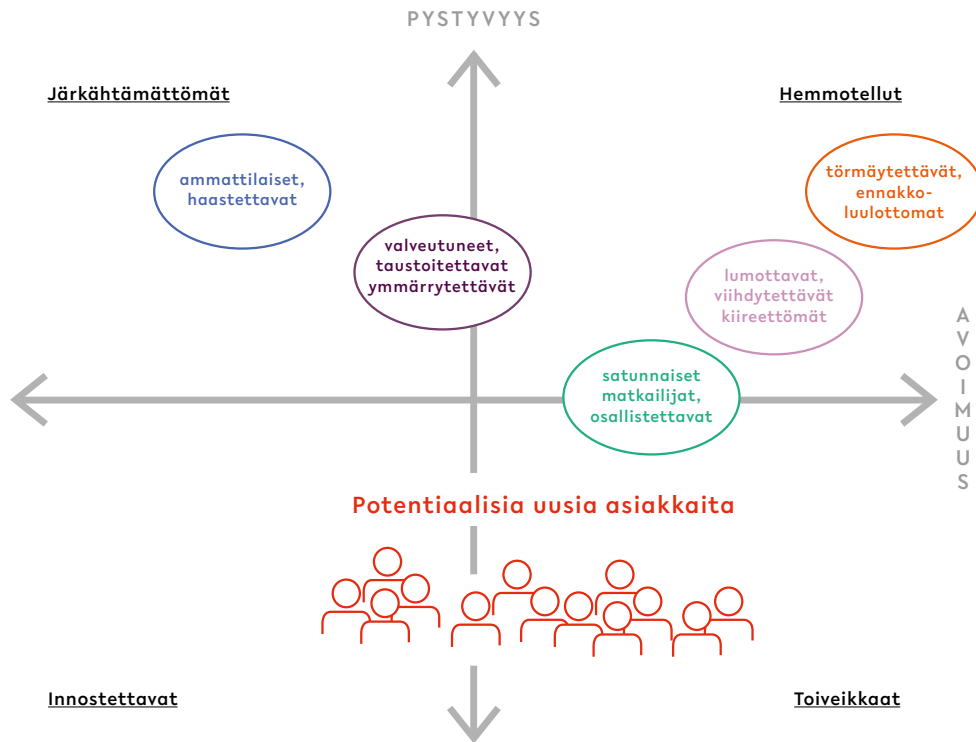
Designmuseo on tehnyt viime vuosina suomalaisen museokentän mittapuulla vahvaa yleisötyötä. Huolimatta vireästä toiminnasta ja tietoisesta yrityksestä tuottaa sisältöjä erilaisil-

le yleisöille Designmuseota ei kuitenkaan mielletä laajojen yleisöjen käyntikohteeksi. Museoon liitetyissä laatumielikuvissa korostuu edelleen niche-yleisöt ja tietty eksklusiivisuus. Vuosina 2014-17 teetetyt mielikuvatutkimukset vahvistavat, että myös pääkaupunkiseudulla Designmuseon tarjonta mielletään vahvasti designista ja muotoilusta kiinnostuneille suunnatuksi.

Arkkitehtuurimuseon yleisötyötä taas voi suhteessa museon valtakunnalliseen tehtävään ja keskeiseen sijaintiin nähden luonnehtia vaisuksi ja sen saavutettavuudessa on ollut parantamisen varaa. Arkkitehtuurimuseon painopisteenä pitkään olleet kohderyhmät ovat olleet poikkeuksellisen kapea-alaiset painottuen alan ammattilaisiin ja harrastajiin, mikä herätti kritiikkiä ja ihmetystä selvityksessä haastateltujen keskuudessa. Molemmat museot ovat itse tunnistaneet asiakasryhmiinsä liittyviä kehittämishaasteita: Designmuseo on jo ottanut käyttöön suunnittelun apuvälineeksi näyttely- ja tapahtumakävijöiden asiakasprofiilit ja Arkkitehtuurimuseo on 2017 teettänyt selvityksen syventääkseen ymmärrystä uusista, mahdollisista asiakasryhmistä.

Nopealla aikataululla läpivietyyn selvitystyöhön ei sisällynyt erillistä asiakastutkimusta tai asiakastiedon keräämistä, jotka jäävät mahdollisen toteutusvaiheen keskeisiksi tehtäviksi. Asiakatarpeita lähestyttiin sekä sidosryhmähaastatteluisissa että molempien museoiden aikaisemman tiedon ja selvitysten avulla. Museoiden henkilöstöille pidetyssä yhteisessä työpajassa uutta museokokonaisuutta ideoitiin kävijöiden tarpeista lähtien. Demografisten tekijöiden ja sosioekonomisten segmenttien sijaan painotettiin motivaatio- ja tarvelähtöisyyttä. Näkökulmaa pyrittiin laajentamaan sellaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin, jotka auttaisivat uutta museota merkittävästi laajentamaan yleisöjään ja käyttäjäryhmiään. Museo paikana ja käyntikohteena on olennainen osa uutta museokonseptia – siksi kävijäasiakkaat korostuvat, unohtamatta kuitenkaan, että museon käyttäjiä ovat myös muut kuin tilassa vierailevat.

Hyvän vertailukohdan tälle potentiaalille antaa Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden vasta tehdyt kaupunkilaisprofiilit. Motivaatioperustaiset asiakasprofiilit syntyivät yhteiskehittämällä, työntekijöitä ja kaupunkilaisia osallistaen. Ymmärryksen kohteeksi on otettu kaupunkilaiset, mikä laajentaa näkökulman palveluiden nykyisistä käyttäjistä myös ei-käyttäjiin. Profiloinnin pohjana on käytetty kahta akselia: pystyvyyttä ja avoimuutta. Pystyvyys kuvaa konkreettisia ja koettuja esteitä tai mahdollisuuksia käyttää palveluita, kun taas avoimuuden akseli kuvastaa kokemusta kiinnostuneisuudesta sekä asennetta, halua ja kykyä olla avoin uudelle, vaihtelulle ja toisille. Akseleista muodostuva nelikenttä kuvaa neljää erilaista kaupunkilaisprofiilia.

Kuva 2. Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon nykyisiä asiakasprofieileja rinnastettuna Helsingin kulttuuri- ja vapaa-ajan kaupunkilaisprofieileihin

Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon nykyisten asiakasprofiilien rinnastaminen kaupunkilaisprofieileihin vahvistaa kuvaa vielä hyödyntämättömistä mahdollisuuksista. Nykyisten museoiden käyttäjäprofiilit näyttäisivät painottuvan vahvasti hyvin pystyviin ja tietyllä tavalla kriittisiinkin kohderyhmiin, joiden toimijuus ja halu käyttää museoiden palveluja on korkea. Museoiden henkilökuntien työskentelyssä testattiin yhteisen museokokonaisuuden potentiaalia vastata erilaisten asiakasprofiilien tarpeisiin. Työpajassa synnytettyt ideat ja tunnistettu potentiaali ei liittynyt yksinomaan nykyisenkaltaisen yleisötoiminnan volyymin kasvattamiseen ja kävijäkokemuksen laadun parantamiseen fasiliteetteja kehittämällä. Yhteisessä työskentelyssä museot tunnistivat myös tilaisuuden toimintansa uudelleen ajattelulle. Työkalupakissa täytyy jatkossa löytyä muitakin välineitä ja palveluja tavoittaa yleisöt kuin näytetyt.

Eryisesti vähemmän pystyvien, mutta avoimien käyttäjätarpeiden ryhmässä vaikuttaisi uutta museokokonaisuutta ajatellen olevan paljon potentiaalisia käyttäjiä, joiden esteiden poistamiseen ja houkutteluun kannattaa panostaa. Esimerkkejä tällaisista motivaatioryhmistä löytyy muun muassa sellaisista matkailijoista (esim. risteilymatkustajat), jotka rajallisesta käytettävissä olevasta ajasta huolimatta haluavat tutustua merkittäviin kohteisiin. Suuri ryhmä ovat myös esimerkiksi yhteistä vapaa-ajan tekemistä kaipaavat lapsiperheet,

joiden aikataulut ovat haasteelliset ja käynnin toteutuminen edellyttää sisällöiltä toiminnallisuutta sekä jouhevasti toimivia puitteita ja tukipalveluja. Lapset ja perheet nousivat muutenkin selvityksen haastatteluissa yhtenä uuden museon keskeisimmistä kohderyhmistä. Päiväkoti-, koululais- ja opiskelijaryhmille tarjottujen palvelujen lisäksi uuden museokokonaisuuden toivotaan tarjoavan kiinnostavia sisältöjä, tekemistä ja toimintaa perheille myös vapaa-aikana.

Esteiden poistamiseen erilaisille käyttäjille voi vaikuttaa niin aukioloaikojen, pääsymaksujen hinnoittelun kuin tilasuunnittelunkin keinoin. Yhteisöllisen kohtaamispaikan toteutuminen edellyttää, että museossa on avointa maksutonta tilaa, tekemistä ja mahdollisuus päästä kosketuksiin sisältöjen kanssa ilman pääsymaksuakin. Erityisesti lähialueiden asukkaiden kannalta on keskeistä, että uusi museo ja sen ympäristö muodostuvat luontevaksi osaksi sekä mentaalista että fyysistä kaupunkitilaa.

Käyttäjän kannalta olennaista on vapaus: museo ei pakota ajattelemaan tietyllä tavalla, olemaan asioista yhtä mieltä tai suorittamaan museovierailua aina samalla kaavalla. Uuteen museokonseptiin on sisään rakennettu arvostus ihmisten erilaisia tarpeita kohtaan. Asiakas on tervetullut museoon käväisemään, uppoutumaan, oppimaan, leikkimään, inspiroitumaan, viihtymään, rauhoittumaan, tekemään töitä, herkuttelemaan tai kohtaamaan ihmisiä. Viime vuosina yleisöjen suosiota nauttineita museoita yhdistivät perinteisistä sisältö- ja tilahierarkioista irrottautuminen ja monikäyttöisiin, viihtyisiin yleisötiloihin ja ravintolapalveluihin satsaaminen. Hyvinä esimerkkeinä haastatteluissa esiin nostettiin V&A, Tate Modern ja uudistettu Helsingin kaupunginmuseo.

Esteiden poistamisen lisäksi uuden museon tulee pystyä tarjoamaan houkutuksia – näitä tarvitsevat sekä uskolliset museoiden kanta-asiakkaat että ei vielä museon palveluja käyttävät kohderyhmät. Museoiden työpajassa vetonaulaksi tunnistettu arkkitehtuurin ja designin helposti lähestyttävä yhteinen perusnäyttely voi madaltaa museon kynnyistä uusille kävijäryhmille. Lisäksi toiminnallinen, ”hands on” -tyyppinen lasten ja aikuisten yhteiseen tekemiseen kannustava kokonainen oma tila tai toteutus laajasti osana perusnäyttelyä viestisi vahvasti ulospäin, että museo ymmärtää ja arvostaa lapsia tulevaisuuden tekijöinä. Kerran vuodessa järjestettävät suurnäyttelyt nostavat museon profiilia, näkyvyyttä ja nousevat kansainvälisiksi puheenaiheiksi.

Selvityksessä kysymykseksi nousi myös museon houkuttelevuus kansainvälisille vieraille. Matkailijatkään eivät tarpeiltaan ole yksi yhtenäinen kohderyhmä, vaan joukkoon mahtuu perinteisten nähtävyyksien kiertäjien lisäksi myös muunlaisia turisteja. Helsingin matkailuneuvonnan asiakasprofiloinnissa on tunnistettu suorittajamatkailijan lisäksi ennakkoluuloton kokeilija, määrätietoinen inspiroituja ja ennakoimaton haastaja, joilla kaikilla on matkailukokemukselleen erityisiä tarpeita ja odotuksia. Uuden museokonseptin kannalta kiinnostavaa on, että usein Suomeen ja Helsinkiin matkustetaan tietystä syystä - esimerkik-

si harrastuksen tai ammattitaustan motivoimana. Modernista designista ja arkkitehtuurista kiinnostuneet ovat selkeästi tunnistettu ryhmä, jolle Arkkitehtuurimuseo ja Designmuseo eivät nykyisten tilojen puitteissa pysty tarjoamaan riittävästi sisältöjä ja korkean tason kokonaisuutta. Erityisesti Alvar Aallon arkkitehtuurin esittelemisessä nähdään Helsingissä olevan aukko tarjonnassa. Kotitalon tilat ovat rajalliset ja Jyväskylän Aalto-museo taas kaukana piipahtajan näkökulmasta.

“Live like local” -tyyppisten matkailijoiden määrä on viime aikoina ollut kasvussa ja tässä on tunnistettu pääkaupunkiseudulla suuri potentiaali. Nähtävyyksiä kiertävien turistien sijaan elämäntapamatkailijat haluavat elää kuin paikalliset: he matkustavat uuteen kaupunkiin ja tekevät samoja asioita kuin kotonakin. Uuden museon monikäyttöiset, toiminnalliset tilat ja yhteisöllisyyttä ja kohtaamista sisältävät uudet toimintamallit esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan saralla tai yhteistyökumppaneiden kanssa tarjottavat uudet palvelut voivat osua juuri tällaisten vierailijoiden tarpeisiin. Nykyisellään museoiden kävijöistä alle 30 % on ulkomaalaisia. Tämä on selvästi pienempi osuus, kuin pohjoismaisilla verrokeilla. Matkailijakohderyhmässä onkin uuden museon näkökulmasta paljon hyödyntämättömiä potentiaalia.

Koko Suomessa museokäyntien määrä on viime vuosina ollut selvässä kasvussa. Tilanne on sama kaikissa Pohjoismaissa ja kautta maailman. Suomessa käyntien määrä kasvoi lähes 30 prosenttia vuodesta 2005 vuoteen 2015. Vuosi 2016 oli suomalaisten museoiden kaikkien aikojen kävijäennätys. Kävijämäärä kasvoi vuonna 2016 viidenneksellä, eli noin miljoonalla 6,6 miljoonaan kävijään. Tulevina vuosina suunnan odotetaan jatkuvan samana. Käyntimääriä ovat lisänneet vapaan pääsyn kohteet, uusiin kohderyhmiin panostaminen ja 2015 lanseerattu Museokortti, joka on lisännyt erityisesti toistuvia käyntejä museoihin. Voimassa olevia kortteja on tällä hetkellä noin 110 000.

Museoliiton ja Suomen Kulttuurirahaston Taloustutkimus Oy:llä 2017 teettämässä nettipaneeliin ja haastatteluihin perustuneessa tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten syitä käydä museossa. Tutkimuksen tuloksena tunnistettiin suomalaisilla museoilla merkittävää kävijäpotentiaalia. Tärkein syy siihen, ettei museoissa tule käytyä, on herätteen puuttuminen. Museoissa poikkeaminen ei tule mieleen ja tietämättömyys museoiden tarjonnasta on suuri syy käymättömyyteen. Keskimäärin suomalaiset käyvät museoissa puolet harvemmin kuin ruotsalaiset.

Asenteiden ja taustatekijöiden perusteella eritellystä vastaajaluokista löytyi esimerkiksi “Elämyksiä hakevat tyytyväiset” jotka ovat melko kiinnostuneita museoista. He käyvät museoissa omaksi ilokseen ja voisivat käydä museoissa useammin kuin nykyisin. “Museotyytyväiset” -ryhmä ei ole itse kiinnostunut mutta käyvät museoissa lasten ja kumppanien kanssa. Potentiaalia käydä useammin on, mutta ryhmä tarvitsee herätteitä. “Lasten ehdoilla museotyytyväiset” haluavat tarjota lapsilleen museokokemuksia.

Uudella museolla on tilaus ja kaikki potentiaali toimia ”lepokitkaa” vähentävänä, kaivattuna herätteenä käydä museossa. Mediahuomio ja näkyvät erikoisnäyttelyt aktivoivat passiivisia kävijöitä. Matkailun ja kulttuurin vuorovaikutuksen hyödyntäminen on olennaista, sillä museokäynnit kuuluvat usein lomamatkojen yhteyteen. Tutkimuksessa ilmeni, että helsinkiläiset museot pärjäävät hyvin Tukholman museoille. Ulkomaiset museot arvioitiin kuitenkin kotimaisia paremmiksi näyttelyn elämyksellisyydessä, näyttelyn sisällössä ja erikoisnäyttelyn korkeatasoisuudessa. Toteuttamalla Arkkitehtuuri- ja designmuseo kansainvälisen tason museokokemuksena tuodaan näkyvyyttä ja hyötyjä koko museosektorille.

4.3 Näyttelyistä ja seinistä ohjelmistoon ja palveluihin – museon muuttuva yleisösuhde

Museoiden perinteinen tapa tuoda asiantuntemustaan saataville ja kokoelmiaan esille on liittynyt vahvasti näyttelytoimintaan. Pysyvien ja vaihtuvien näyttelyiden lisäksi järjestään niihin liittyviä tapahtumia ja oheishjelmaa, tarjotaan museopedagogisia palveluja ja tuotetaan julkaisuja. Myös Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon toimintakonseptit ovat pitkään noudattaneet tätä kaavaa. Uuden museokokonaisuuden suunnittelu haastaa ajattelemaan sisältöjä kiinnostavien näyttelyiden tuottamista laajempaan kysymyksenä. Museoiden ydintehtävää ei voi enää tehokkaasti toteuttaa yksisuuntaisesti tietoa jakamalla. Jotta arkkitehtuuriin ja muotoiluun liittyvä kulttuuriperintö voi koskettaa jatkossa entistä useampaa, on uuden museon ajateltava uudelleen suhteensa yleisöihin ja asiakkaisiin.

Uusien toimintaroolien haltuunotto sekä profiililtaan erilaisiin tarpeisiin vastaavien sisältöjen ja palvelujen luominen on ‘kokoaan suuremman’ uuden konseptin rakentamisessa ratkaisevaa. Taidelaitosten yhteiskunnallista roolia tarkastelevassa, tuoreessa Calouste Gulbenkian Foundationin (UK Branch) Rethinking Relationships -selvityksessä (2017) käytetään museoiden ja organisaation yhteiskunnallisista rooleista viittä metaforaa: organisaatiot oppimisen paikkoina (places of learning), keskustelun paikkoina (places of debate), kaikille avoimina julkisina tiloina (parks), rauhoittumisen ja merkitysten luomisen paikkoina (temples) sekä turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden paikkoina (homes). Menestyksellä toimiville organisaatioille ominaista on, että yksi instituutio toteuttaa toiminnassaan ja palveluidensa kautta useampaa roolia samanaikaisesti.

Lähiesimerkki yhteiskunnallisen roolinsa perusteellisesti uudelleen pohtineesta instituutiosta on Helsinkiin valmistumassa oleva Keskustakirjasto Oodi. Aineistojen siirtyminen verkkoon on mahdollistanut kirjaston ja kirjastotilan käytön laajentumisen uusiin tarkoituksiin. Aktiivista kansalaisuutta tuetaan monin eri tavoin: tapahtumapaikkana, lukemisen talona ja monipuolisena kaupunkikokemuksena palveleva Oodi tulee konseptina olemaan maailman kirjastojen ehdotonta kärkeä. Uudet roolit ja asiakaslähtöinen ajattelu näkyvät

myös siinä, miten tilat on suunniteltu erilaisten käyttäjien tarpeet huomioon ottaen. Ensimmäiseen kerrokseen on koottu palvelujen pikataipale piipahtajille, toisessa kerroksessa tekojen ja taitojen tila työskentelijöille kolmannen kerroksen ollessa uppoutujille suunnattu keskittymisen keidas.

Samaan tapaan uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon tilojen suunnittelu tulee tehdä tiiviisti yhtä matkaa sisältöjen ja palvelujen konseptoinnin kanssa. Tuloksellisuus ei synny näyttelyneliöiden määrää kasvattamalla, vaan rakentamalla museon sisällöt ja ohjelmisto vastaamaan käyttäjien erilaisiin tarpeisiin - purkamalla esteitä tulla museoon ja uusia syitä ja houkutuksia rakentamalla.

Osallistuvasta suunnittelusta ja suunnitteluprosessin avaamisesta sidosryhmille ja kansalaisille on erinomaisia kokemuksia muun muassa Oodista ja vuonna 2016 avatun Helsingin kaupunginmuseon uudistuksessa. Muotoiluajattelun ytimessä on ihminen - empaattinen ymmärrys käyttäjän tarpeista suunnittelun lähtökohtana. Uuden museokonseptin luominen yhdessä käyttäjien ja museon taustayhteisöjen kanssa tuntuu Arkkitehtuuri- ja designmuseolle erityisen luontevalta lähestymistavalta.

Museokonseptin toteuttamisessa kehittyvä digitaalinen toimintaympäristö on myös suuri mahdollisuus. Uusi teknologia, kuten 3D, lisätty ja virtuaalinen todellisuus mahdollistavat aivan uudenlaisia, elämyksellisiä esittämisen tapoja. Palvelujen kehittäminen suoraan digitaalisille alustoille auttaa tavoittamaan entistä laajempia yleisöjä kansallisesti ja kansainvälisesti. Se mahdollistaa myös esimerkiksi joukkoistamisen ja sisältöjen osallistuvan yhteistuottamisen kaltaiset uudet tavat olla kosketuksissa ihmisiin. Uudessa museossa vuorovaihteiset digitaaliset ja fyysiset kohtaamiset tukevat toisiaan. Kokoelma- ja tietovarantojen suunnitelmallinen digitointi ja aineistojen avaaminen verkkoon on museopoliittisen ohjelman mukaisesti asetettava uuden museon tavoitteeksi.

Olemassa olevien museo-organisaatioiden toiminta on lähtökohta ja vankka pohja uuden toimintakonseptin luomiselle. Yhteisen, kansainväliselle huipputasolle kurottavan toimintakonseptin luominen edellyttää kuitenkin totuttujen toimintatapojen perusteellista tarkastelua. "Näin on aina tehty" -ajattelusta on luovuttava ja sisältöjä ja palveluja on lähestyttävä entistä vahvemmin käyttäjien tarpeista käsin. Pitkäänkin käytössä olleet toimintamallit on pystyttävä perustelemaan tarjolla olevista vaihtoehdoista toimivimpina.

Museoiden taustaorganisaatioiden yhdistäminen voi parhaimmillaan vapauttaa energiaa nostaa katse sisäisistä toiminnoista ja rinnakkaisista prosesseista ulospäin. Uudesta kokonaisuudesta voidaan luoda museon ainutlaatuisille, pitkäjänteisesti kasvatetuille asiantuntemuksille rakentuva kokonaisuus, joka pystyy nykyisiä museotoimijoita moniäänisemmin ja kohdennetummin tuomaan sekä arkkitehtuuriin että muotoiluun liittyvän kulttuuriperinnön uusien yleisöjen ulottuville ja nautittavaksi, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

5 Uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon konsepti

Tässä luvussa esitellään aluksi uusi museokonsepti tiivistetysti. Sen jälkeen konseptikeskustelua avataan viiden erilaisen museon roolin kautta. Kunkin roolin yhteydessä on konkreettisia ehdotuksia keskustelun jatkamiseksi konseptia eteenpäin työstettäessä.

5.1 Konsepti lyhyesti

Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo on ihmisten museo, jonka konsepti perustuu pohjoismaisen hyvinvointimallin moderniin tulkintaan arkkitehtuurin ja designin näkökulmasta. Museon keskiössä on pohjoismainen hyvinvoinnin tasa-arvo; se mitä sosiaalinen vastuu ja yksilön hyvinvointi ovat merkinneet käsitteenä ja miten arkkitehtuuri ja muotoilu ovat olleet rakentamassa asumista, esineistöä, julkisia palveluita sekä kaupunkisuunnittelua tukemaan yksilön hyvinvointia. Arkkitehtuuri- ja designmuseon ytimessä on se universaali muotoilu- ja arkkitehtuurinäkemys, josta Suomi on maailmalla tullut tunnetuksi.

Uusi museo on vetovoimainen käyntikohde. Se hyödyttää ja hyödyntää Helsingin kasvavaa kansainvälistä kiinnostavuutta. Museon ohjelmisto rakentuu vahvalle päänäyttelylle sekä kiinnostaville erikoisnäyttelyille. Museolla on syntyessään kolmen vuoden kunnianhimoinen ohjelmasuunnitelma, jonka avulla museo saavuttaa johtavan aseman kansainvälisessä kentässä.

Uusi museo on utelias. Se tulkitsee muotoilun kauneuskäsitettä, toiminnallisuutta sekä estetiikan ja etiikan yhteyttä. Uusi museo rakentaa siltoja erilaisten kävijöiden kokemuksille, inhimillisesti, rehellisesti ja tasa-arvoisesti - niin kaupunkilaisille kuin kotimaisille ja ulkomaisille vierailijoille.

Uuden museon asiantuntijuus avautuu ulospäin. Arvo ja merkitys syntyvät asiantuntijuuden kääntyessä ulospäin, yhdessä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Museo esittää kriitti-

siä, kansainvälisesti kiinnostavia kysymyksiä, etsii niihin vastauksia ja tukee oivallusten syntymistä. Se etsii vaikuttimia ja vaikutteita designin ja arkkitehtuurin ympäristöissä. Museo ottaa roolin tulevaisuuden muotoilun ja arkkitehtuurin kansainvälisenä keskustelufoorumina. Se toimii vahvana vaikuttajana alojen yhteiskunnallisessa kehityksessä.

Uusi museo on muistiorganisaatio, jonka työ kantaa sukupolvelta toiselle. Sen tavoitteena on jättää vahva ja moninainen kulttuurinen pääoma, jonka avulla tulevat sukupolvet voivat ymmärtää ajan perspektiiviä ja merkitystä sekä rakentaa uutta kestävämpää tulevaisuutta. Museolla on rooli yhteiskunnassa luotettavana asiantuntijana, julkisena alustana, 'katalysaattorina kaupungissa' ja paikkana oppia nykyhetkessä yhdessä ihmisten kanssa.

Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseorakennus nousee Helsingin ydinkeskustaan. Keskeinen sijainti tarjoaa arkkitehtuurille yhteyden kaupungin eri elementteihin; merelliseen Helsinkiin sekä urbaaniin ydinkeskustan elämään. Yhteys satama-alueeseen on osa sen identiteettiä. Se syntyy rantaan saapuvista yhteysaluksista ja kaupunkiliikenteen mukanaan tuomasta yleisöstä. Arkkitehtuuri- ja designin museo on kokonaisuus, jossa on avointa tilaa kaikille, kulttuurien kohtaamisille.

Näyttelytilojen ohella rakennuksessa on erilaisia toiminnallisia tiloja, jotka on suunniteltu toimimaan studioina, palvelemaan designin ja arkkitehtuurin toimijoita työtiloina sekä tuomaan yhteistyökumppaneita lähemmäksi museon toimintaa tarjoten esimerkiksi 'we-work' tiloja. Museota ympäröivän julkisen tilan yhteydessä on gallerioita, designmyymälöitä, ravintoloita ja kahviloita.

Ohjelmallisuus sekä näyttelyiden aiheet katsovat arkkitehtuuria ja muotoilua laajemmin temaattisista näkökulmista tarjoten uudenlaisia kokemuksia museoympäristössä. Rakennuskokonaisuudessa on myös mereen yhtyvä monitoimitila, joka mahdollistaa kansainvälisten korkeatasoisten kiertonäyttelyiden hankkimisen Suomeen. Monitoimitila muuntauu konferenssikäyttöön, auditorioksi, esitystilaksi ja muun taiteen tulkinnan alustaksi laajentaen museon jalanjälkeä kaupungissa.

Museon kävijämäärä yltää vuosittain korkealle kansainväliselle tasolle. Ottamalla pohjoismaisen arkkitehtuurin ja designkentän johtajuuden ja olemalla alansa kansainvälinen suunnannäyttävä museo yltää 450 000 kävijään vuodessa. Vuosittain 250 000 käyntiä kohdistuu museon laadukkaaseen perustoimintaan ja 200 000 museon yhteydessä olevassa monitoimitilassa järjestettävään korkeatasoiseen erikoisnäyttelyyn.

Uusi museo tarjoaa henkisen ja fyysisen tilan alan toimijoille yhdistää voimansa ja rakentaa muotoilun ja arkkitehtuurin vaikuttavuutta yhdessä. Museo on enemmän kuin paikka. Museo toimii verkostona ja sen sisällöt leviävät monikanavaisesti hyödyntäen myös uusia teknologisia mahdollisuuksia. Se toimii tiiviissä yhteistyössä arkkitehtuurin ja designin

toimijoiden kanssa. Alustana museo mahdollistaa uusien oivallusten syntymistä ja ymmärryksen lisääntymistä. Museon arvo kehittyy jatkuvasti yhdessä muiden museoiden, kumppanien, käyttäjien ja sidosryhmien kanssa.

5.2 Miten uusi museokonsepti toteutetaan?

Mitä uuden museokonseptin toteuttaminen tarkoittaisi käytännössä? Tässä luvussa kuvattujen viiden roolin kautta hahmotellaan sitä, miten selvitystyön aikana eri näkökulmista esille nousseet monet tarpeet ja ideat voisivat jäsentyä osaksi uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon strategista kokonaisuutta. Kehittämisehdotusten tarkoitus on toimia syötteenä ja antaa suuntaviivoja uuden museon kehittämiseksi, nykyisten museoiden vahvuuksille perustuen.

1. Luotettava asiantuntija - Uusi museo muistiorganisaationa sekä arkkitehtuurin ja muotoilun historian tietopankkina
2. Kasvattaja - Uusi museo oppimisympäristönä ja arkkitehtuurin ja muotoilun lukutaidon edistäjänä
3. Tarinankertoja - Uusi museo arkkitehtuurin ja muotoilun kokemuksena
4. Yhteisön rakentaja - Uusi museo avoimena kaupunkitilana, kohtaamispaikkana ja yhdessä tekemisen kumppanina
5. Mahdollistaja - Uusi museo alustana ja yhteiskunnallisen keskustelun fasilitaattorina

(Pohjana sovellettu: Morris-Hargreaves-McIntyre: New Policy Matrix: The Spectrum of Audience Engagement)

5.2.1 Luotettava asiantuntija - Uusi museo muistiorganisaationa ja arkkitehtuurin ja muotoilun historian tietopankkina

Museon perinteisin rooli ja institutionaalinen arvo liittyy erityisesti museon pitkän tähtäimen tehtävään muistiorganisaationa. Työ kantaa sukupolvelta toiselle ja tekemisen ytimessä on relevantin tiedon tallentaminen ja tuottaminen omasta erikoisalasta. Tässä roolissa museo näyttäytyy alansa auktoriteettina ja asiakkaat odottavat museolta ennen kaikkea luotettavaa tietoa.

Asiantuntijaroolin suhteen Arkkitehtuurimuseolla ja Designmuseolla on mistä ottaa. Selvitystyössä korostui vahvasti, että alojensa uranuurtajina ja vanhimpina instituutioina molemmilla museoilla on kansainvälisellä mittapuulla ainutlaatuiset arkistot ja kokoelmat, joihin museoiden asiantuntemus nojautuu. Niihin liittyvä osaaminen on arvostettua

ja tunnustettua. Kokoelmatyön taustana ovat museoiden pitkäkestoiset, luottamukselliset suhteet kokoelmien lahjoittajiin, arkkitehteihin, muotoilijoihin ja suunnittelijoihin, joille töiden pääseminen museon kokoelmiin on ollut kunnia-asia.

Kokoelmat ja niihin liittyvät tietovarannot muodostavat jatkossakin museon erityislaatuisen voimavaran ja toiminnan keskeisen kulmakiven. Kokonaisuuden kannalta huomionarvoista on, että museoiden kokoelmat täydentävät toisiaan, olematta sisällöltään päällekkäisiä. Kokoelmat ja arkistot ovat museon pääomaa, jolle myös kansainvälinen yhteistyö rakentuu. Kansainvälisiä huippunäyttelyitä harvemmin ostetaan museomaailmassa listahinnoilla tai "avaimet käteen" -periaatteella. Pitkäjänteinen, vastavuoroinen yhteistyö; yhteistuotannot, museon tuottamat kiinnostavat kiertonäyttelyt ja asiantuntija- ja tutkimusyhteistyö avaavat ovia ja tuottavat hedelmää kansallisesti ja kansainvälisesti.

Asiantuntijaroolin säilyttämiseksi vuoropuhelu toimialojen sekä museoihin vahvaa omistajuutta kokevien yhteisöjen kanssa on jatkossakin tärkeää, jotta tuleville sukupolville tästä päivästä tallentuva muistijälki on yhtä inspiroiva kuin nykyinen tietovaranto. Museokentän kokonaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna toimialojen kulttuuriperinnön osalta ei kuitenkaan ole kysymys tallennusvajeesta. Siksi uuden museon asiantuntijaroolin kehittämisessä keskeisimmät tavoitteet liittyvät avoimuuteen, saavutettavuuden lisäämiseen ja asiantuntijuuden entistä parempaan linkittymiseen muihin toimintoihin, sisältöihin ja palveluihin. Yhteisen kulttuuriperinnön omistaja-asiakkaita ovat viime kädessä kaikki suomalaiset.

Asiantuntijarooliin liittyy vahvasti museoiden tehtävä valtakunnallisina erikoismuseoina. Oman toimialansa merkittävästä kokoelmasta vastaamisen lisäksi niiden tehtävänä on koordinoita oman alansa kokoelmatoimintaa ja tallennusvastuita sekä tarjota monipuolisia, maan kattavia palveluita ja tehdä aktiivista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa toimialallaan. Kalle Kallion OKM:lle laatimassa valtakunnallisten erikoismuseoiden tilaa käsitelleessä selvityksessä vuodelta 2012 arvioidaan tarvetta erikoismuseoiden toimialueille 2020-luvulle mennessä. Sekä arkkitehtuuri että muotoilu nähdään keskeisinä ja yhteiskunnalliselta merkitykseltään vahvistuvina alueina, joilla jatkossakin tarvitaan valtakunnallisia vastuita. Arkkitehtuurimuseo ja Designmuseo kuuluvat kuitenkin molemmat siihen ryhmään museoita, joiden tallennusvastuu määrittyy epämääräisesti ja on osin päällekkäinen muiden museoiden kanssa. Valtakunnallisesti merkittävä toiminta edellyttää museolta myös riittävää kokoa. Selvityksessä ehdotetaan, että arkkitehtuurin ja muotoilun valtakunnallista erikoismuseotoimintaa hoidettaisiin jatkossa yhdessä instituutiossa.

Asiantuntijaroolin kehittämisen kannalta keskeiset tavoitteet jatkokeskusteluun:

- Yhteisen museokokonaisuuden myötä kokoelmapoliittiset tavoitteet päivitetään. Kokoelmien digitoinnista edetään kohti digitalisointia. Tietovarantojen ja aineistojen avaamiseen pyritään vertailemalla toimivia

käytäntöjä maailmalta sekä priorisoimalla arvokkaimpien ja käytetyimpien aineistojen digitalisointi ja selvittämällä kokoelmatiedon avaamiseen liittyvät tietosuoja- ja tekijänoikeuskysymykset. Kokoelmien hallinnan tukiprosessien ja tietojärjestelmien yhdistäminen lisää vakautta ja säästää pitkällä tähtäimellä museon resursseja.

- Uuden museon mahdollisuudet tuoda asiantuntijuutta esille laajoja yleisöjä kiinnostavalla ja innovatiivisella tavalla hyödynnetään. Asiantuntijapalveluiden kokonaisuus muotoillaan uudelleen hyödyntäen digitaaliset kanavat ja tuotteistamisen mahdollisuudet - mikä osa on avointa ja ilmaista peruspalvelua ja mistä voisi jatkossa pyytää maksua? Mahdollisten fyysisiin tiloihin sijoitettavien arkisto- ja kirjastopalvelujen tulee soveltua asiantuntija-, ammattilais- ja tutkija-asiakkaiden lisäksi myös muille käyttäjille.
- Uusi museokokonaisuus hakee valtakunnallisen vastuumuseon tehtävää. Valtakunnallisen tehtävän toteuttamiseen lähdetään etsimään uusia malleja tunnistamalla keskeiset yhteiset sidosryhmät, joilla on pysyvä tarve museon asiantuntijuudelle (mm. maakuntamuseot ja yliopistot). Valtakunnallisia toimintatapoja lähdetään etsimään yhdessä kumppanien kanssa, verkostomaisesti toimimalla.

5.2.2 Kasvattaja - Uusi museo oppimisympäristönä ja arkkitehtuurin ja muotoilun lukutaidon sekä luovuuden edistäjänä

Toinen museoiden perinteisistä, vahvoista rooleista liittyy museon sivistykselliseen tehtävään. Museot on tunnistettu oppimisympäristöiksi, joissa asiakkaille tiedon lisäksi tarjotaan tulkintoja ja selitystä maailmasta. Museo näyttäytyy hyväntahtoisena kasvattajana ja asiakkaiden motiivina on lisätä ymmärrystään.

Museoiden rooli kasvattajina ja sivistäjinä on yleisesti tunnettu ja tunnustettu. Designmuseon missiona on vahvistaa muotoilun ymmärrystä ja Arkkitehtuurimuseon tavoitteena on ollut vaalia, avata ja rikastaa arkkitehtuuriin liittyvää tietoa sekä laajentaa museon vaikutusta museorakennusten seinien ulkopuolelle. Ison osan museoiden tähänastisesta yleisölle suunnatusta toiminnasta - näyttelyistä ja oheisohjelmasta sekä kiertävistä näyttelyistä voi katsoa toteuttaneen tätä roolia, jossa vuorovaikutuksen suunta on kulkenut museoilta yleisölle. Lisäksi molemmilla museoilla, erityisesti Designmuseolla on ollut suunnitelmallista, museopedagogista toimintaa, jonka erityisenä kohderyhmänä ovat olleet koululaisryhmät. Arkkitehtuurimuseo toteutti Seinäjoella Kehitetään kaupunkia -hankkeen, jossa koululaiset visioivat alueensa kehitysmahdollisuuksia. Designmuseolla on myös henkilökunnassaan museopedagogista osaamista. Arkkitehtuurimuseon ratkaisua irtisanoa museopedagoginen henkilökunta tuotannollisista ja taloudellisista syistä on herättänyt museopiireissä ankaraa arvostelua.

Selvityksessä kuullut sidosryhmät näkivät muotoilukasvatuksella ja arkkitehtuurikasvatuksella olevan selkeän tilauksen ja ne nähtiin yksimielisesti tärkeinä tulevaisuus- ja kansalais-taitoina. Maailma muuttuu nopeammin kuin koskaan ja 2030-luvulle mennessä tarvitsemme aivan uusia tapoja asua ja elää. Luovuus, arkkitehtuurin lukutaito ja muotoiluosaaminen ovat taitoja, jotka auttavat hahmottamaan monimutkaisen toimintaympäristön muutoksia ja vahvistavat ihmisten omaa kykyä tarttua vaikeisiin haasteisiin.

Arkkitehtuurikasvatuksen ja muotoilukasvatuksen kenttä on tällä hetkellä hyvin kirjava ja toimijoita eri sektoreilla on paljon. (esim. Arkkitehtuurin tiedotuskeskus, Muotoilukasvatuksen seura, Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki jne.) Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatusta on edistetty myös lukuisten valtakunnallisten politiikkaohjelmien, strategioiden ja hankkeiden avulla. Vuonna 2016 otettiin käyttöön perusopetuksen opetussuunnitelmat, jotka painottavat ilmiölähtöistä oppimista ja kannustavat etsimään monialaisia oppimisympäristöjä koulun seinien ulkopuolelta.

Designmuseo on parhaillaan käynnistämässä verkostomaista hanketta muotoilukasvatuksen keskuksen perustamiseksi museoon yhteistyössä Ornamon kanssa. Käynnistyvä hanke voisi toimia alustana tulevan Arkkitehtuuri- ja designmuseon kasvatuksellisen roolin etsimiselle. Kysymys on nähtävä museorakennuksessa tapahtuvia koululaisryhmien vierailuja laajemmin. Museokasvatuksen ja muotoilu- ja arkkitehtuurikasvatuksen leikkauspistettä voi lähestyä pohtien, mitä erityistä lisäarvoa uusi museo voi tuoda tälle kentälle.

Kasvattajaroolin kannalta keskeiset kehittämistavoitteet jatkokeskusteluun:

- Uudessa museossa pedagoginen osaaminen tunnustetaan keskeiseksi voimavaraksi. Osaamista hyödynnetään nykyistä monipuolisemmin museon eri käyttäjille ja yhdessä käyttäjien kanssa luotavien sisältöjen suunnittelussa ja toteutuksessa.
- Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen kohderyhmiä lähdetään kartoittamaan elinikäisen oppimisen näkökulmasta - missä kohdissa ja elämäntilanteissa mukana oleminen tuottaisi suurimman lisäarvon? Museon toiminnalle haetaan valtakunnallista ja kansainvälistä vaikuttavuutta yhteistyön ja museon seinien ulkopuolelle ulottuvien konseptien ja toimintamallien avulla.
- Museo toimii arkkitehtuurin ja muotoilun alojen keulakuvana ja ammatillisten identiteettien vaalijana, jolloin säännöllisten, toimivien yhteistyömuotojen etsiminen alojen ammattilaisia kouluttavien yliopistojen kanssa on luonteva painopiste.

5.2.3 Tarinankertoja - Uusi museo arkkitehtuurin ja muotoilun kokemisen elämyksenä

Museoilta odotetaan yhä enemmän vaikuttavia kokemuksia ja elämyksiä. Oppiminen ja tutkiminen ovat luovaa, kokemuksellista ja kokonaisvaltaista. Museon rooli on olla tarinankertoja ja toimia porttina taianomaiseen maailmaan. Asiakkaat etsivät inspiraatiota, yhteistä kokemista ja aktiviteetteja.

Selvityksessä nousi vahvasti esiin, kuinka uusien yleisöjen tavoittaminen esittämistapo- ja kehittämällä on museoille keskeinen haaste kansainvälisessäkin kontekstissa. Ihmisten ajasta ja mielenkiinnosta kilpaillaan ankarasti. Puhtaan tiedon tai valmiiden selitysten sijaan asiakkaat odottavat yhä enemmän elämyksiä, kontekstia ja paikkaa heijastella omia kokemuksiaan. Kiireisessä elämässä arvokas vapaa-aika halutaan käyttää merkityksellisten asioiden äärellä, usein perheen tai ystävien seurassa.

Haastattelut vahvistivat päätelmää siitä, että uutta museokonseptia luotaessa erityisesti tätä roolia on tarve vahvistaa. Arkkitehtuurin ja designin kokemuksellisella yhdistämisellä yhteen museoon on mahdollisuus luoda jotain kansainvälisesti ainutlaatuista.

Vuoden 2017 Modernia elämää! -yhteisnäyttely HAM:in, Alvar Aalto -museon, Arkkitehtuurimuseon, Designmuseon ja Valokuvataiteen museon kesken nousi esiin esimerkkinä ja esimakuna siitä, mihin kokoelmia ja näkökulmia yhdistämällä voi päästä. Suomalaisen modernismin esittely kertoi samalla tarinaa kansainvälisyydestä, luovuudesta ja itsenäisen suomalaisen yhteiskunnan viidestä ensimmäisestä vuosikymmenestä. Museot heijastavat aina yhteiskuntaa ja ajallemme tyypillistä on alojen rajojen hämärtyminen. Arkkitehtuuria ja muotoilua ei museossakaan tarvitse käsitellä yksinomaan taiteen näkökulmasta. Läheisiä liittymispintoja löytyy niin rakentamiseen, materiaaleihin, eri teollisuudenaloihin kuin kaupunkisuunnitteluunkin. Ne ovat myös prosesseja ja ongelmanratkaisua. Lähestymistapojen valinnassa rajana on vain mielikuvitus. Esimerkkinä oivaltavasta rajojen ylittämisestä haastatteluissa esille nousi erityisesti Arkkitehtuurimuseon Juhani Pallasmaan kuratoima Eläinten arkkitehtuuri -näyttely vuodelta 1995, jota muistelevat edelleen sekä ammattilaiset että kävijät.

Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo on ihmisten museo, jonka suuri tarina perustuu pohjoismaisen hyvinvointimallin moderniin tulkintaan designin ja arkkitehtuurin näkökulmasta. Museokonseptin ytimessä on kansainvälisesti merkittävin ja laajin arkkitehtuuria ja designia yhteen tuova pysyvä näyttely, ns. perus- tai päänäyttely. Näyttelyssä ei ole kyse vain arvokkaiden kokoelmien esillepanosta, vaan tarinoiden kertomisesta ihmisistä koskettavalla, elämyksellisellä tavalla. Jotta tämä onnistuu, on etäännyttävistä esityskonventioista pyrittävä irti ja rakennettava sisällöt kävijän kokemus edellä. Omasta elämästä tutut ilmiöt ja esineet sekä arkkitehtuurin ja designin rakastetuimmat suunnittelijat lisäävät mielenkiin-

toa ja auttavat kävijöitä kiinnittymään esiteltäviin ilmiöihin. Tavoitteena on myös yllättää, haastaa ja luoda uusia ulottuvuuksia kävijän mieleen.

Suunnitteluhaasteena on kartoittaa ja kokeilla ennakkoluulottomasti uusia keinoja niin tarinankerronnassa, ihmisten yhteisen, aktiivisen tekemisen tukemisessa kuin immersivistien kokemusten rakentamisessa. Museon asiantuntijuus ja uusi teknologia valjastetaan tukemaan tarinankerrontaa ja kävijän omaa uteliaisuutta, osallistumista ja informaalia oppimista. Tuloksena synnytetään uudelle museolle kansainvälisesti ainutlaatuinen, muista museoista erottuva tapa kommunikoida yleisönsä kanssa.

Tarinallisuuden ja elämyksellisyyden korostaminen pysyvässä näyttelyssä tekee museosta lähestyttävän. Uudet museotilat mahdollistavat tämän valinnan tekemisen. Museon muita toimintarooleja toteutetaan ja erilaisia asiakastarpeita täytetään museon muun ohjelmiston, vaihtuvien näyttelyiden, tapahtumien ja palveluiden kautta. Museo voi mahdollistaa monenlaiset kävijäkokemukset ja välttää 'kaikkea kaikille on ei kellekään' -ongelman. Vaihtuvien sisältöjen tiloihin istuvat muotoilun tai arkkitehtuurin teemoja syventävät tai ajankohtaisiin ilmiöihin liittyvät erikoisnäyttelyt, tapahtumat ja tekeminen. Kerran vuodessa museon monikäyttötilassa / hangaarissa järjestettävät kansainväliset näyttelyt muodostavat kiinnostavan vastinparin pysyvälle näyttelylle ja muulle ohjelmistolle. Erikoisnäyttelyiden suuren vuotuisen lukumäärän sijaan kiinnostavampaa on panostaminen laatuun: erilaisten kohderyhmien tavoittaminen, oikeiden kanavien valinta ja kulloiseenkin toimintarooliin sopiva tapa kommunikoida. Suunta-antava arvio uuden museon näyttelyohjelmalle voisi olla pysyvä päänäyttely + 1 suurnäyttely + 3-4 erikoisnäyttelyä vuodessa.

Tarinankertojaroolin kannalta keskeiset kehittämistavoitteet:

- Huipputasoisen päänäyttelyn synnyttäminen edellyttää tietoista valintaa ja fokusointia tiettyihin tavoitteisiin ja tarpeisiin. Kaikkia museon toimintarooleja ei voi eikä kannata toteuttaa yhdessä näyttelyssä. Keskeistä on tarkastella uuden museon konseptia kokonaisuutena, jossa sisältöjä ja palveluja voidaan profiloida erilaisten kohderyhmien tarpeisiin. Kokonaisuutena tavoitetaan laajempi ja kattavampi kirjo erilaisia asiakkaita.
- Päänäyttelyn rakennuspalikoita ja tapaa kommunikoida voisi vaihteelta lähteä luomaan jo muutosvaiheen aikana museoiden yhteistyönä. Ratkaisuideoita, sisältöjä ja osakokonaisuuksia kehitetään ensin pienesti kokeilemalla ja asiakkaiden kanssa yhdessä testaten. Ymmärrys asiakkaiden tarpeista syvenee ja riski siitä, että suurella vaivalla suunnitellaan ja toteutetaan jotain toimimatonta pienenee.
- Yhteistyötä ja inspiraatiota etsitään meiltä ja muualta. Sisältöjen kannalta olennaisia kumppaneita ovat muut museot, kuten Alvar Aalto -museo ja designkokoelmia omistavat muut museot, kuten Suomen lasimuseo,

EMMA ja Suomen Käsityön museo. Hyviä näyttely- ja esittämiskäytäntöjä löytyy myös taidemuseokentän ulkopuolelta, esimerkiksi tiedekeskuksista, kulttuurihistoriallisista museoista ja museosektorin ulkopuolelta esimerkiksi näyttämötaiteen ja tapahtumatuotannon puolelta.

- Uuden museo-organisaation osaamista vahvistetaan kansainvälisellä kuratointi- ja näyttelyosaamisella.

5.2.4 Yhteisön rakentaja - museo avoimena kohtaamispaikkana ja yhdessä tekemisen kumppanina

Yhteisöllisen museon idea on viime vuosina ollut runsaasti esillä. Yksisuuntaisesta, asiantuntijalähtöisestä kommunikaatiosta siirrytään tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ympäröivän yhteisön kanssa. Museo on kumppani, yhdessä tekijä ja kokemusten jakaja. Vuorovaikutus synnyttää ennen kaikkea tunneyhteyksiä. Asiakkaat odottavat museolta yhteisöllisyyttä ja omakohtaisuutta.

Designmuseon visiona on olla kansainvälisen muotoilun kohtaamispaikka. Askeleita kohti yhteisöllisempää tekemistä on otettu muun muassa yhteisen ystävähdistyksen kanssa ja erilaisissa projekteissa kuten kokoelmien tallennustyöhön osallistava uusi avaus Designvintti. Myös yritys yhteistyömuoto Design Clubin ytimessä on vahvasti vuorovaikutuksen ja kohtaamisten katalysointi designin sisältöjen ympärille. Arkkitehtuurimuseon toiminnassa taas tiiviin yhteisön museon ympärille ovat muodostaneet arkkitehtuurin ammattilaiset. Uusi avaus on ollut esimerkiksi päättäjille ja vaikuttajille suunnattu kaupunkien tulevaisuutta syväluotaava Urban Quest -ohjelma. Vahva yhteys toimialaan on periaatteessa vahvuus, mutta yhdistettynä muun yleistyön kapea-alaisuuteen se näyttäytyy tällä hetkellä epätasapainona ja tietynä sisäänpäinkääntyneisyytenä. Uudelta museokokonaisuudelta odotetaan avautumista ulospäin.

Selvitystyön puitteissa keskusteluissa esille nousi toistuvasti uuden museon samanaikaisesti sekä globaali että lokaali rooli. Molemmilla museoilla on jo nyt vahvoja kansainvälisiä yhteistyöverkostoja ja näyttelytoimintaa. Yhteisön rakentajan roolin yhdistäminen kansainvälisiin kumppanuuksiin ja museoyhteistyöhön voisi avata uusia mahdollisuuksia museon painoarvon kasvattamiseen. Museon asema johtavana pohjoismaisena museona edellyttää kiinteätä ja ydintoimintoihin asti ulottuvaa yhteistyötä skandinaavisten alan museoiden kanssa. Lisäksi tilausta voisi olla arkkitehtuurin ja designin aloja yhdistävälle kansainväliselle vuorovaikuttajalle, Alvar Aalto -symposiumin jalanjäljissä. Voisiko museo fasilitoida yhdessä kumppanien kanssa Nordic Architecture and Design Think Tankia tai ottaa roolia tulevaisuuden muotoilun ja arkkitehtuurin keskustelufoorumien synnyttämiseksi Maailman talousfoorumien vuotuisen Davosin tapaamisen tai yhteisöllisesti syntyneen Slushin tapaan?

Paikalliseen rooliin liittyen haastatteluissa ja henkilökunnan työpajoissa nousi esiin tarve viihtyisälle ja avoimelle julkiselle tilalle. Kohtaamispaikalle ja ns. kolmannelle tilalle - työpaikan ja kodin välissä - katsottiin olevan erityisesti tarvetta kaupunkilaisilla. Keskustakirjasto Oodin viitoittamalla tiellä voidaan uuden museon kohdalla kysyä: kenellä tai keillä on tarve kohdata arkkitehtuurin ja muotoilun äärellä? Museorakennuksessa avoimet julkiset tilat voivat yhdistyä erilaisiin toiminnallisiin tiloihin, jotka toimivat studioina, design- ja arkkitehtuuritoimijoiden työtiloina tai yritysyhteistyökumppaneiden we-work tyyppisinä työskentelytiloina. Hyvällä tilasuunnittelulla on mahdollista fasilitoida erilaisten ihmisten, ammattien ja ryhmien kohtaamisia, joille nykyajassa on suuri tarve. Myös yhä useammat kansainväliset vieraat haluavat kokea jotain autenttista ja päästä kosketuksiin suomalaisen arkisen elämän kanssa.

Uuden museon mahdollisuudet yhteisön rakentajana liittyvät paitsi fyysiseen, avoimeen tilaan myös osallisuuteen ja yhdessä tekemisen mahdollistamiseen. Yhteisöllisesti ajatteleva museo näkee asiakkaansa muunakin kuin toiminnan kohteena. Vuorovaikutus toimii kahteen suuntaan. Yhteissuunnittelu, joukkoistaminen, mahdollisuus jakaa tai kommentoida omia tai museon sisältöjä ovat kaikki tätä roolia toteuttavia käytäntöjä, jotka tuovat museon lähemmäs ihmisiä. Tuloksena syntyy positiivista omistajuutta museoon ja sen edistämiin asioihin. Museon roolissa korostuu asiantuntijuuden jakaminen.

Kaiken tekemisen ei tarvitse muuttua osallistuvaksi. Alkaen uuden museokokonaisuuden konseptoinnin ja suunnittelun käynnistymisestä osallisuuden ja yhdessä tekemisen lisääminen näyttäytyvät suurena mahdollisuutena. Avoin ja osallistuva suunnittelu ja käyttäjälähtöisyyttä korostava muotoiluajattelu ovat jo kansainvälisestikin tunnustettuja Helsingin vahvuuksia. Uuden museon rakentamisessa ei ole kyse vain museon seinistä, vaan kokonaisen kaupunkiympäristön rakentamisesta.

Uudessa museossa osallisuuden periaatteita voidaan toteuttaa niin digitaalisissa kanavissa, kuin esimerkiksi vaihtuvan ohjelmiston toteuttamisessa ja kuratoinnissa; näyttelyissä ja tapahtumissa - vaihdellen ja mahdollisuuksien mukaan. Luontevia suuntia aloittaa yhdessä tekeminen ovat museon läheiset kumppanit ja sidosryhmät, kuten tulevaisuuden arkkitehtuurin ja muotoilun tekijät. Museoilla on jo nyt aktiivisesti toimiva, yhteinen ystäväyhdistys DAMY ry, jonka kanssa museo voi lähteä esimerkiksi etsimään uusia suuntia ja toimintamuotoja vapaaehtoistyöhön.

Yhteisölliseen rooliin liittyviä kehittämissuhteita jatkokeskusteluun:

- Uuden museon entistä laajempia yhteisöjä ja yleisöjä voidaan lähteä rakentamaan heti päätösten tekemisen jälkeen. Pohjoismaista ja kansainvälistä arkkitehtuurin ja designin alan museoiden verkostoa lähdetään suunnitelmallisesti vahvistamaan uuden museon vahvaksi taustayhteisöksi.

- Helsinkiin tulevan museon suunnitteluprosessista tehdään yhteisöille ja kansalaisille avoin ja muotoiluajattelun hengessä ihmislähtöinen, vuorovaikutteinen prosessi. (vrt. Keskustakirjasto Oodi) Esimerkiksi kohtaamisen ja vapaaehtoistoiminnan ympärille voi ideoida ja yhteiskehittää aivan uudenlaisia toimintamuotoja.
- Huolehditaan museon henkilöstön osaamisen kehittämisestä uuden roolin haltuun ottamisen rinnalla sekä koulutuksen että rekrytointien avulla. Valmiuksia tasavertaiseen kohtaamiseen, vuorovaikutus-, fasilitointi- ja yhteisöosaamista tarvitaan perinteisempien asiantuntijaroolien rinnalle ja tueksi.

5.2.5 Mahdollistaja - Uusi museo alustana ja yhteiskunnallisen keskustelun fasilitaattorina

Museoiden yhteiskunnallisen merkityksen yhteydessä on tuotu esiin museoiden potentiaali empaattisen ja osallistuvan yhteiskunnan rakentamisessa. Museo voi toimia alustana uusille ideoille ja tarjota turvallisen tilan keskustelulle ja erilaisille näkökulmille. Museolta tämä edellyttää ennakkoluulottomuutta ja neutraalin fasilitaattorin roolia. Asiakkaiden tarpeet liittyvät uusien näkökulmien etsimiseen ja näkemysten haastamiseen.

Mahdollistajana toimiminen liittyy vahvasti museoiden yhteiskunnallisen roolin haltuunottoon, jota Suomessa ei kovin moni museo ole kyennyt näkyvästi lunastamaan. Huolimatta strategioihin kirjatusta kunnianhimoisista tavoitteista myös Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon tähänastinen toiminta näyttäytyy selvityksen perusteella ulospäin melko sovinnaisena, riskejä kaihtavana ja Arkkitehtuurimuseon tapauksessa suuremmalle yleisölle näkymättömänä.

Haastatelluista moni kaipasi museoille vahvempaa roolia myös julkisen keskustelun viritäjänä ja kyseenalaistajana. Sosiaalinen media on muuttanut keskustelukulttuuria. Esimerkiksi arkkitehtien pienellä ammattikunnalla ja toisaalta kansalaisilla on selvästi tarve keskustella esimerkiksi arkkitehtuuriin ja kaupunkiympäristöön liittyvistä moninaisista kysymyksistä, mutta yhteisen kielen puuttumisen on koettu vaikeuttavan keskusteluyhteyden pääsyä. Eri näkökulmia samaan keskusteluun tuovalle aidolle dialogille kärjistyneiden julkisten keskustelujen aikana on selvästi tilausta.

Mahdollistajan roolin vahvempi toteuttaminen uudessa museokokonaisuudessa on tilaisuus, jota ei kannata jättää hyödyntämättä. Museon erityisenä vahvuutena tässä roolissa on perspektiivin tuominen mukaan keskusteluun historiallisen ulottuvuuden avulla. Valitsemalla yllättäviä lähestymiskulmia ajankohtaisiin aiheisiin ja nostamalla esiin yleisessä keskustelussa vähemmän kuultuja näkökulmia tai yhteisöjä museo voi ottaa aktiivisen roolin tasa-arvoisen kansalaisyhteiskunnan edistäjänä. Museon muut toimintaroolit kohtaamispaikkana ja elämyksenä tukevat mahdollistajan roolin toteuttamista: museo on

lähestyttävä, avoin julkinen tila, jossa monialainen tieto, taide, tarinat ja tunteet yhdistyvät. Tämä tekee museoista turvallisen tilan tarkastella maailmaa eri näkökulmista, kokea empatiaa ja laajentaa omaa elämänpiiriä.

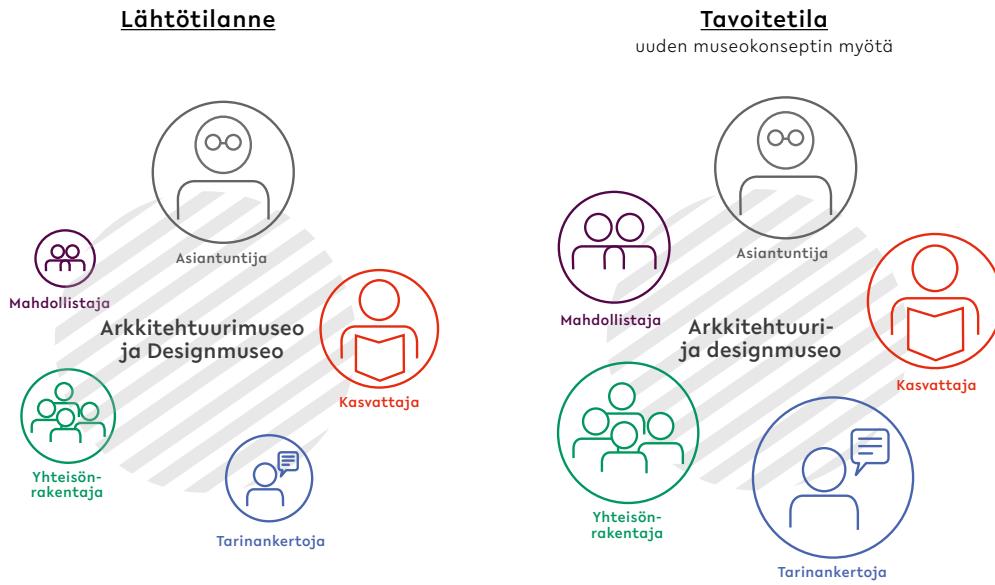
Mahdollistajan roolissa museo toimii fasilitaattorina ja foorumina antaen äänen erilaisille näkemyksille ja sisällöille. Keskustelu voi liittyä paitsi designin ja arkkitehtuurin ajankohtaisiin kysymyksiin myös yhdistää niitä ennakkoluulottomasti muihin yhteiskunnassa tai elämässä merkittäviin kysymyksiin. Foorumina ja alustana voivat toimia tulevan museon vaihtuvat erikoisnäyttelyt, joita voidaan jo lähtökohtaisesti teemoittaa keskustelun herättämisen ja ajattelun haastamisen näkökulmasta. Roolin toteutuminen ei kuitenkaan liity yksinomaan näyttelyihin, joiden tuottaminen vie sekä resursseja että aikajännettä. Ohjelmistoajattelu ja tapahtumallisuuden lisääntyminen on viime vuosina yleisestikin museoissa vahvistunut suunta, joka vapauttaa voimavaroja luoda sisältöjä suoraan uusiin kanaviin ja reagoida nopeammin ajankohtaisiin kysymyksiin. Tapahtumia ei enää ajatella vain näyttelyiden ”oheisohjelmana”, vaan ne voidaan strategisesti suunnitella toteuttamaan museon erilaisia rooleja ja vastaamaan erilaisiin asiakastarpeisiin.

Mahdollistajan roolin vahvistaminen toisi syvyyttä Arkkitehtuuri- ja designmuseon valtakunnalliseen rooliin. Museoiden valttina on syvälinen asiantuntemus, johon ei liity viranomaistyön painolastia toisin kuin esimerkiksi maakuntamuseoilla ja Museovirastolla rakennetun kulttuuriympäristön asioissa. Esimerkiksi arkkitehtuurin ja kaupunkiympäristön suhteeseen keskittyvien keskustelutilaisuuksien tai muotoiluajattelua yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa avaavien workshopien konseptointi yhdessä yhteistyöverkoston kanssa ovat esimerkkejä ideoista, joiden avulla museo voisi systemaattisesti mahdollistaa ihmisten aktiivista osallistumista ja laajentaa vaikutustaan seiniensä ulkopuolelle. Myös suoraan verkossa tapahtuva vuorovaikutus ja julkisen keskustelun fasilitointi verkkosisältöjen tai museon avaaman datan ympärillä ovat ketteriä tapoja rikastaa vuorovaikutusta museon ja ympäröivän maailman välillä.

Mahdollistajan rooliin liittyviä kehittämis ehdotuksia jatkokeskusteluun:

- Mahdollistajan roolia harjoitellaan ja vahvistetaan pienin askelin, mutta tavoitteellisesti kokeilujen avulla, jotka voivat liittyä museotoiminnan eri osaluoksiin. Kokeiluista saatuja oppeja jalostetaan yhdessä eteenpäin ja varataan aikaa myös sisäiselle dialogille asiantuntijaroolin muuttumisen merkityksestä.
- Ohjelmistoajattelua, tapahtumallisuutta ja ajankohtaisuutta kehitetään strategisena osana museokonseptia.

Alla oleva kuva havainnollistaa museon roolien kehittämisen painopisteitä ja muutosta museoiden yleisösuhteen nykytilan ja tavoitetilan välillä.

Kuva 3. Arkkitehtuuri- ja Designmuseon toimintaroolien kehittäminen

6 Museorakennus ja sen sijainti

Tässä luvussa tarkastellaan ensin museon konseptin ja arkkitehtuurin suhdetta. Sen jälkeen tarkastellaan mahdollisia uuden museon sijaintipaikkoja Helsingin kaupungin taustaselvityksessä annettujen vaihtoehtojen pohjalta. Lopussa tehdään suositus kahdesta mahdollisesta rakennuspaikasta.

6.1 Taustaksi

Selvitysryhmän tehtävänä oli hahmotella museokonseptia ja kartoittaa mahdolliselle uudelle museorakennukselle sijaintipaikkaa. Tässä luvussa tarkastellaan aluksi museorakennuksen lähtökohtia ja sen jälkeen mahdollisia sijaintipaikkoja. Sijainnin osalta selvityksessä on edetty siten, että Helsingin kaupunki on tuottanut virkatyönä tarkastelun mahdollisista rakennuspaikoista tai peruskorjattavista kiinteistöistä, jotka soveltuisivat uudelle museorakennukselle. Tätä työtä on johtanut kaupunkiympäristön toimialan asemakaavapäällikkö Marja Piimies. Selvityksessä mahdollisia sijainteja on arvioitu sekä laajemman alueen, tontin että olemassa olevien rakennusten näkökulmasta käyttäen seuraavia kriteerejä:

- Sijainti ja saavutettavuus kaupunkilaisten ja matkailun näkökulmasta
- Tontin ominaisuudet (mm. rakennettavuus, liikenne ja museon logistiikan järjestelymahdollisuudet)
- Uudisrakentamisen mahdollisuudet / nykyisen rakennuksen soveltuvuus museotoimintaan, muokkaamismahdollisuudet ja lisärakentamisen mahdollisuudet
- Kaupungin kehittämisen näkökulma – miten museo vahvistaa lähiympäristönsä vetovoimaa.

Tarkastelussa Helsingin kaupunki on myös ottanut kantaa sijainteihin, jotka eivät ole uudelle museorakennukselle mahdollisia. Selvitysryhmä on perustanut työnsä tälle tarkaste-

lulle, koska Helsingin kaupunki on uuden museorakennuksen sijainnin osalta lopulta päätäjän asemassa. Kaupungin tarkastelu kokonaisuudessaan on liitteessä 2.

6.2 Museon konseptista ja arkkitehtuurista

Keskusteluissa kansainvälisten ja kotimaisten toimijoiden kanssa uuden museon rakentamisesta ja sen merkityksestä ovat aivan odotetusti nousseet esiin aikaisemmat hankkeet kuten Armi, museoiden väliselle tontille kaavailtu lisärakennus 'Välipala' sekä Guggenheim-hanke. Kaatuneet hankkeet ovat luoneet jonkinasteista epäuskoa uuden museon syntyyn, myös rohkeuteen konseptuaalisesti ja sisällöllisesti nousta uudelle tasolle. Viime mainittuun kohdistuu erityisesti huoli taloudellisista resursseista tulevaisuudessa.

Keskustelut uuden museon sijainnista ovat jakautuneet kahtia. Oletusarvona on joissain keskusteluissa ollut lähes itsestäänselvyytenä Guggenheim-museolle kaavailtu tontti. Toisaalta tätä vaihtoehtoa on pidetty jopa esteenä hankkeen toteutumiselle. Näkökulmaa on perusteltu sillä, että keskeinen sijainti on poliittisesti huomattavasti sensitiivisempi kuin museon sijoittuminen kaupungin ydinkeskustan ulkopuolelle. Museohankkeella koetaan olevan vahva momentum niin kotimaisen kuin kansainvälisen asiantuntijakentän mielestä. Mikäli tämä hanke kaatuisi, olisi tällä väistämättä vaikutuksia arkkitehtuuri- ja designtoimijoiden uskottavuuteen ulkomailla sekä museoiden henkilöstön motivaatioon. Käytävää museokeskustelua seurataan myös kansainvälisesti, joten sen vaikutukset maabrändiin tulee myös tiedostaa.

Uudessa museorakennuksessa on kyse kokonaisuudesta, jossa tulee pohtia rakennuksen arkkitehtuurin luonnetta, investointia ja sijaintia sekä museon ohjelmaa. Pohdinta on tehtävä sellaisella aikajänteellä, jolla museo voi saavuttaa kansainvälisen tunnettuuden, kävijämäärät sekä taloudelliset tavoitteensa. Pelkkä rakennus ei tähän riitä. Keskeistä on, että konsepti, sisällöt ja rakennus ovat kaikki fokuksessa. Sekä kotimaisissa että kansainvälisissä keskusteluissa nousi esille, että rakennusinvestoinnin lisäksi investointi sisältöihin alkuvaiheessa on keskeistä. Myös Peter Reed (Senior Deputy Director of Cultural Affairs, MoMa) kehotti varomaan yli-investointia rakennuksen suhteen, huomioimaan nimenomaan museon toimivuuden ja varomaan ali-investointeja ohjelman suhteen. Onkin tärkeää pohtia perusinvestoinnin suhdetta museon ohjelmasisällön rahoituksen turvaamiseen.

Uusi museo tulee varmasti herättämään huomiota syntyessään. Lanseerausvaiheen jälkeen uutuusarvoon perustuvan kiinnostavuuden voidaan olettaa kestävän noin kolme vuotta, jona aikana museolla tulee olla lanseerausta tukeva vahva näyttelyohjelma. Tänä aikana museo ottaa asemansa kansainvälisessä kentässä. Mateo Kries, Vitra-museon johtaja Sveitsistä painotti myös jatkosuunnitelmien merkitystä.

Selvitysryhmä on hahmottanut seuraavia keskeisiä johtopäätöksiä, jotka tulisi huomioida lopullista kokonaisuutta pohdittaessa. Tulokulmia eri osa-alueiden merkitykseen haettiin kansainvälisten toimijoiden, kotimaisten alan toimijoiden sekä elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Museoiden yhdistäminen ja yksi uusi rakennuskokonaisuus, joka yhdistää designin ja arkkitehtuurin museotoiminnot, on laajasti kannatusta saanut ratkaisu - eräänlainen peruslähtökohta uudelle museolle. Paikkaan sidottujen kulttuuri-insituutioiden haasteet ja tarve 'mennä sinne missä ihmiset ovat' nousivat myös esiin, mutta Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon vahvuuksien liittyessä fyysisiin kokoelmiin on rakennukselle olemassa hyvät perusteet. Tämän jälkeen keskustelut kääntyvät konseptin ja sisällön merkitykseen, jonka tulee olla hankkeen ytimessä. Arkkitehtuuri- ja designmuseon tulisi tehdä vahva oma linjaus, jolla museo voi erottua maailmalla alansa johtavana toimijana.

Museon perusnäyttely ja monipuolinen ohjelmisto ovat keskeisessä roolissa tavoiteltaessa laajaa kotimaista yleisöä sekä kasvavaa matkailua Suomeen. Tilaohjelmaan sisältyy erilaisia toiminnallisia ja muunneltavia yleisötiloja sekä avointa tilaa, jotka yhdessä mahdollistavat erikoisnäyttelyt, tapahtumat, kokoontumiset, kohtaamiset ja työskentelyn tarkoituksenmukaisella tavalla. Museokonseptin kahvila, ravintolapalvelut, museokauppa-toiminta sekä mahdolliset vuokrattavat työskentelytilat ovat olennainen osa museokonseptin laadukasta toteuttamista. Kaikki nämä ovat sisällöllisen merkittävyyden lisäksi liiketoiminnallisesti tärkeitä ja tukemassa museon taloudellista rakennetta. Museomyymälät koetaan kansainvälisesti mielenkiintoisimmiksi designalan jakelukanaviksi. Laajennetulla monikanavaisuudella uusi museo voi ottaa aivan uuden roolin sekä itsenäisesti että yhdessä partnereidensa kanssa. Kaupalliset ratkaisut eivät vähennä museon uskottavuutta.

Arkkitehtuurin koettiin tärkeäksi toteutua uudessa museossa eri muodoissa; toisaalta osana sisältöä sekä toisaalta kehyksenä, luomassa puitteet konseptille. Rakennuksen arkkitehtuurin ei nähdä synnyttävän itsessään ilmiötä vaan olevan kokonaisuuden kantava kehys uuden teknologian ja innovaatioiden ympäristöissä. Arkkitehtuurin tulisi toteuttaa myös museon kiinteä yhteys kaupunkikulttuuriin. Museon sisältöjen, rakennuksen ja ympäristön tulisi yhdessä olla sen arkkitehtuurin ohjelma.

Selvitysryhmä kävi keskusteluja vau-arkkitehtuurin ajankohtaisuudesta ja sopivuudesta projektin konseptiin sekä ylipäätään Suomen maamielikuvaan. Selvitysryhmä ei halunnut ottaa kantaa arkkitehtuurikomission tai kilpailun luonteeseen, mutta päätyi yksimielisesti siihen, että museon sisällön ja ohjelman tulee olla museon keskeisin kiinnostavuustekijä.

Viime vuosina on tutkittu ja kyseenalaistettu vau-arkkitehtuurin vaikutuksia kaupunkien tulevaisuuteen. Tehdyissä tutkimuksissa on pyritty selvittämään museon näkyvyyteen ja vaikuttavuuteen perustavan arkkitehtuurin yhteyttä taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Hankkeilla on nähty olevan selkeästi positiivisia vaikutuksia, mutta kaupun-

kien kansainvälinen uudelleen positiointi on toteutunut vain poikkeustapauksissa. Hankkeilla on nähty olevan vaikutuksensa kaupunkien rohkeuteen ja riskinottokykyyn. Hankkeet ovat olleet katalysoimassa rohkeampia, kansainvälisen tason investointipäätöksiä sekä kehittämässä luovuuden ja sisäisen itsevarmuuden ilmasto.

Museon sijainnilla on tutkimuksissa voitu nähdä kaupunkisuunnittelun kannalta vaikutuksia. Museot ovat olleet sillanrakentajina kaupunkien laajentuessa. Niillä on myös vaikutusta ydinalueen ulkopuolella sijaitsevien yhteisöjen syntymiselle ja kehittymiselle. Tämä edellyttää selkeää, tunnistettavaa painetta laajentuvalle kaupungille.

Selvitysryhmän mielestä uuden museon sijainti on erityisen kriittinen museokonseptin toimivuudelle. Uuden museon synty ei ole projekti vaan selkeästi prosessi, joka on osa kaupunkikehitystä. Museon sijainnin tulee kuitenkin olla paras mahdollinen museon näkökulmasta; ei alisteinen muille päämäärille. Useat haastateltavat painottivat kompromissitonta ja keskeistä sijaintia.

6.3 Mahdolliset sijaintipaikat ja suositukset

Selvitysryhmä lähestyi sijaintia Helsingin kaupungin antamien vaihtoehtojen pohjalta. Ajatusprosessi eteni poissulkemisen menetelmällä; annetuista vaihtoehdoista lähdettiin rajaamaan pois sellaisia, jotka eivät selvitysryhmän kriteerien mukaan täyttäneet niille asetettuja vaatimuksia.

Selvitysryhmä pyrki sulkemaan pois sijaintipaikat, joiden asemakaava ja suunnittelu lykäksi hankkeen suunnittelua. Edellä mainituin kriteerein poissuljetut sijaintipaikat eivät myöskään olleet ylivertaisia muihin määriteltyihin sijaintiehdotuksiin nähden. Keskeisenä kriteerinä uuden museon sijaintipaikalle oli selvitysryhmän mielestä sijaintipaikan ja konseptin yhteys. Museon tulee olla kiinnostava julkinen tila ympäristöineen, tavoittaa yleisönsä vaivattomasti sekä ottaa paikkansa kaupunkikuvassa.

Myös Helsingin kaupungin tarkastelussa oli lähtökohtaisesti otettu poissulkeva kanta joidenkin julkisuudessa esiintyneiden vaihtoehtojen osalta. Nämä poissuljetut vaihtoehdot ovat:

Ns. **Välipala** museoiden nykyisten rakennusten väliin. Tämä vaihtoehto on suljettu pois, koska lisärakentaminen ei ratkaisisi nykyisten museorakennusten haasteita eikä uutta tilaa museoiden väliin ole saatavissa riittävästi. Tämä vaihtoehto on selvitetty perinpohjaisesti vuonna 1988, eikä siihen katsota perustelluksi palata.

Kaartin maneesi on noussut keskusteluissa esiin mahdollisena korjausrakentamiskohteenä. Sen reunaehdot rakennuksena tekevät uudisrakentamisen haasteelliseksi. Se olisi rat-

kaisuna hyvin samankaltainen kuin museoiden nykyiset rakennukset - ei museotoimintaan parhaalla mahdollisella tavalla sopiva. Maneesin sijainti on myös hyvin samankaltainen kuin museoiden nykyinen sijainti. Ideaaliratkaisu uuden museon osalta on keskeisempi sijainti. Lisäksi maneesirakennukseen kohdistuu jo selvityksiä muuhun käyttöön ottamiseksi.

Töölönlahti on ollut viime vuosina vahvasti mukana keskusteluissa erityisesti Designmuseon sijoittumisen osalta. Designmuseo on työskennellyt yhdessä N2 suunnittelutoimiston kanssa tämän hankkeen edistämiseksi. Helsingin kaupungin tarkastelussa tämä vaihtoehto suljetaan pois, koska sijainti on yleiskaavan vastainen, eikä uudessa yleiskaavassa ole osoitettu uutta rakentamista Töölönlahdelle.

Jätkäsaaren L3-satamamakasiini on myös ollut esillä mahdollisena uuden museon sijaintina. Helsingin tarkastelussa L3 suljetaan pois, koska se ei mahdollista korjausrakentamista. Lisäksi huolto- ja saattoliikenteen järjestäminen tämän kokoluokan museolle on haasteellista sataman liikenteen ja katualueiden tilahtausten vuoksi. Se on myös sijainniltaan sivussa matkailijavirroista. Rakennusta on myös jo suunniteltu muuhun käyttöön.

Helsingin kaupungin tarkastelussa nostettiin esille useita selvitettyjä sijaintimahdollisuuksia, joita Marja Piimiehen johtama työryhmä ei päätenyt suosittelemaan. Perustelut löytyvät liitteestä 2.

Tarkasteltuja toissijaisia vaihtoehtoja olivat:

- Baanan alue ja Pikkuparlamentin puisto // Kamppi
- Bulevardin Metropolia // Kamppi
- Elielinaukio // Kluuvi
- Katajanokanranta// Katajanokka
- Sotamuseo // Kruununhaka
- Töölön varikko // Töölo
- Agricolankatu // Kallio
- Haapaniemenkatu/ Pannukakkupuisto // Sörnäinen
- Vallilan Varikko // Vallila
- Tivolitie/Sturenkatu // Alppiharju

Helsingin kaupungin tarkastelussa nostettiin uudelle museolle esille neljä ensisijaista sijaintisuositusta, joita ei asetettu paremmuusjärjestykseen. Selvitysryhmä on keskittynyt erityisesti näiden vaihtoehtojen arvioimiseen. Vaihtoehtot ovat:

- Eteläsatama (ns. Makasiiniranta)
- Hanasaaren voimalaitos
- Hietalahdenranta
- Metropolian rakennuskokonaisuus Albertinkadulla

Seuraavassa tarkastellaan näiden ensisijaisten vaihtoehtojen toimivuutta ajatellun museo-konseptin kannalta. Keskeisiä lähtökohtia pohdinnassa ovat olleet nimenomaan konseptin kokonaisuus, arkkitehtuurin toimiminen osana konseptia, sijainti kaupunkiympäristössä ja saavutettavuus sekä merellisyys.

6.3.1 Eteläsatama (ns. Makasiiniranta)

Helsingin kaupungin tarkastelussa Eteläsataman vahvuuksina nähdään mm. Helsingin paraatipaikalla oleva keskeinen sijainti osana kehittyvää aluekokonaisuutta. Helsingin kaupungilla on vahva tahtotila kehittää Kauppatorin aluetta ja sen kävelykeskustaa. Näkymät kansallismaisemaan ja merelle tuovat lisäarvoa museolle. Tontin välittömässä läheisyydessä on raitiovaunupysäkki ja se on matkailijavirtojen helposti saavutettavissa sekä matkustajalaivaterminaalin vieressä. Ympäröivä alue hyötyy museon sijainnista – Eteläranta ja Kasarmitorin ympäristö elävöityvät ja rantareitin tyhjä osuus aktivoituu. Tontin rakentamisedellytyksiä on selvitetty pitkälle Guggenheim-hankkeen yhteydessä 2014. Haasteena alueeseen sisältyy ja liittyy useita sitovia reunaehtoja julkisen tilan, jalankulun alueiden ja -yhteyksien järjestelyistä sekä satamatoiminnan edellyttämistä liikenneyhteyksistä ja laituri-alueista. Alueen historiallisen arvon, keskeisen ja näkyvän sijainnin vuoksi museon ja julkisten kaupunkitilojen suunnitteluun kohdistuu poikkeuksellisen suuria kaupunkikuvallisia, maisemallisia ja toiminnallisia laatuvaatimuksia.

Selvitysryhmän näkemyksen mukaan sijainti Eteläsatamassa toteuttaisi hyvin museon suhdetta ympäristöönsä sekä konseptiin. Arkkitehtuurin ja designin kansallinen merkitys nousisi esille museon sijoituessa osaksi kansallismaisemaa. Meren läheisyys on museon konseptille ehdoton lisäarvo. Mahdollisuus rakentaa uudisrakennus antaa hyvät edellytykset luoda museolle modernit ja toimivat tilat sekä suunnitella rakennus uuden konseptin ja kaupunkitilan ehdoilla. Sijainti lähellä Helsingin matkailijakeskustaa on museon toiminnan kannalta etu; se mahdollistaa myös ulkomaisten vieraiden helpon tavoittamisen ja sitä kautta museon kansainvälisen tunnettuuden kehittämisen. Eteläsatamassa voidaan olettaa museolla olevan luontaisia kävijävirtoja sekä oheispalveluilla korkeita käyttöasteita. Läheinen puistoalue voisi hyvällä suunnittelulla kiinnittyä osaksi museon julkista tilaa. Haasteena selvitysryhmä näkee museon 'ilmeisen' sijainnin ja tonttiin liittyvän poliittisen painolastin. Lisähaaste on sen henkinen ja osin fyysinenkin saavutettavuus osalle kaupunkilaisista keskellä etabloitunutta kaupunkikuvaa.

6.3.2 Hanasaaren voimalaitos

Helsingin kaupungin tarkastelussa Hanasaaren voimalaitosalue ympäristöineen nähdään voimakkaasti kehittyvänä alueena. Se voi olla monien mahdollisuuksien paikka hyödyntämällä vanhaa voimalarakennusta ja/tai rakentamalla uutta.

Myös Hanasaaren vahvuus on merellinen sijainti. Voimalan näkyvyys kaupunkikuvassa sekä näkymät alueelta mahdollistavat hyvän sijainnin museolle. Suvilahden kulttuuritoimintojen läheisyys tuo lisävahvuutta vaihtoehdolle. Lisäksi lähistöllä ovat Taideyliopisto ja Kaikukadun kulttuurikortteli. Suvilahti, Teurastamo, Redi ja mahdollinen Arkkitehtuuri- ja designmuseo voivat onnistuessaan luoda kokonaan uuden matkailukeskittymän. Museo voisi luontevimmin sijoittua uudisrakennukseen, osaksi mahdollisesti säilyviä voimalaitosrakenteita. Tontille on aiemmin tutkittu museon sisältävää monitoimikeskusta. Voimalaitoksen tontti mahdollistaa merkittävän lisärakentamisen ja monimuotoisen toimintojen kirjon, jossa museotoiminta voi luontevasti olla osa kokonaisuutta.

Haaste sijainnille ovat kulkuyhteydet: metroasemalle on matkaa noin 500 metriä. Toisaalta yhteyksiä alueelle kehitetään sen rakentumisen myötä. Lisäksi voimalaitosrakennuksen osittainenkin soveltuvuus museolle vaatii vielä lisäselvittelyä. Voimalan toiminta loppuu vasta vuonna 2024. Uuden rakentaminen olisi mahdollista aikaisintaan noin 2026. Asemakaavoitus noudattaa hankkeen aikataulua.

Selvitysryhmän näkemyksen mukaan Hanasaari on kiinnostava toimintaympäristö, erityisesti tulevaisuudessa. Museo voisi osana vanhaa voimalaitosrakennusta linkittyä kansainväliseen trendiin, jossa uusia museoita on taitavasti rakennettu osaksi vanhoja teollisuuskiinteistöjä. Merellinen sijainti ja uuden alueen kehittyminen sekä kaupungin laajentuminen tarjoaisivat museolle kiinnostavan toimintaympäristön, vaikkakin sen kehittyminen Hanasaareissa onkin vuosien projekti.

Selvitysryhmän keskusteluissa uudisrakennus nousee suosituksena vahvasti. Uuden rakennuksen on palveltava erinomaisesti museokäytössä ja sen on oltava arkkitehtonisesti kansainvälisesti korkealuokkainen sekä vierailukohteena kiinnostava. Liittyminen museotalan trendiin sijoittua vanhaan teollisuuskiinteistöön ei selvitysryhmän mielestä enää ole museolle erityinen erottumisen mahdollisuus.

Hanasaaren liikenneyhteydet ydinkeskustasta ovat haasteelliset, ainakin matkailijan näkökulmasta. Tämä sijainti todennäköisesti vaikuttaisikin merkittäväällä tavalla museon mahdollisuuksiin saavuttaa kansainvälisiä kävijöitä ja tunnettuutta - ainakaan kovin nopeasti. Ehkä suurimpana haasteena Hanasaaren osalta on sen tulevaisuuspainotteisuus - suuri osa sen potentiaalista realisoituu vasta vuosien päästä eikä museorakennus voisi ideaalitalanteessakaan valmistua ennen vuotta 2026. Tämä aikataulu siirtäisi hanketta eteenpäin, mikä olisi erittäin valitettavaa museoiden nykytilassa. Tarve ja momentum uudelle museolle on nyt ja viivästyminen ei olisi hankkeelle eduksi. Tällä perusteella selvitysryhmä on sulkenut Hanasaaren pois suosittelemiensa sijaintien joukosta.

6.3.3 Hietalahdenranta

Helsingin kaupungin tarkastelussa Hietalahdenrannan vahvuuksina nähdään sen sijainti matkustajaterminaalien lähistöllä kehittyvällä alueella. Se on lähitulevaisuudessa uusien alueiden ja vanhan arvoympäristön nivelkohta. Alue sijoittuu yhä keskeisemmin kaupunkirakenteessa ympäröivien satama-alueiden kehittyessä. Sijainti on veden ääressä, Bulevardin akselin päättänä, Hietalahden torin tuntumassa. Ranta-aluetta ja Länsilinkkiä kehitetään ja lähistöllä sijaitsevat mm. Hietalahden halli ja Sinebrychoffin taidemuseo. Saavutettavuuden kannalta raitiovaunupysäkit ovat lähellä ja museo voisi luoda uuden alueellisen kiintopisteen matkailulle.

Haasteina Helsingin kaupunki näkee telakan toiminnan huomioimisen; erityisesti jos tontti luodaan osin täyttömaan päälle. Liikenteestä ja logistiikasta ei ole vielä olemassa suunnitelmia. Sijainti Bulevardin päässä on kaupunkikuvallisesti herkkä, joten sijoituspaikka ja näkymät on huomioitava huolella. Tontilla nyt sijaitsevan ravintolan vuokrasopimus päättyy vuoden 2026 lopussa, joten sen päättämisestä aiemmin on neuvoteltava, jos vaihtoehtoon päädytään. Paikka on rakennusteknisesti vaativa - osin veden päällä - joten rakennettavuusselvitykset vaaditaan ennen jatkosuunnittelua.

Selvitysryhmän näkemyksen mukaan Hietalahdenranta on kiinnostava vaihtoehto, jossa konsepti on mahdollista toteuttaa. Se mahdollistaa uudisrakentamisen, jossa museon konsepti voi olla ohjaava tekijä. Museon sijoittuminen Hietalahteen olisi tukemassa vahvasti Helsingin ydinkeskustan laajentumista. Etäisyydet Helsingissä ovat erittäin hyvät kaupunkilaisten näkökulmasta. Uusi museo yhdistyisi kaupunkibulevardien avulla klassisen Presidentinlinnan maisemasta telakkamaiseen uuteen kaupunkiympäristöön. Tässäkin vaihtoehdossa voidaan olettaa museon olevan hyvin saavutettavissa, vaikkakaan matkailijavirrat eivät nykyisellään alueelle löydäkään. Museoon tulisikin kesäaikaan järjestää matkailijoille yhteydet myös meritse ja saada se osaksi turistibussien kohteita. Telakka-alue on kehitymässä ja uusien suunnitelmien tulisi tukea museon liikennöintiä. Tontti saattaa muodostua ahtaaksi julkisen ulkotilan näkökulmasta. Merellinen yhteys on Hietalahdessa olemassa, joskin varsin urbaanissa muodossa.

6.3.4 Metropolian rakennuskokonaisuus Albertinkadulla

Helsingin kaupungin tarkastelussa Metropolian rakennuskokonaisuus Albertinkadulla nostetaan neljänneksi suositelluksi vaihtoehdoksi. Sen vahvuuksina kaupunki näkee olemassa olevan kuuden rakennuksen korttelikokonaisuuden, jossa olisi pienimuotoisia mahdollisuuksia lisärakentamiseen esim. pihan osittaisella kattamisella. Kerrosalaa on yhteensä noin 16 100 k-m². Liikenneyhteydet ovat hyvät, Kampin metroasemalle on noin 300 metriä ja raitiovaunupysäkit ovat kohtuullisen lähellä. Museon sijainti Albertinkadulla jakaisi matkailun painopistettä laveammalle ja on kivijalkakaupungin ytimessä. Hyvät logistiset järjestelyt tontilla ja rakennuksissa ovat mahdollisia. Nykyisin opetus- ja kulttuuritoiminto-

ja sisältävä korttelikonaisuus pitää sisällään erityyppisiä tiloja jyhkeistä tiilirakennuksista pieneen panimoon ja puutaloihin. Rakennuksissa on kiinnostavia vaihtelevia sisätiloja, korkeita salitiloja, auditorio, kattoterassi, saunallinen torni ja esim. tapahtumapaikaksi soveltuva tunnelmallinen sisäpiha. Rakennus on hyväkuntoinen, mutta vaatii kattavan peruskorjauksen tekniikan osalta jo toiminnan muutoksestaikin johtuen. Kokonaisuus sisältää suojeltavia arvoja.

Selvitysryhmän näkemyksen mukaan Albertinkadun ratkaisu on sijainniltaan sekä arkkitehtuuriltaan haastava. Uuden museon ympäristön tulisi luontevasti tarjota julkista tilaa oleskelulle ja kohtaamisille - tätä ei tässä rakennuskokonaisuudessa ole helposti mahdollista toteuttaa. Uusi museo yhdistää kaksi eri museotoimijaa. Tämä edellyttää lähtökohtaisesti tilaisuutta uudelle tilasuunnittelulle, isompia tiloja ja selkeää arkkitehtuurista kokonaisuutta. Museot ovat toimineet vuosia tiloissa, joita ei ole niille suunniteltu ja jotka ovat rajoittaneet niiden toimintaa. Tässä vaihtoehdossa on suuret riskit päätyä samankaltaiseen tilanteeseen. Tällä perusteella selvitysryhmä on sulkenut Metropolian rakennuskokonaisuuden Albertinkadulla pois suosittelemiensa sijaintien joukosta.

6.4 Suositellut sijaintivaihtoehdot

Selvitysryhmän työssä uuden museon sijaintipaikan ja rakennuksen osalta nousi esille viisi peruseriaatetta:

- Museorakennuksen ja sen sijainnin on ensisijaisesti tuettava uutta museokonseptia
- Sijainnin on oltava helposti saavutettavissa, sekä kaupunkilaisille että matkailijoille - kotimaisille ja ulkomaisille
- Arkkitehtuurin on tuettava museokonseptia ja linkityttävä hyvin kaupunkiympäristöön
- Rakennuksen on toimittava hyvin museokäytössä
- Merellisyys osana suomalaisen arkkitehtuurin ja designin luontosuhdetta ja Helsingin vahvuutta.

Näillä perusteilla neljästä Helsingin kaupungin tarkastelussa suositellusta vaihtoehdosta nousee esiin kaksi: Eteläranta ja Hietalahti. Molemmissa sijainneissa on mahdollista toteuttaa museokonseptia tukeva, kaupunkiympäristöön sitoutuva ja arkkitehtonisesti mielenkiintoinen uudisrakennus. Niissä molemmissa on myös merellinen elementti: Etelärannassa klassisemmin osana kansallismaisemaamme ja Hietalahdessa modernimmin osana urbaania kaupungin kerroksellisuutta. Molemmat sijainnit ovat rakennusteknisesti ja liikenteellisesti haastavia. Etelärannan osalta suunnitelmat ovat jo olemassa ja ne nivoutuvat

osaksi Helsingin suunnittelemaa Kauppatorin ja Etelärannan alueen uudistamista. Hietalahden osalta rakennustekniset selvitykset ja suunnitelmat vielä puuttuvat, mutta alueen kokonaiskehitys on käynnissä ja hanke tukisi tätä prosessia. Kävijöiden kannalta Eteläranta on helpommin turistivirtojen tavoitettavissa, mutta Hietalahti taas omalla tavallaan mielenkiintoisempi uteliaan matkailijan näkökulmasta. Etelärannan sijaintiin liittyy paljon viime vuosien poliittista historiaa, joka voi olla sille painolasti. Siihen on myös aiemmin järjestetty arkkitehtuurikilpailuja museon suunnittelusta. Hietalahden osalta tällaista aiempaa painolastia ei ole.

Selvitysryhmän mielestä annetuista sijaintiehdotuksista Eteläranta (Makasiiniranta) sekä Hietalahdenranta olisivatkin parhaiten konseptia tukevia vaihtoehtoja. Kumpikin sijaitsevat kiinnostavasti ydinkeskustan ympäristössä. Etelärannan keskeinen sijainti on hyvin erityinen aivan Helsingin paraatipaikalla matkailijavirtojen helposti saavutettavissa aivan matkustajaterminaalien läheisyydessä. Hietalahdenranta on kiinnostava, telakkamainen, syntymässä oleva alue, joka kaupunkia halkovien bulevardien myötä on aivan kävelymatkan päässä Etelärannan kansallismaisemasta. Meren läheisyys on eräs konseptin keskeisiä sijaintiin vaikuttavia tekijöitä. Kummassakin vaihtoehdossa tämä edellytys toteutuisi.

Kumpikin sijainti tarjoaisi mahdollisuuden arkkitehtuurille nivoa yhteen telakka-alueen ja sataman rantaviivaa sekä Helsingin vanhaa kaupunkiarkkitehtuuria. Ympäröivien alueiden; torien, puistojen ja alueen muiden toimijoiden kanssa voitaisiin synnyttää kiinnostavaa julkista tilaa kohtaamisille.

Helsingin kävelykaupungin kiinnostavuus toteutuisi kummassakin tapauksessa. Museo olisi saavutettavissa myös mereltä ja sen ympärille voitaisiin rakentaa yhdysliikennettä, joka palvelisi saariin suunniteltuja taide- ja kulttuuritapahtumia.

Kumpaankin alueeseen sisältyy ja liittyy useita reunaehtoja julkisen tilan, jalankulun, kaupunkiliikenteen, rekkaliikenteen ja yhteyksien järjestelyistä. Etelärannassa matkustajaliikenne edellyttää uudelleen suunnittelua. Hietalahden rannan telakka-alue, sataman laivaliikenne museon laajentuessa meren kiinteään yhteyteen ja jopa meren päälle on haastava mutta samalla kiinnostava.

Kummatkin kohteet ovat kaupunkikuvallisesti sensitiivisiä. Eteläranta ehkä vielä korostetusti alueen historiallisen arvon ja näkyvän sijainnin johdosta. Eteläranta sijoitaisi ranta-alueita Kauppatoriin. Vastaavasti Hietalahden ranta muokkaisi uutta ympäristöä, rakentaisi keskustan ilmettä kiinnostavasti sekä laajentaisi sitä alueellisesti. Kohteiden suunnittelu voitaisiin aloittaa heti, jolloin hanke ja asemakaavoitus tukisivat toisiaan. Hietalahden osalta täytyy huomioida, ettei rakennettavuusselvityksiä ole tehty.

Selvitysryhmä on pitänyt ohjenuoranaan selvitystyötä tehdessään tiettyä realistisuutta ja pyrkii suosituksia tehdessään myös pragmaattisuuteen. Sekä Eteläranta että Hietalahti ovat erittäin hyviä sijoituspaikkoja uudelle museolle ja täyttävät hyvin yllä esitetyt viisi selvitysryhmän käyttämää kriteeriä.

7 Organisointi, talous ja johtaminen

Tässä luvussa tarkastellaan uuden museokonseptin organisatorisia, taloudellisia ja johtamiseen liittyviä edellytyksiä. Taloustarkastelut jakautuvat kolmeen osaan: rakennusinvestoinnin rahoitukseen, uuden museon luomisen näyttelyinvestointeihin ja museon käyttötalouteen. Käyttötaloudesta esitetään taulukkomuotoinen hahmotelma. Lopussa sivutaan säätiöiden ja verkostojen roolia uuden museon luomisessa.

7.1 Organisaatiomuoto ja johtaminen

Sekä Arkkitehtuurimuseo että Designmuseo toimivat säätiömuodossa. Niiden rahoitus tulee kuitenkin pääosin valtiolta: valtionosuuksina, harkinnanvaraisina avustuksina ja avustuksina tilakustannuksiin. Selvityksessä on päädytty esittämään uuden museorakennuksen rakentamista. Samalla on otettava kantaa siihen, miten museot hallinnollisesti organisoidaan yhteisessä tilassa.

Vaihtoehtoja on käytännössä kolme: 1) itsenäiset museo-organisaatiot, jotka jakavat yhteisen tilan sopimuksellisin keinoin; 2) itsenäiset museo-organisaatiot, joiden hallinnollisia ja tilaratkaisuja varten on olemassa jonkinlainen palveluyhtiö / -yksikkö, ja 3) yksi yhteinen organisaatio. Vaihtoehtoista on olemassa esimerkkejä museokeskuksissa ja esim. Musiikkitalossa palveluyhtiömallin osalta.

Koska kyseessä ovat sisällöllisesti tiivistyvää yhteistyötä hakevat museot, on selvitysryhmän suositus yksi yhteinen itsenäinen organisaatio, käytännössä uusi säätiö. Tätä ajatusta on tukenut myös haastateltavien enemmistö. Museoiden hallitusten iltakoulussa tätä vaihtoehtoa pidettiin myös parhaana, vaikka siihen luonnollisesti liittyy identiteettiin ja perinteisiin liittyviä kipukohtia.

Pitkällä tähtäimellä yksi yhteinen säätiöpohjainen organisaatio tuottaa parhaan mahdollisuuden syventää yhteistyötä ja luoda yhteisiä näyttelyitä, sisältöjä, palveluita ja viestintää. Yhden organisaation luomisen kautta voidaan myös pyrkiä varmistumaan, ettei nykyisten

toimijoiden kokoero ja toiminnallinen epäsuhta siirry uuteen kokonaisuuteen. Samalla saavutetaan jonkin verran hallinnollisia säästöjä, vaikka ne eivät olekaan yhdistymistä ohjaava tekijä.

On tärkeää, että museot lähtevät kehittämään yhteistä toimintaa ja organisoitumisen mallia yhdessä heti kun päätös yhteiseen museoon ja uudisrakennukseen siirtymisestä on periaatetasolla tehty. On pidettävä huolta siitä, että molemmat museot ovat tasaveroisina osapuolina mukana kehitystyössä. Myös kokoelmien traditiot ja aloihin liittyvän asiantuntijuuden ja osaamisen säilyttäminen pitää tässä prosessissa huomioida. Onkin tärkeää, että yhdistämisprosessia edistetään sisältölähtöisenä kehittämishankkeena eikä rakennushankkeena.

Samalla tulee pohtia se tapa, jolla uuden museon toiminta organisoidaan. Yhdistyvällä museolla tulee olla yksi johtaja, mutta sisältöasiantuntijuus sekä arkkitehtuurin että muotoilun alueelta on turvattava tasapuolisesti. Tämä on toteutettavissa sisäisen organisoitumisen kautta.

Organisoitumisen tarkempi pohtiminen ja organisaation rakenne on keskeinen osa museoiden yhdistymiseen liittyvää valmistelutyötä. Museoiden kokoelmatyö on korkeaa ammatillista osaamista ja resursseja vaativaa työtä, jonka vaatimukset digitalisaation ja kasvavan saavutettavuuden vaatimusten myötä ovat nousseet. Arkkitehtuurimuseolla ja Designmuseolla on jo nyt yhteiset kokoelmien säilytystilat ja paljon yhteistyötä erilaisissa hankkeissa. Selvitysryhmä katsoo, että nykyisten museoiden kokoelmien jatkuvuus voidaan pitkällä tähtäimellä turvata yhdessä vahvemmassa organisaatiossa, jossa kokoelmien tukitoiminnot, kuten hallinta- ja tietojärjestelmät, kokoelmien turvallisuus, tietovarantojen pitkäaikais säilytys ja digitalisointi sekä kokoelmien liikkuvuuteen liittyvät kysymykset voidaan organisoida ammatillisesti kestäväällä tavalla. Olemassa olevat kokoelmat ja arkistot säilyvät omina kokonaisuuksinaan. Niihin liittyvän spesifin, alakohtaisen asiantuntemuksen säilymiseen yhteisessä museokokonaisuudessa tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Keskustelun pohjaksi selvitysryhmä tarjoaa mallia, jossa uudella museolla on 'toimitusjohtaja' profiilinen johtaja, joka vastaa talous-, hallinto- ja myyntityöstä sekä kokonaisuuden johtamisesta. Sisältöjohtaminen toteutuisi 'museonjohtaja' profiilin johtajuudella. Koska mahdollisesti yhdistyvä museokin on pienehkö, olisi oman 'arkkitehtuurijohtajan' ja 'designjohtajan' rakenne turhan raskas. (Vrt. Kansallisgallerian ja Kansallisoopperan ja -baletin johtamismallit). Yhtenä ratkaisuna voisikin ajatella molemmille taidemuodoille yhteistä 'sisältöjohtajaa', joka toimisi viiden vuoden määräaikaisuudella ja jonka ydinosaaminen tulisi vuoroin arkkitehtuurista ja vuoroin designista. Tässä mallissa vahvat sisältöasiantuntija- ja kuraattoritiiimit molemmista sisältöalueista olisivat pysyviä, jotta molempien alojen osaamisen jatkuvuus ja ääni uudessa museossa varmistetaan.

Selvitysryhmän suositus on, että toimintakonseptin luomiseen ja uuden organisaation rakentamiseen otetaan muutosta tukemaan ulkopuolista apua. Tätä tarvitaan sekä konseptin kunnianhimoiseen suunnitteluun että muutosprosessin läpivientiin. Kävijöillä, kaupunkilaisilla ja sidosryhmillä tulee olla mahdollisuus osallistua prosessiin. Uusi museo syntyy tämän muutosprosessin tuloksena olemassa olevien museon asiantuntijoiden ja ulkopuolelta tulevan ideoinnin ja johtamistuen turvin.

7.2 Uuden museorakennuksen rakentaminen ja rahoitus

7.2.1 Koko ja kustannustaso

Aiemmissa luvuissa on suositeltu uudisrakennuksen rakentamista uuden museon käyttöön ja suositeltu sijaintipaikoiksi joko Etelärantaa tai Hietalahdenrantaa. Molemmat ovat rakennuspaikkoina vaativia. Selvityksessä on lähdetty ajatuksesta, että molemmissa vaihtoehdoissa Helsingin kaupunki vastaa tonttien valmistelutöistä ja tarvittavasta infrastruktuurista normaalien käytäntöjensä mukaan.

Uuden museorakennuksen kokonaisnettoala on noin 9 000 m². Se jakautuu kahteen osaan: Arkkitehtuuri- ja designmuseon päätilaan n. 6 000 m² ja monikäyttötilaan n. 3 000 m². Arkkitehtonisesti ja käyttäjänäkökulmasta kyse on kuitenkin yhdestä rakennuksesta.

Uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon nettotilarave on noin 6 000 m². Museoiden nykyiset nettotilat ovat yhteensä 3 800 m², bruttotilat 5 975 m². Tilalisäys kohdistuu erityisesti yleisölle avoimeen yhteisölliseen tilaan; ravintola, kahvila, avoimet työskentelytilat, luovan toimialan työtilat yms. Nämä tarkentuvat tilaohjelman laatimisen myötä. Lisäksi konseptissa on esitetty monikäyttöistä korkeatasoista tilaa museon yhteyteen. Sen kokoluokka olisi noin 3 000 m². Kokonaisneliöihin vaikuttavat lisäksi muut mahdolliset toiminnot, joita halutaan liittää museon yhteyteen.

Tilaohjelmassa onkin tärkeää tarkastella erilaisten museota ympäröivään kaupunkitilaan yhdistävien toimintojen integrointia suunnitteluun. Rajan museorakennuksen ja kaupunkitilan välillä tulisikin olla 'liukuva', jotta museo koetaan avoimeksi ja helposti lähestyttäväksi. Laskelmien alustavaksi lähtökohdaksi voidaan kuitenkin ottaa noin 9 000 m² nettoala ja noin 11 000 m² bruttoala.

Selvitystyön aikana on tunnusteltu vastaavien viimeaikaisten ja tulevien kulttuurirakennushankkeiden kustannuksia ja neliöhintoja. Vertailukohtina ovat olleet vastaavan kaltaisiin vaativiin sijainteihin tehtävät arkkitehtonisesti vaativat rakennukset. Tällaisissa hankkeissa neliöhinta liikkuu 7 000–9 000 €/m² (alv 0) tasossa. Tätä tasoa voinee pitää realistise-

na myös uuden museorakennuksen kustannusta ennakoissa. Lopullisen hinnan määräytyminen riippuu tilaohjelmasta, joten siihen ei tässä selvityksessä oteta tarkemmin kantaa.

Rakennushankkeen kokonaiskustannuksia mietittäessä on huomioitava Senaatti-kiinteistöjen omistuksessa olevien nykyisten museokiinteistöjen arvo. Valtion niin halutessa kahdesta yhteisbruttoalaltaan 5 975 m² kiinteistöstä lähellä ydinkeskustaa voidaan luopua, kun museoiden tarve niille poistuu. Tämä vaikutus on mahdollista huomioida valtion 'kokonaistaseessa'.

Kustannuksia mietittäessä on myös huomioitava, että kumpikaan nykyisistä museoista ei ole ALV-velvollinen. Uudisrakennuksen kustannustasoa määritettäessä on siksi tärkeää varmistaa, että rakennusaikaiset arvonlisäverot eivät lankea hankkeen maksettavaksi. Selvityksessä esitetään uudisrakennuksen toteuttamista valtion ja kaupungin omistaman kiinteistöosakeyhtiön kautta. Mikäli hanke olisi valtion tai kaupungin oma, ei ALV-kustannusten huomioiminen olisi ongelma. Ehdotetussa mallissa tulee ALV-kohtelu varmistaa etukäteen esim. ennakkoratkaisulla. ALV-asiaa on laajemmin käsitelty Helsingin kaupungin vuonna 2016 tekemässä museoselvityksessä. Sitä kannattaa hyödyntää jatkosuunnittelussa.

7.2.2 Investointi, omistus ja rakennuttaminen

Selvitysryhmän suositus on, että museorakennus rakennetaan valtion ja Helsingin kaupungin yhteisesti omistaman kiinteistöosakeyhtiön lukuun. Mahdollisesti perustettavalla uudella museosäätiöllä ei ole osaamista suurista rakennusprojekteista eikä rakennuttaminen ole sen perustehtävä.

Senaatti-kiinteistöjen investointikehyksessä ei haastattelujen perusteella ole todennäköisesti lähivuosina tilaa ottaa museorakennusta Senaatti-kiinteistöjen investointiohjelmaan. Helsingin kaupunki ei käytyjen keskusteluiden perusteella puolestaan ole halukas hoitamaan museoinvestointia kokonaisuutena. Koska uusi museo hyödyttää vahvasti sekä valtiota että Helsinkiä, on yhteishanke perusteltu tapa edistää asiaa.

Uuden museorakennuksen käytännön toteuttamisesta paras taho vastaamaan lienee Helsingin kaupunki, koska molemmat esitetyt sijoituspaikat ovat tärkeä osa kokonaiskaupunkikehitystä. Varsinainen museorakennus muodostuisi valtion ja Helsingin kaupungin omistamaksi kiinteistöosakeyhtiöksi, jonka hallitus myös valvoisi rakennushanketta. Senaatti-kiinteistöillä tulisi myös olla selkeä rooli rakennushankkeessa valtion edustajana, esimerkiksi kiinteistöosakeyhtiön hallituksen kautta. Kiinteistöosakeyhtiöön olisi myös parempi mahdollisuus löytää yksityisen sektorin rahoitusta, erityisesti säätiökentältä. Tavoitteeksi rakennushankkeelle voikin asettaa 10–20 % yksityisen rahoituksen. Loppuosan jakaisivat tasan Suomen valtio ja Helsingin kaupunki, molempien osuudeksi tullen silloin noin 40–45 % kokonaiskustannuksista.

Keskeistä tulevan uuden museon käyttötalouden kannalta on, että sekä valtio että Helsinki ovat valmiita investointiin siten, ettei se tuottotavoitteella rasita museon käyttötaloutta. Museo voi ottaa vastatakseen kiinteistön päivittäiskäytön kustannuksen, mutta ei investoinnin tuottotavoitetta tai korjausinvestointeja. Nämä tulee voida ratkaista muuten. Sekä valtion että Helsingin välilliset kulttuuri-, imago- ja matkailuhyödyt puoltavat tätä ajatusta.

Investoinnit kiinteistöosakeyhtiöön tulisi neuvotella siten, että ne voivat molemmilta tahoilta olla rahallisesti tuottotavoitteettomat. (Normaali valtion pääomatuottotavoite on 2 %, lähde 'Valtion vuokrajärjestelmä, Vuokrakäsikirja'). Tämä on selvitystyön aikana käydyissä keskusteluissa tuntunut mahdolliselta etenemistavalta edellyttäen, että sekä Helsingin kaupunki että valtio kokevat uuden museon profiilin tarpeeksi merkittäväksi. Ratkaistavaksi jääkin tältä osin tulevien korjausinvestointien rahoitus; joko ne tulee rahoittaa ennakoivasti uuden museon maksamissa vuokrissa (jotka valtio ja Helsinki rahoittavat vastaavilla käyttötuillaan) tai sitten omistajatahojen tulee sitoutua rahoittamaan korjausinvestoinnit niiden tullessa ajankohtaiseksi. (Korjausinvestointeihin varautumisen vuositaso on 'Valtion vuokrajärjestelmä, Vuokrakäsikirja' mukaan 3–3,5 %.) Käytännön toteutukset tällaisesta kulttuuritoimijoiden rakennushankkeissa melko tyypillisestä mallista on neuvoteltava erikseen kummankin investoijatahon kanssa.

7.3 Uusien näyttelysälöjen rahoitus

Sekä Suomessa että kansainvälisten toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa on nousut esille uuden museon ensimmäisten vuosien ohjelmiston korkean tason ja näyttelyinvestointien varmistamisen tärkeys. Uuden museon auetessa se houkuttelee kävijöitä noin kolme vuotta uutuudesta syntyvällä kiinnostavuudellaan. Näiden ensimmäisinä vuosina syntyneiden kokemusten pohjalta yleisö joko ottaa museon 'omakseen' pysyvämmäksi vierailukohteekseen tai toteaa jo 'nähtensä sen'. Onkin siis ensiarvoisen tärkeää, että uuden museon ensimmäiset näyttelyt ja sisällöt ovat erityisen laadukkaita.

Tämä vaatii luonnollisesti lisäinvestointeja uuden museon päänäyttelyyn sekä vaihtuviin näyttelyihin. Suuruusluokka näihin investointeihin on 500 000 €/vuosi ensimmäisten toimintavuosien ajan. Tämä investointi on osin 'kertaluonteinen' lisäkustannus uuden museon avautumiseen valmistauduttaessa ja ensimmäisten toimintavuosien aikana. Koska museo joutuu kerralla rakentamaan kaikki näyttelykokonaisuutensa ja uudet toiminnalliset asiakastilat uusiksi, se kuormittaa sitä sekä työmäärällisesti että taloudellisesti. Jatkossa näyttelyitä uusitaan porrastetusti ja siten kustannus ja työmäärä alkaa jakautua tasaisesti. Konseptin tarkentuessa ja näyttely- ja tilaohjelman kehittyessä tälle investoinnille kyetään määrittämään tarkempi taso ja ajoitus.

Selvitysryhmän käsityksen mukaan tämä alkuinvestointi sisältöihin voisi olla erinomainen mahdollisuus säätiökentälle olla tukemassa uutta museota. Useat säätiöt priorisoivat rahoituksessaan sisällöllistä vaikuttavuutta ja joidenkin vuosien kestoja, mutta eivät ole halukkaita varsinaiseen toimintarahoitukseen. Tästä alkuinvestoinnista onkin syytä keskustella säätiökentän kanssa (ks. myös alla) mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tai muulla tavalla varmistaa mahdollisuudet siihen.

7.4 Uuden museon käyttötalous

Alla esitetään arviolaskelma uuden museon käyttötaloudesta. Se esitetään luvussa kaksi olleen Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon vuoden 2017 avainlukuja esitelleen taulukon pohjalta. Arvoissa on pyritty realistiseen mutta optimistiseen tasoon. Luvut ovat luonnollisesti arvioita ja tarkentuvat konseptin ja suunnitelmien tarkentumisen myötä.

Uuden museon kokonaiskävijätavoitteeksi on asetettu 450 000 kävijää vuodessa. Tämä uuden museon kävijätavoite on jaettu kahteen osaan: 250 000 kävijään vuodessa museon perustoiminnan osalta ja 200 000 kävijään monikäyttötilassa järjestettävään vuosittaiseen korkean tason laajaan erikoisnäyttelyyn.

Uuden museon käyttötalous on vastaavasti jaettu kahteen osaan: Varsinaiseen n. 6 000 m² museorakennukseen ja sen toimintaan kohdistuviin tuloihin ja menoihin, ja erikseen n. 3 000 m² museon yhteydessä olevaan monikäyttötilaan liittyviin tuloihin ja menoihin. Jälkimmäisen osalta tulee museon konseptia kehitettäessä ottaa kantaa sen hallinnointiin ja tarkempaan kustannusten ja tulojen muodostukseen - luoda sille erillinen 'business plan'.

Museon 6 000 m² päätilassa olevien päänäyttelyn ja vaihtuvien näyttelyiden osalta kävijätavoitteeksi on asetettu 250 000 kävijää vuodessa. Museokentällä realistinen keskilippuhinta / kävijä on noin 7 € tasossa. Uuden museon konseptissa on kuitenkin tärkeä osa kaupunkitilaan yhdistyväällä vapaan pääsyn ja palveluiden alueella sekä alle 18-vuotiaiden ilmaisella sisäänpääsillä. Tästä syystä kaikki kävijät eivät realisoitu lipputuloina. Arvio museon päärakennuksessa sijaitsevan päänäyttelyn ja vaihtuvien erikoisnäyttelyiden pääsylipputuloksi voi näin ollen arvioida 1 000 000 € vuodessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tietoinen siitä, että uuden museon profiilin nostaminen vaatii myös tukitason nostoa. Tämä tapahtuu joko valtionosuuteen liittyvien henkilötyövuosien määrää nostamalla tai harkinnanvaraista avustusta korottamalla. Mielekkäin toteutuksen tapa jää luonnollisesti OKM:n harkintaan. Tärkeää muun museokentän suhtautumiselle hankkeeseen on kuitenkin, että vastaava kehyslisäys saadaan museokentän rahoitukseen, ettei tuen lisäys ole muilta museoilta pois. Tuen korotustaso on laskettu

650 000 € mukaan. Tämä vastaisi valtionosuuksina 20 htv lisäystä museoiden nykyiseen tilanteeseen.

Uuden rakennuksen investointikustannuksista aiheutuvan vuokraikutuksen oletetaan olevan nolla. (Ks. yllä.) Kiinteistöön kohdistuu kuitenkin hoitokuluja (lämmitys, siivous, ulkoalueet, vartiointi yms.), joiden suuruusluokkaa on selvitetty vastaavista vaativista kulttuurikohteista. Niiden suuruus liikkuu n. 8 €/m²/kk tasolla. 6 000 m² museolle vuosikustannus olisi siten n. 575 000 € vuodessa. Lisäksi on huomioitava museoiden kokoelmien Vantaan säilytystilojen kustannus 480 000 € vuodessa.

Ravintola- ja kahvilatoiminta on järkevää toteuttaa ulkoistettuna luotettavan yhteistyökumppanin kanssa. Tällöin sopimusvaihtoehdot ovat joko kiinteä vuokra, myyntiin sidottu prosenttiperusteinen vuokra tai näiden yhdistelmä. Nettotuotot vastaavissa kulttuurikohteissa vaihtelevat 100 000 € ja 300 000 € haarukassa kävijämäärän ja ravintoloiden profiilin mukaan. Uuden rakennuksen yhteyteen on suunniteltava laadukkaat ravintola- ja kahvipalvelut, joiden voi perustellusti odottaa tuottavan vähintään 200 000 € nettovuositulon kaavaillulla kävijämäärällä.

Arkkitehtuuri- ja designmuseon yhteydessä on mielekästä olla korkeatasoinen museokauppa, jossa on saatavilla erityisesti designesineistöä ja museon konseptiin sopivia tuotteita. Myyntiä voi tapahtua myös verkkokaupan kautta. Tätä toimintaa ei ole syytä ulkoistaa vaan integroida se mahdollisimman hyvin osaksi museon toimintaa. Hallinnollisesti myymälä voi tarvittaessa olla oma osakeyhtiönsä. Museokaupat ovat hyvin hoidettuina varsin hyviä omarahoituksen lähteitä. Erityisen hyvät mahdollisuudet tälle on Arkkitehtuuri- ja designmuseossa. Hyvin hoidetun museomyymälän liikevaihto on helposti 2 €/kävijä. Uuden museon kokonaiskävijämäärällä 450 000 laskettuna liikevaihto voi olla jopa 900 000 € luokkaa vuodessa. Nettotuottoa tästä voi olettaa 25 % katteella syntyvän noin 200 000 € vuodessa.

Designmuseon tämänhetkinen yritys yhteistyö on vajaa 500 000 € luokkaa vuodessa. Arkkitehtuurin ja erityisesti designin alueella yritys yhteistyö ja varainhankinta ovat erittäin luonteva osa museon toimintaa. Se on kuitenkin useimmiten hankekohtaista ja vaihtelee siten vuosittain. Sen varaan ei ole syytä laskea museon käyttötaloutta. Oheisessa tuloarviossa on oletettu vuosittaiseksi tasoksi 600 000 €. Tältä osin uuden museon yritys yhteistyön vuosittainen vaihtelu voi kuitenkin olla suurta - sekä ylös että alas päin.

Museoiden yritys yhteistyön ja omarahoituksen mallit ovat kansainvälisestikin kovassa muutoksessa ja perinteinen sponsorointityyppinen yhteistyö on väistymässä uudenmuotoisten yhteistyö-, vastike- ja rahoitusmuotojen tieltä. Konseptin suunnittelun rinnalle on syytä sisällyttää perusteellinen varainhankinnan ja omarahoituksen strateginen suunnittelu, joka ponnistaa uuden museokonseptin visiosta ja mahdollisuuksista.

Ylläolevin perustein ja hyödyntäen museoiden olemassa olevaa talousdataa on hahmoteltu tulo- ja menoarvio museon 6 000 m² varsinaista osaa koskien alla olevassa taulukossa.

Taulukko 2.

	Designmuseo	Arkkitehtuurimuseo	Yhteensä	Uusi A&D-museo
Kaikki käynnit yhteensä	160 067	18 951	179 018	450 000
Päänäyttely ja vaihtuvat erikoisnäyttelyt				250 000
Vuosittainen kansainvälinen suurnäyttely*				200 000
Kokoelmat, koko laajuus	196 776	650 113	846 889	850 000
Vakinainen, päätoiminen henkilökunta henkilötyövuosina	24	19	43	58
Todelliset henkilötyövuodet yhteensä	32	23	54	74
Museon nettoala yhteensä	1 331	2 490	3 821	9 000
Uusi museon päärakennus				6 000
Uusi vaihtuvien näyttelyiden ja tapahtumien tila*				3 000
Palkkausmenot yhteensä	1 489 571	904 687	2 394 258	3 300 000
Kiinteistömenot**	1 426 929	612 571	2 039 500	1 150 000
Kokoelmahankintamenot	7 996	5 663	13 659	100 000
Näyttelytoiminnan menot	407 006	158 946	565 952	1 000 000
Markkinointi- ja viestintämenot	320 311	27 419	347 730	500 000
Muut menot	395 815	214 021	609 836	800 000
Menot yhteensä	4 047 628	1 923 307	5 970 935	6 850 000
Valtionosuus (Museolaki 729/1992)	662 820	650 593	1 313 413	1 970 000
Valtionavustukset	1 482 859	1 082 140	2 564 999	2 500 000
Kunnan avustukset (ei koske kunnallisia museoita)	30 000	-	30 000	30 000
Avustukset yhteensä	2 175 679	1 732 733	3 908 412	4 500 000
Sponsorituki	478 239	-	478 239	600 000
Pääsymaksutulot	572 967	81 192	654 159	1 000 000
Palvelu- ja myyntitulot	724	91 070	91 794	100 000
Muut omaoimiset tulot	654 061	18 672	672 733	650 000
Omat tulot yhteensä	1 705 991	190 934	1 896 925	2 350 000
Tulot yhteensä	3 881 670	1 929 245	5 810 915	6 850 000

* Luvut eivät sisälly tämän talukon laskelmiin

** Laskelmassa on oletettu 0-vuokrataso investoinnista ja poistoista

7.5 Monikäyttötilan hallinnointi ja talous

Konseptin yhteydessä selvitysryhmä esittää 3 000 m² monikäyttöisen korkealaatuisen tilan rakentamista kiinteäksi osaksi uutta museokokonaisuutta. Se palvelee museota mahdollisuudella järjestää parhaaseen matkailijasesongin aikaan kesällä (toukokuu - elokuu) suuri- mittaisia ja laadukkaita näyttelyitä. Näyttelyt voivat olla Helsinkiin hankittavia kansainvälisiä näyttelyitä, yhteistuotantoja tai museon omia tuotantoja, jotka voivat kiertää maailmalla. Tämä tila mahdollistaa sen, että uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo näyttäytyy kokoaan suurempana eikä ole liian suurten tilojen kahlitsema. Niinä kahdeksana kuukautena, kun museo ei tilaa käytä, sitä vuokrataan konferenssi- ja kokouskäyttöön sekä muuhun kulttuurikäyttöön. Tällaista tilaa hyvällä sijainnilla Helsingissä ei ole ja tarve sille on Helsingin matkailu- ja markkinointitoimessa identifioitu. Sillä voi olla kiinteä yhteys Helsingin merelliseen strategiaan, jonka myötä merelliset tapahtumat lisääntyvät ja kaupunkiin luodaan saaristoa hyödyntävä kansainvälinen taidebiennaali.

Monikäyttötilan hallinnointi tulee ratkaista erikseen. Ideaalitilanteessa se toimii osana Arkkitehtuuri- ja designmuseon organisaatiota, joka ulosvuokraa sitä saaden näin myös tuloja vuokrauksesta. Tämä edellyttää kuitenkin erityisosaamista museon organisaatiolta sekä johtamisessa että myymisessä ja tapahtumatuotannossa. Lisäksi vuokraustoiminnalla on arvonlisävero- ja muita mahdollisia veroseuraamuksia, jotka pitää selvittää hallinnollisesta mallista päätettäessä.

Museon konseptille tällainen suurikokoinen näyttelytila on kuitenkin tärkeä. Tuottamalla vuosittain yhden suurnäyttelyn, tuotantokustannuksiltaan 400 000 € luokkaa, tavoittaa museo helposti 200 000 kävijää lisää. Tällaiseen näyttelyyn keskilipunninnaksi saisi helposti lähes 10 €, jolloin lipputulot voisi parhaassa tapauksessa kertyä jopa lähes 2 M€. Kuluina museolle aiheutuu luonnollisesti vuokratuloja, vartiointikuluja yms., mutta silti on perusteltua olettaa, että tällainen näyttely museon muussa kiinteässä yhteydessä kykenee vähintään kattamaan omat kulunsa.

Kulttuuritilojen käyttöaste vuosittain on noin 220 aktiivipäivää, kun pois luetaan juhlapyhät, huoltopäivät yms. Jos tila olisi museon käytettävissä 1/3 vuodesta jäisi ulosvuokrattavaa aikaa noin 145 päivää vuodessa. Vastaavien suurten kokoustilojen päivavuokra Helsingissä ilman palveluja on noin 10 000 €/päivä. Näin ollen ulosvuokrauksella voi varovaisinkin arvion mukaan päästä 1,5 M€ liikevaihtoon.

Tämän selvitystyön yhteydessä ei ole ollut mahdollista tehdä yksityiskohtaista business plan -tyyppistä suunnitelmaa ehdotetun monikäyttötilan taloudesta. Sen hallinnointi ja talous tulee selvittää tarkemmin erikseen. Ylläolevat laskelmat kuitenkin osoittavat, että lähtökohtaisesti sisällöllisistä syistä esitetty tila saadaan myös taloudellisesti ja hallinnollisesti tukemaan museon toimintaa.

7.6 Säätiöiden halukkuus osallistua uuteen museokonseptiin

Selvityksen kuluessa on haastateltu useita keskeisiä kulttuurin rahoituksen säätiökentän toimijoita. Haastateltavien valinta on kuitenkin ollut otoksellinen eikä kata kaikkia keskeisiä säätiöitä.

Haastattelujen tavoitteena on ollut informoida säätiöitä hankkeesta ja tunnustella niiden valmiutta olla mukana rahoittamassa uuden museon toimintaa tai rakennusinvestointia. Haastattelujen pohjalta havaintona voi todeta, että säätiökenttää ei voi käsitellä yhtenä homogeenisena kokonaisuutena, vaan sen erilaisiin painopistealueisiin ja linjauksiin tulee suhtautua eri säätiöitä herkällä korvalla kuunnellen.

Kaikki haastateltavat ovat pitäneet uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon luomista perusteltuna ja kannattaneet sitä lämpimästi. Tunnelma on ollut sen kaltainen, että 'jo on aikakin' luoda tälle suomalaisen kulttuurin keskeiselle osa-alueelle sen ansaitsemat puitteet - sekä toiminnallisesti että rakennuksen osalta. Peruslähtökohtana useat säätiöt ovat kuitenkin nähneet, että tämän toteuttamisesta on vastuussa julkinen taho - joko valtio tai kaupunki. Pysyväisluontoiseen tukeen säätiökenttää lienee vaikea saada mukaan.

Osa säätiöistä on ilmaissut haastatteluissa kiinnostuksensa olla mukana rakennusinvestoinnissa mieluummin kuin sisällön tukemisessa. Tämä on kuitenkin vähemmistö haastatteluista säätiöistä, eikä rakennushanketta voi merkittäväällä osalla perustaa säätiöiden tuen varaan. Säätiöiltä voi kuitenkin odottaa osapanosta investointiin, jos neuvottelut käydään hyvissä ajoin ja säätiöiden omia tarpeita ja linjauksia voidaan prosessissa kuunnella.

Sisällön tukemisen osalta lienee mahdollista saada useampia säätiöitä mukaan hankkeeseen. Tässä painopiste on enemmän hankekohtaisessa tuessa. Tässäkin tukimuodossa on keskeistä, että säätiöiden kanssa käydään keskusteluja hyvissä ajoin uutta museokonseptia tai näyttelyitä luotaessa. Tämä antaa säätiöille paremman mahdollisuuden osallistua sisällön rahoittamiseen.

Yhtenä haasteena uuden yhteisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon luomisessa on uuden museon uusien perusnäyttelyiden vaatima investointi. Haastatteluissa säätiöiltä on tunnusteltu halukkuutta olla mukana rahoittamassa uuden museon alkuvaiheen toimintaa sen uudistetun sisällön osalta. Ajatukseen on eri säätiöissä suhtauduttu eri tavoin, mutta lienee turvallista olettaa, että jotkin säätiöt olisivat valmiita tämän kaltaiseen 'alkuvaiheen boostiin' uuden museon hyvän toiminnan käynnistämiseksi.

7.7 Verkostojen merkitys uutta museota luotaessa

Haastatteluissa on noussut myös esille yhdistyminen ja yhteistyö muiden museoiden ja alan toimijoiden kanssa. Kansallisgallerian kanssa on aiemmin ollut taustakeskusteluja uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon sijoittumisesta sen osaksi. Vaikka hallinnolliset ja kokoelman ylläpidon synergiat olisivatkin ilmeiset, tässä yhteistyössä niin sisällöllisesti arkkitehtuuri ja design erottuvat Kansallisgallerian muusta taidemuseoprofiilista. Fuusioituminen osaksi etabloitunutta taideinstituutiota vaikeuttaa myös omaleimaisen ja erottuvan museokonseptin luomista ja viestimistä ulospäin. Selvitysryhmä onkin päättänyt johtopäätökseen, että yhdistyminen tässä vaiheessa saattaisi komplisoida prosessia entisestään.

OKM on myös vuosien varrella keskustellut Alvar Aalto -säätiön kanssa sen yhdistymisestä Arkkitehtuurimuseon kanssa. Haastattelujen pohjalta selvitysryhmän käsitykseksi on muodostunut, että koska jo kahden museon yhdistyminen on vaativa muutoshanke, on se viisainta toteuttaa tässä vaiheessa sellaisenaan. Muiden toimijoiden mukaantulo verkostomaisesti on kuitenkin ehdoton edellytys uuden museon korkean profiilin ja kiinnostavuuden varmistamiseksi. Alvar Aalto -säätiön kanssa on tästä haastattelussa puhuttukin, eikä se tuntunut keskustelun pohjalta mahdottomalta. Muitakin toimijoita, joiden kanssa uuden museon on syytä verkostoitua, on toimialoilla paljon - mainittakoon esimerkkeinä Ornamo, Finnish Design Forum, Helsinki Design Week, Grafia jne. Yhteistyö myös muun museokentän kanssa on tärkeää; esimerkiksi EMMA:ssa ja Suomen lasimuseossa on merkittäviä kokoelmia ja Suomen käsityön museossa on aihepiirejä sivuavia kokoelmia. Uuden museon tulee olla alojensa museo - organisaationsa rajoja laajemmin. Uuden museokokonaisuuden myötä valtakunnallisen vastuumuseon tehtävät ja koordinoiva rooli voivat vahvistua.

8 Arkkitehtuuri- ja designmuseo 2025 ja keskeisimmät suositukset

Tähän lukuun on tiivistetysti kerätty keskeisimmät raportissa esitetyt ajatukset, suositukset ja toimenpide-esitykset. Alussa kuvataan miltä uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo voi näyttää, tuntua ja maistua vuonna 2025. Sen jälkeen on yhteenveto keskeisistä ajatuksista raportin alussa esitettyjen väitteiden mukaisesti ryhmiteltynä. Raportin keskeiset suositukset ja toimenpide-ehdotukset on koottu erillisiksi nostoiksi.

8.1 Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo vuonna 2025

Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo kertoo ihmisten kautta pohjoismaisen hyvinvoinnin tarinan ja suomalaisen luovuuden menestystarinan. Muotoilu ja arkkitehtuuri ovat rakentaneet kaunista arkea, parempaa asumista, kaupunkien asemakaavoja ja toimivia julkisia palveluja. Niiden avulla on luotu tasa-arvoa, sosiaalista vastuuta ja yksilön hyvinvointia – perusta sille, mikä nyt tunnetaan maailmalla Nordic Happinessina. Pohjoismaisen hyvinvoinnin tarinan kertominen Helsingissä tekee Suomesta pohjoismaisen mallin kiintopisteen.

Uusi museorakennus yhdistyy Helsingin elementteihin: merelliseen kaupunkiin ja ydinkeskustan elämään. Yhteys sataman saapuviin ja lähteviin aluksiin ja kaupunkiliikenteeseen on osa sen identiteettiä. Samalla Helsinki saa kokonaan uuden ja avoimen kaupunkitilan: museo määrittelee koko kaupunginosan kehittymisen sävyn. Rakennuksen muotokieli puhuu tuoreesti rehellisyydestä ja inhimillisyydestä, jotka ovat pohjoismaisen arkkitehtuurin vahvuuksia. Museo ei ole koskaan valmis. Sen tilat ja sisällöt elävät ympäröivän yhteisön kanssa. Museorakennus on edelläkävijä, jonka kestävästä ja joustavasta rakentamisesta otetaan mallia.

Museon sydän on Pohjoismaiden merkittävin ja laajin arkkitehtuuria ja designia yhdistävä näyttely. Maailman mittakaavassa poikkeukselliset kokoelmat ja arkistojen aarteet pääsevät esille ansaitsemassaan laajuudessa. Eliel Saarinen, Alvar Aalto, jälleenrakentaminen ja

2000-luvun kouluarkkitehtuuri yhdistyvät saumattomasti taideteollisuudesta ponnistaneeseen suomalaiseen designiin Arabiasta Artekiiin, Marimekosta ekodesigniin. Muotoilu ei ole esillä vain esineinä vitriineissä, vaan ne pääsee myös kokemaan sellaisina, joiksi ne on alun perin luotu: pidettävänä, tartuttavana, kosketettavana, istuttavana, puettavana... Ilmiöt ja niiden väliset yhteydet ovat hahmotettavissa monialaisesti ja vuorovaikutteisesti. Uuden teknologian avulla voi kokea myös tiloja ja esineitä, joita ei enää - tai vielä - ole olemassa. Museossa koetaan ihmeitä.

Huolellisesti kuratoidut erikois- ja teemanäyttelyt ja kaupungin puhutuimmat tapahtumat ammentavat arkkitehtuurista ja designista, - yllättäen, ilahduttaen ja välillä kriittisesti haastaen. Museo kertoo, mistä keskustellaan, ottaa osaa keskusteluun, ja luo kontekstin, jonka avulla kävijät voivat itse keskustella ja rikastaa omia näkemyksiään.

Museoon on monia syitä tulla. Avoimet oleskelu- ja toimintatilat kutsuvat kaupunkilaisia viihtymään, leikkimään, tekemään töitä tai hengaillemaan aina uudestaan. Uppoutujat ja syventyjät sukeltavat tiedon lähteille avoimen arkisto- ja lukuhuoneen rauhassa, jossa tietokannat, kirjat, pienoismallit ja piirustukset ovat itse tutkittavissa. Museon kahvilaan on kiva poiketa muuten vaan ja ravintolassa maistellaan pohjoismaisia makuja. Turisti voi lepuuttaa jalkojaan pallotuolissa ja löytää omaperäiset matkamuistot museokaupasta. Vuokrattavissa studioissa työskentelevät designin, käsityön ja arkkitehtuurin ammattilaiset. Pienoismallien 3D-verstaassa pääsee seuraamaan arkkitehtuuritoimistojen tilaamien pienoismallien syntyä.

Museon kohtaamiset eivät rajoitu sen seinien sisäpuolelle. Vapaaehtoinen kokemusopas kertoo mielellään, miltä tuntui 1960-luvulla muuttaa maalta upouuteen lähiöön. Matkailija pääsee museon välityksellä illalliselle oikeaan suomalaiseen kotiin, arjen designin keskelle. Museon sivuilta voi ladata kartan kaupungin salatuista sisäpihoista ja pyöräretkillä bongataan ensimmäisten naisarkkitehtien suunnittelema rakennuksia. Avoimesti verkossa saatavilla olevat museon tietovarannot elävät ja rikastuvat vuorovaikutuksessa. Asiantuntijuiden ja tietolähteiden äärelle pääsee yhtä helposti Joensuusta ja Japanista.

Museon yhteydessä oleva hangaarimainen monikäyttötila on tuonut kaupunkiin Merikapelihallin verran kaivattua, muunneltavaa tapahtumatilaa. Suoraan merelle avautuvassa tilassa järjestetään museon vuosittaiset kansainväliset suurnäyttelyt. Ytimessä ovat korkean profiilin näyttelyt V&A:n ja MoMa:n laatunäyttelyistä James Turrelliin ja Tadao Andoon. Ne käyvät vuoropuhelua pysyvän näyttelyn kanssa ja houkuttelevat kotimaisen yleisön lisäksi kulttuurimatkailijoita, joilla on nyt uusi syy matkustaa Helsinkiin. Omat näyttelyt lähtevät maailmalle, jolloin kulttuurivienti ja -tuonti ruokkivat toisiaan. Muulloin tilan täyttävät esitykset, konferenssit ja yhä lisääntyvät tapahtumat.

Museon kansainvälinen asema on syntynyt yhteisön rakentamisesta. Arkkitehtuurin ja designin tulevaisuutta työstetään aktiivisessa yhteistyössä yliopistojen kanssa ja määrävuosin museon hangaarin täyttää kansainvälinen aloja yhteentuova keskustelufoorumi Davosin talousfoorumien ja Slushin hengessä. Museon arvo kehittyy ja uudistuu jatkuvasti yhdessä muiden museoiden, kumppanien, käyttäjien ja sidosryhmien kanssa.

8.2 Suomi ansaitsee arkkitehtuurinsa ja designinsa kansainvälisen merkittävyyden mukaisen Arkkitehtuuri- ja designmuseon

Suomalainen yhteiskunta on laajasti uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon luomisen takana. Haastatellut tahot - ja useat haastattelujen ulkopuoliset epävirallisemmat keskustelut Suomessa ja ulkomailla - ovat tehneet ilmeiseksi uuden museon tarpeellisuuden.

Suomalainen muotoilu ja arkkitehtuuri on koettu kansainvälisesti kiinnostavaksi sen yhteiskunnallisen roolin johdosta. Muotoilu on läsnä ihmisen arjessa, ihmisen lähellä. Arkkitehtuuri on rakentamassa hyvinvointia, arkkitehtuurilla on sosiaalinen yhteys ihmisen elämään. Nämä perusajatukset tulisivat olla johtoajatuksia esitettäessä suomalaisen muotoilun ja arkkitehtuurin roolia. Suomalaisen muotoilun suurimman voiman on koettu olevan juuri designin, ihmisen ja ympäristön suhteessa.

Suomi ja suomalainen arkkitehtuuri ja muotoilu ansaitsevat uuden korkean kansainvälisen ambitiotason museon. Tätä selvityshankkeen myötä muodostunutta tahtotilaa tuleekin nyt hyödyntää viemällä uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon perustamista määrätietoisesti ja nopeasti eteenpäin.

Suositus: *Valtio ja Helsingin kaupunki tarttuvat yhteiskunnalliseen tilaukseen ja päättävät yhdessä lähteä voimakkaasti edistämään uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon luomista, sekä organisaationa että rakennuksena.*

8.3 Suomella on mahdollisuus profiloitua maailmalla arkkitehtuuri- ja designmuseoiden edelläkävijäksi

Helsinki voi 'Finnish design and architecture' maineen lisäksi profiloitua tulevaisuuden arkkitehtuuri- ja designmuseoiden sunnannäyttäjänä. Yhdistämällä nykyiset museot yhdeksi vahvaksi toimijaksi - molempien alojen perinteitä ja identiteettiä kunnioittaen - saadaan muodostetuksi erittäin vahva pohja uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon toiminnalle.

Uuden museon on kuitenkin määrätietoisesti kehitettävä yleisösuhdettaan ja avauduttava yhteiskuntaan.

Museoiden yhdistämisellä ja näin syntyvällä kokoelmakokonaisuudella, osaamiset yhdistämällä, uuden museokonseptin kehittämällä ja onnistuneella uudisrakennuksella kytetään Helsinkiin luomaan kansainvälisesti kiinnostava arkkitehtuuri- ja designmuseokentän suunnannäyttäjäksi, joka tavoittaa laajasti eri yleisöjä.

Kansainvälisesti ja yhteiskunnallisesti vaikuttava museokonsepti ei synny nykyisten museoiden toiminnot uusiin tiloihin siirtämällä ja niiden mittakaavaa suuremmaksi skaalamalla. Tavoitteena tulee olla jalanjäljen suurentaminen. Kysymys ei olekaan museoiden muutosta uusiin tiloihin vaan muutoksesta, museon yleisösuhteen, toimintakonseptin ja palveluiden uudelleenajattelusta.

Strategisena tavoitteena tulee olla kansainvälinen museotoiminta. Uusi museo voi olla pohjoismaisen muotoilun ja arkkitehtuurin mielipidevaikuttaja ja näin rakentaa toimintaansa uudella tavalla kansainväliseksi. Uuden museon avulla Suomi rakentaa itselleen vahvemman aseman ja omistajuuden pohjoismaisen hyvinvoinnin brändiin.

Kunnianhimoisesti toteutetulla Arkkitehtuuri- ja designmuseon uudella konseptilla on realistiset mahdollisuudet edistää kaikkia näitä vaikutuksia. Haastatteluissa korostui vahva usko museon potentiaaliin ja kiinnostavuuteen. Museon vetovoimaa lisää arkkitehtuurin ja designin uudella tavalla ilmiölähtöisesti yhteen tuova profiili, joka erottaa sen selkeästi kaikista muista alan kansainvälisistä museoista sekä taidemuseokentästä.

“[T]eille suomalaisille design on itsestäänselvyys. Se ansaitsee kattavan näyttelyn historiaan. Maailma ei sitä tiedä mutta vaikuttuisi tietäessään.” - Shelley Selim

Suositus: *Uuden museon kunnianhimoasetetaan korkealle kansainväliselle tasolle. Museolla on hyvät mahdollisuudet ottaa johtava asema arkkitehtuuri- ja designmuseoiden kentällä kansainvälisesti. Tähän mahdollisuuteen kannattaa tarttua ennen kuin muut täyttävät tämän 'aukon' arkkitehtuuri- ja designmuseoiden kentässä.*

8.4 Nykyisten museoiden vahvuuksien varaan on mahdollisuus rakentaa korkean kansainvälisen kunnianhimoitason museokonsepti

Museoiden ydintehtävää ei voi enää tehokkaasti toteuttaa yksinomaan asiantuntijaroolissa pitäytymällä. Jotta arkkitehtuuriin ja muotoiluun liittyvä kulttuuriperintö voi koskettaa jatkossa entistä useampaa, on uuden museon otettava haltuun uusia toimintarooleja. Sen on uudelleen ajateltava suhteensa yleisöihin ja asiakkaisiin. Uusien toimintaroolien toteuttaminen vaatii suunnitteluvaiheessa taustakseen asiakastietoa ja siitä jalostettua asiakasymmärrystä.

Uuden Arkkitehtuuri- ja designmuseon tilojen suunnittelu tulee tehdä tiiviisti yhtä matkaa sisältöjen ja palvelujen konseptoinnin kanssa. Tuloksellisuus ei synny suoraviivaisesti näyttelyneliöiden määrää kasvattamalla. Museon palvelujen kynnys madaltuu syventyvän asiakasymmärryksen kautta, rakentamalla museon sisällöt ja ohjelmisto vastaamaan käyttäjien erilaisiin tarpeisiin - purkamalla esteitä tulla museoon ja uusia syitä ja houkutusia rakentamalla. Uuden museon ja sen sisältöjen suunnittelu yhdessä organisaatiossa on osaamisen ja resurssien tehokkaan hyödyntämisen näkökulmista järkevin tapa toteuttaa uusi, erilaisia kohderyhmiä puhutteleva museokonsepti.

Museokonseptin toteuttamisessa kehittyvä digitaalinen toimintaympäristö on myös mahdollisuus kasvattaa museon merkittävyyttä. Uusi teknologia, kuten 3D, lisätty ja virtuaalinen todellisuus mahdollistavat aivan uudenlaisia, elämyksellisiä esittämisen tapoja. Tietoa-aineistojen avaaminen ja palvelujen kehittäminen suoraan digitaalisille alustoille auttaa tavoittamaan entistä laajempia yleisöjä kansallisesti ja kansainvälisesti.

Uuden museokonseptin synnyttämisen kannalta keskeiset toimintaroolit ovat:

1) Uusi museo muistiorganisaationa sekä arkkitehtuurin ja muotoilun historian tietopankina - keskeiset kehittämistavoitteet:

- Yhteisen museokokonaisuuden myötä kokoelmapoliittiset tavoitteet päivitetään. Kokoelmien digitoinnista edetään kohti digitalisointia.
- Asiantuntijapalveluiden kokonaisuus muotoillaan uudelleen hyödyntäen digitaaliset kanavat, uuden museon ja tuotteistamisen mahdollisuudet.
- Uusi museokokonaisuus hakee valtakunnallisen vastuumuseon tehtävää. Valtakunnallisia toimintatapoja lähdetään etsimään yhdessä kumppanien kanssa, verkostomaisesti toimimalla.

2) Uusi museo oppimisympäristönä, arkkitehtuurin ja muotoilun lukutaidon sekä luovuden edistäjänä - keskeiset kehittämistavoitteet:

- Uudessa museossa pedagoginen osaaminen tunnustetaan keskeiseksi voimavaraksi.
- Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen kohderyhmiä lähdetään kartoittamaan elinikäisen oppimisen näkökulmasta.
- Museon roolia arkkitehtuurin ja muotoilun alojen ammatillisten identiteettien tukijana vahvistetaan yhteistyössä yliopistojen kanssa

3) Uusi museo arkkitehtuurin ja muotoilun kokemuksena -keskeiset kehittämistavoitteet:

- Huipputasoisien päänäyttelyn synnyttäminen edellyttää tietoista valintaa ja fokusointia tiettyihin tavoitteisiin ja tarpeisiin.
- Päänäyttelyn rakennuspalikoita ja tapaa kommunikoida lähdetään luomaan jo muutosvaiheen aikana museoiden yhteistyönä.
- Yhteistyötä ja inspiraatiota etsitään meiltä ja muualta.
- Uuden museo-organisaation osaamista vahvistetaan kansainvälisellä kuratointi- ja näyttelyosaamisella.

4) Uusi museo avoimena kaupunkitilana, kohtaamispaikkana ja yhdessä tekemisen kumppanina - keskeiset kehittämistavoitteet:

- Uuden museon entistä laajempia yhteisöjä ja yleisöjä voidaan lähteä rakentamaan heti päätösten tekemisen jälkeen.
- Helsinkiin tulevan museon suunnitteluprosessista tehdään yhteisöille ja kansalaisille avoin ja muotoiluajattelun hengessä ihmislähtöinen, vuorovaikutteinen prosessi.
- Huolehditaan museon henkilöstön osaamisen kehittämisestä uuden roolin haltuun ottamisen rinnalla sekä koulutuksen että rekrytointien avulla.

5) Uusi museo alustana ja yhteiskunnallisen keskustelun fasilitaattorina - keskeiset tavoitteet:

- Mahdollistajan roolia vahvistetaan pienin askelin mutta tavoitteellisesti kokeilujen avulla, jotka voivat liittyä museotoiminnan eri osa-alueisiin
- Ohjelmistoaajattelua, tapahtumallisuutta ja ajankohtaisuutta kehitetään strategisena osana museokonseptia.

Suositus: *Uuden museon konseptia ruvetaan kehittämään heti kunnianhimoisesti ja määrätietoisesti museoiden, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Helsingin kaupungin yhteistyönä. Konseptin kehittämistyöhön otetaan ulkopuolista tukea - myös kansainvälistä osaamista hyödyntäen. Prosessissa tulee huolehtia myös sidosryhmien, yhteisöjen ja kansalaisten mahdollisuudesta osallistua.*

8.5 Uuden museon luominen vaatii ripeitä käytännön toimenpiteitä ja päätöksiä

8.5.1 Organisoituminen ja johtaminen

Museoiden taustaorganisaatioiden yhdistäminen vapauttaa energiaa nostaa katse sisäisistä toiminnoista ja rinnakkaisista prosesseista ulospäin. Uudesta kokonaisuudesta voidaan luoda museon ainutlaatuisille, pitkäjänteisesti kasvatetuille asiantuntemuksille rakentuva kokonaisuus, joka pystyy nykyisiä museotoimijoita moniäänisemmin ja kohdennetummin tuomaan sekä arkkitehtuuriin että muotoiluun liittyvän kulttuuriperinnön uusien yleisöjen ulottuville ja nautittavaksi, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Koska kyseessä ovat sisällöllisesti tiivistyvää yhteistyötä hakevat museot, on selvitysryhmän suositus yksi yhteinen itsenäinen organisaatio, käytännössä uusi säätiö. Tätä ajatusta on tukenut myös haastateltavien enemmistö. Museoiden hallitusten iltakoulussa tätä vaihtoehtoa pidettiin myös parhaana, vaikka siihen luonnollisesti liittyy identiteettiin ja perinteisiin liittyviä kipukohtia.

Pitkällä tähtäimellä yksi yhteinen säätiöpohjainen organisaatio tuottaa parhaan mahdollisuuden syventää yhteistyötä ja luoda yhteisiä näyttelyitä. Samalla saavutetaan jonkin verran hallinnollisia säästöjä, vaikka ne eivät olekaan yhdistymistä ohjaava tekijä.

On tärkeää, että museot lähtevät kehittämään yhteistä toimintaa ja organisoitumisen mallia yhdessä heti kun päätös yhteiseen museoon ja uudisrakennukseen siirtymisestä on periaatetasolla tehty. On pidettävä huolta siitä, että molemmat museot ovat tasaveroisina osapuolina mukana kehitystyössä. Myös kokoelmien traditiot ja erityisalojen syvän asiantuntijuuden säilyttäminen pitää tässä prosessissa huomioida. Onkin tärkeää, että yhdistämisprosessia edistetään sisältölähtöisenä kehittämishankkeena eikä rakennushankkeena.

Keskustelun pohjaksi selvitysryhmä tarjoaa mallia, jossa uudella museolla on 'toimitusjohtaja' profiilinen johtaja, joka vastaa talous-, hallinto- ja myyntityöstä sekä kokonaisuuden johtamisesta. Sisältöjohtaminen toteutuisi 'museonjohtaja' profiilin johtajuudella. Koska mahdollisesti yhdistyvä museokin on pienehkö, olisi oman 'arkkitehtuurijohtajan' ja 'design-

johtajan' rakenne turhan raskas. Yhtenä ratkaisuna voisikin ajatella molemmille taidemuodoille yhteistä 'sisältöjohtajaa', joka toimisi viiden vuoden määräaikaikaisuudella ja jonka ydinosaaminen tulisi vuoroin arkkitehtuurista ja vuoroin designista. Tässä mallissa vahvat kuraattoritiimit molemmista sisältöalueista olisivat pysyviä, jotta molempien alojen osaamisen jatkuvuus ja ääni uudessa museossa varmistetaan.

Suositus: *Nykyiset museoita ylläpitävät säätiöt yhdistetään yhdeksi säätiöksi. Yhdistämiseen johtava prosessi on syytä käynnistää heti, kun periaatepäätös uudesta museosta on olemassa.*

Suositus: *Uuden organisaation muodostamiseen otetaan muutosjohtamisen tueksi museoiden ulkopuolista apua. Tällä taataan tasapuolisuuden kokemus molemmille museoille ja siten varmistetaan myös nykyisen henkilöstön sitoutuminen muutosprosessiin.*

8.5.2 Talous

Keskeistä tulevan uuden museon käyttötalouden kannalta on, että sekä valtio että Helsinki ovat valmiita rakennusinvestointiin siten, ettei se tuottotavoitteella rasita museon käyttötaloutta. Museo voi ottaa vastatakseen kiinteistön päivittäiskäytön kustannuksen, mutta ei investoinnin tuottotavoitetta tai korjausinvestointeja. Nämä tulee voida ratkaista muuten. Sekä valtion että Helsingin välilliset kulttuuri-, imago- ja matkailuhyödyt puoltavat tätä ajatusta.

Sekä Suomessa että kansainvälisten toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa on nousut esille uuden museon ensimmäisten vuosien näyttelyiden korkean tason ja näyttelyinvestointien varmistamisen tärkeys. Tämä vaatii luonnollisesti lisäinvestointeja uuden museon perusnäyttelyyn sekä vaihtuviin näyttelyihin. Suuruusluokka näihin investointeihin on 500 000 €/vuosi ensimmäisten toimintavuosien ajan. Selvitysryhmän käsityksen mukaan tämä alkuinvestointi sisältöihin voisi olla erinomainen mahdollisuus säätiökentälle olla tukemassa uutta museota. Tästä alkuinvestoinnista onkin syytä keskustella säätiökentän kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tai muulla tavalla varmistaa mahdollisuudet siihen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tietoinen siitä, että uuden museon profiilin nostaminen vaatii myös vuosittaisen tukitason nostoa. Tämä voi tapahtua joko valtionosuuteen liittyvien henkilötyövuosien määrää nostamalla tai harkinnanvaraista avustusta korottamalla. Tärkeää muun museokentän suhtautumiselle hankkeeseen on kuitenkin, että vastaava kehyslisäys saadaan museokentän rahoitukseen, ettei tuen lisäys ole muilta museoilta pois. Tuen korotustaso on laskettu 650 000 € mukaan. Tämä vastaisi valtionosuuksina 20 htv lisäystä museoiden nykyiseen tilanteeseen.

Museon varainhankinnan ja omarahoituksen strateginen suunnittelu on huomioitava uuden museon taloutta ja organisaatiota suunniteltaessa. Selvitysryhmä näkee siinä paljon mahdollisuuksia, mutta ajattelun on oltava tältäkin osin uudistavaa ja modernia.

Suositus: *Valtio ja Helsingin kaupunki luovat yhdessä mallin, jossa museon rakennusinvestointi voidaan tehdä ilman vuokratustannusvaikutuksia museon käyttötalouteen.*

Suositus: *Varmistetaan uuden museon alkuvuosien näyttelyohjelman korkeatasoisuus takaamalla siihen lisäresurssit, n. 500 000 € vuodessa. Tässä keskustelussa on selvitettävä säätiökentän kiinnostus osallistua sisällölliseen alkuinvestointiin.*

Suositus: *Uuden museon pysyvää valtion tukitasoa nostetaan siten, että sillä on hyvät toimintaedellytykset. Tukitason korotuksen tulee olla noin 650 000 €/vuosi tai 20 htv valtionosuuksina.*

8.5.3 Uudisrakennus ja sijoittuminen

Neljästä Helsingin kaupungin tarkastelussa suositellusta uudisrakennuksen sijoittumisvaihtoehdosta nousee esiin kaksi: Eteläranta ja Hietalahti. Molemmissa sijainneissa on mahdollista toteuttaa museokonseptia tukeva, kaupunkiympäristöön sitoutuva ja arkkitehtonisesti mielenkiintoinen uudisrakennus. Molemmat sijaitsevat kiinnostavasti ydinkeskustan ympäristössä. Etelärannan keskeinen sijainti on hyvin erityinen aivan Helsingin paraatipaikalla matkailijavirtojen helposti saavutettavissa, matkustajaterminaalien läheisyydessä. Hietalahdenranta on kiinnostava, telakkamainen, syntymässä oleva alue, joka kaupunkia halkovien bulevardien myötä on aivan kävelymatkan päässä Etelärannan kansallismaisemasta. Meren läheisyys on eräs konseptin keskeisiä sijaintiin vaikuttavia tekijöitä. Kummassakin vaihtoehdossa tämä edellytys toteutuisi.

Selvitysryhmän suositus on, että uusi noin 9 000 m² museorakennus rakennetaan valtion ja Helsingin kaupungin yhteisesti omistaman kiinteistöosakeyhtiön lukuun. Mahdollisesti perustettavalla uudella museosäätiöllä ei ole osaamista suurista rakennusprojekteista eikä rakennuttaminen ole sen perustehtävä.

Uuden museorakennuksen käytännön toteuttamisesta paras taho vastaamaan lienee Helsingin kaupunki, koska molemmat esitetyt sijoituspaikat ovat tärkeä osa kokonaiskaupunkikehitystä. Varsinainen museorakennus muodostuisi valtion ja Helsingin kaupungin omistamaksi kiinteistöosakeyhtiöksi, jonka hallitus myös valvoisi rakennushanketta.

Konseptin yhteydessä selvitysryhmä esittää 3 000 m² monikäyttöisen korkealaatuisen tilan rakentamista kiinteäksi osaksi uutta museokokonaisuutta. Se palvelee museota mahdolli-

suudella järjestää parhaaseen matkailijasesongin aikaan kesällä (toukokuu - elokuu) suurimittaisia ja laadukkaita näyttelyitä. Monikäyttötilan hallinnointi tulee ratkaista erikseen. Ideaalitulanteessa se toimii osana Arkkitehtuuri- ja designmuseon organisaatiota, joka ulosvuokraa sitä saaden näin myös tuloja vuokruksesta. Sen hallinnointi ja talous tulee kuitenkin selvittää tarkemmin erikseen. Tämän kokoluokan laadukkaalle, muunneltavalle tapahtumatilalle tunnistettiin taustakeskusteluiden perusteella olevan tilausta Helsingissä.

Suositus: *Uudelle Arkkitehtuuri- ja designmuseolle rakennetaan n. 9 000 m² uudisrakennus merelliseen ympäristöön Helsingin keskustaan. Mahdollisia sijaintipaikkoja ovat Eteläranta ja Hietalahdenranta.*

Suositus: *Valtio ja Helsingin kaupunki muodostavat kiinteistöosakeyhtiön, joka vastaa rakennuksen omistamisesta ja rakennuttamisesta. Varsinaisesta rakentamisesta vastaa Helsingin kaupunki.*

Suositus: *Museorakennukseen sisältyy n. 3 000 m² korkeatasoinen monitoimitila, jossa museo järjestää vuosittain neljän kuukauden ajan kansainvälisen erikoisnäyttelyn. Muuna aikana tila toimii kulttuurin, konferenssien ja tapahtumien ulosvuokrattavana tilana.*

8.5.4 Säätökenttä ja verkostot

Kun periaatepäätös museohankkeen edistämisestä on tehty, kutsutaan säätökenttä yhteiseen neuvotteluun OKM:n ja Helsingin kaupungin kanssa. Keskustelussa kartoitetaan konkreettisemmin säätökentän halukkuutta osallistua rakennusinvestointiin, uuden museon uusien näyttelysisältöjen tukemiseen ja haluun tukea erillisiä korkean tason näyttelyitä museon suurnäyttelyosassa.

Muiden toimijoiden mukaantulo verkostomaisesti on ehdoton edellytys uuden museon korkean profiilin ja kiinnostavuuden varmistamiseksi. Alvar Aalto -säätöön kanssa on tätä pohjustettukin, eikä se tuntunut keskustelun pohjalta mahdottomalta. Muitakin toimijoita, joiden kanssa uuden museon on syytä verkostoitua, on toimialoilla paljon.

Suositus: *Valtio ja Helsingin kaupunki avaavat keskustelun säätökentän kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa siten, että säätöiden mukaantulo ja rahoitus uudelle museolle saavat parhaat mahdolliset edellytykset.*

8.5.5 Seuraavat askeleet uuden museon toteuttamiseksi

Uuden museon toteuttamisen varmistaminen vaatii käytännön toimenpiteitä ja yhteistyöhalukkuutta useilta tahoilta. Alla on seuraavia tärkeitä askeleita museon toteuttamisessa:

1. Raportin pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on löydettävä yhteinen tahtotila hankkeen eteenpäin viemisestä, investoinnista ja toiminnan rahoituksesta. Tässä keskustelussa on myös pidettävä mukana sopivat säätiöt ja mahdolliset yksityiset toimijat.
2. Lisäselvityksiä on käynnistettävä sekä sisältökonseptin että uudisrakennuksen edistämiseksi. Tässä opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistäjän roolissa. Seuraavina askeleina tarvitaan museokonseptin tarkempi luominen ja uudisrakennuksen tilaohjelma. Molempiin tarvitaan oma suunnitteluryhmänsä, jossa on läsnä OKM:n, Helsingin kaupungin ja museoiden näkemys. Projektin eteenpäin menon varmistamiseksi näihin ryhmiin tarvitaan myös ulkopuolista tukea ja kansainvälistä näkemystä.
3. Konseptin ja tilaohjelman tarkentamisen myötä myös arkkitehtuurikilpailuun valmistautuminen on aloitettava museoiden, OKM:n ja Helsingin kaupungin kesken.
4. Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon on lähdettävä kehittämään yhteistyötä, uutta kunnianhimoista konseptia ja uutta organisoitumisen tapaa. Tämä on tehtävä yhteistyössä OKM:n ja Helsingin kaupungin kanssa, myös ulkopuolista osaamista hyödyntäen. Myös alan toimijoiden verkottaminen uuteen konseptiin on keskeistä. Samalla luodaan uudelle museolle ensimmäisiksi vuosiksi erittäin kiinnostava ja korkeatasoinen näyttelyohjelma.
5. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on löydettävä ratkaisu uudisrakennuksen toteuttamiseen ja investointeihin - säätiökentän kanssa keskustellen.
6. Molempien museoiden säätiöiden hallitusten ja sidosryhmien on sitouduttava ja valmistauduttava yhdistymisen vaatimiin toimenpiteisiin.
7. Museoiden, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin on käytävä neuvottelut uuden museokokonaisuuden rahoituksesta, kun konseptin yksityiskohdat ja talousvaikutukset tarkentuvat.

8.6 Lopuksi

Selvitystyön aikana selvitysryhmämme on tullut vakuuttuneeksi siitä, että Suomeen kannattaa perustaa korkean tason Arkkitehtuuri- ja designmuseo. Museolle on sekä kotimaassa että kansainvälisesti paikka ja tilaus. Toiveemme onkin, että tämä selvitys osaltaan johtaa kohti tätä tavoitetta.

Kiitämme lämpimästi kaikkia selvitystyön aikana haastateltuja henkilöitä ja muita prosessiin informaatiota antaneita - mm. Päivi Salosta ja Mirva Mattilaa OKM:stä. Erityisesti kiitämme tukiryhmäämme ja sen puheenjohtajia Riitta Kaivosojaa ja Tommi Laitiota.

Ohjenuoranamme työn aikana on ollut aiempiin Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon tilasuunnitelmiin viitaten ajatus: "Kolmas kerta toden sanoo!" Toivomme vilpittömästi, että näin myös tapahtuu!

Savonlinnassa, Miamissa ja Helsingissä 1.7.2018,

Tuomas Auvinen

Mirkku Kullberg

Ulla Teräs

Liite 1: Selvitystyön aikana tehdyt haastattelut

Aalto Laura, toimitusjohtaja, Helsinki Marketing
Anttila Elina, ylijohaja, Suomen kansallismuseo
Arjava Antti, yliasiamies, Suomen Kulttuurirahasto
Aromaa Arni, toimitusjohtaja, Pentagon Design
Haahtela Yrjänä, professori, Haahtela-yhtiöt
Haavisto Tuula, kulttuurijohtaja, Helsingin kaupunki
Harris Hanna, toiminnanjohtaja, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
Havu Petra, kulttuuriasianneuvos, Opetus- ja kulttuuriministeriö (puhelimitse)
Heinänen Salla, toiminnanjohtaja, Ornamo
Heiskanen Reetta, va. johtaja, Suomen arkkitehtuurimuseo
Helander Henna, puheenjohtaja, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA
Honkanen Pekka, museonjohtaja, Suomen Urheilumuseo (puhelimitse)
Huotelin Paula, pääsihteeri, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA
Härö Mikko, osastonjohtaja, Museovirasto
Jaatinen Carina, näyttelypäällikkö, Tiedekeskus Heureka
Jäntti Sanna-Mari, yhteysjohtaja, Helsingin kaupunki
Kaivosoja Riitta, ylijohaja, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kalhama Pilvi, museonjohtaja, EMMA Espoon modernin taiteen museo
Kallio Kalle, museonjohtaja, Työväenmuseo Werstas
Karhu Jari, yleisöpalvelupäällikkö, Helsingin kaupunginmuseo
Karske Joakim, brändi ja asiakkuusjohtaja, OP-Ryhmä
Kartio Kai, museonjohtaja, Amos Anderson taidemuseo
Kokko Toni, ministerin erityisavustaja, Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kolinen Petteri, toimitusjohtaja, Design Forum Finland
Korkman Kari, toimitusjohtaja, Helsinki Design Week
Koski Marianne, erikoisasiantuntija, Museovirasto
Koskinen Harri, muotoilija, Friends of Industry
Kotilainen Simo, museonjohtaja, Suomen Käsityön museo
Kries Mateo, Director, Vitra Museum, Weil am Rhein
Kähönen Hannu, teollinen muotoilija, Creadesign
Laaksonen Esa, arkkitehti
Lahti Juhana, tutkimuspäällikkö, Suomen arkkitehtuurimuseo
Laitio Tommi, toimialajohtaja, Helsingin kaupunki

Lehikoinen Anita, kansliapäällikkö, Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Lehtinen Piia, yhteistyöpäällikkö, Designmuseo
 Lepik Andrea, Dr. Professor TUM, Munchen
 Leskinen Marja, asiamies, Jane ja Aatos Erkon Säätiö
 Karttunen Petteri, puheenjohtaja, Saastamoisen Säätiö
 Jakobsson Leif, direktör, Svenska kulturfonden
 Levä Kimmo, toiminnanjohtaja, Suomen museoliitto
 Lillkung Sören, VD, Svenska kulturfonden
 Lindh Tommi, toimitusjohtaja, Alvar Aalto -säätiö
 Long Kieran, Director, ArkDes, Tukholma
 Mami-Walther Hanna, museonjohtaja, Suomen Lasimuseo
 Mattinen Maire, puheenjohtaja, DAMY ry
 Merisalo Tiina, museonjohtaja, Helsingin kaupunginmuseo
 Mori Toshiko, Professor in Practice, Harvard; Toshiko Mori Architects, New York
 Pajamo Pekka, talousjohtaja, Varma
 Peter Reed, Senior Deputy Director, MoMa, New York
 Piironen Esa, arkkitehti
 Pusa Tuomas, toimialajohtaja, Senaatti-kiinteistöt
 Rawsthorn Alice, Design Curator, London
 Razmyar Nasima, apulaispormestari, Helsingin kaupunki
 Rinkineva Marja-Leena, elinkeinojohtaja, Helsingin kaupunki
 Ruohonen Risto, pääjohtaja, Kansallisgalleria
 Saloniemi Suvi, intendentti, Designmuseo
 Savolainen Jukka, johtaja, Designmuseo
 Saxholm Tuula, talousjohtaja, Helsingin kaupunki
 Selim Shelly, Senior Curator, Indianapolis Museum of Art at Newsfields
 Sinnemäki Anni, apulaispormestari, Helsingin kaupunki (puhelimitse)
 Sivonen Pauli, johtaja, Serlachius-museot
 Standertskjöld Elina, arkistonhoitaja, Suomen arkkitehtuurimuseo
 Steinberg Marco, puheenjohtaja, Arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiö
 Sudjic Deyan, Director, Design Museum, London
 Svinhufvud Leena, museolehtori, Designmuseo
 Särelä Mikko, Lisää kaupunkia Helsinkiin -ryhmä
 Talasniemi Anna, johtaja, Koneen Säätiö
 Johanson Johan, direktör, Stiftelsen för kultur- och utbildningsinvesteringar
 Tanninen Maija, museonjohtaja, HAM Helsingin taidemuseo
 Teräsvirta Eeva, kehittämisjohtaja vs., Museovirasto
 Tesolin Jeremiah, luova johtaja, Iittala
 Tuomi Timo, puheenjohtaja, Rakennustaiteen seura
 Valtonen Anna, puheenjohtaja, Designmuseon säätiö
 Vapaavuori Jan, pormestari, Helsingin kaupunki

Vilhunen Merja, yli-intendentti, Designmuseo

Virkkala Inari, kaupunkikehitysjohtaja, Keravan kaupunki (puhelimitse)

Lisäksi selvitysryhmä on käynyt suuren määrän keskusteluja aiheen tiimoilta eri asiantuntijoiden kanssa tiedon hankkimiseksi.

Selvitysryhmä kiittää kaikkia haastateltuja ja tiedon hankkimiseen osallistuneita.

Liite 2. Design- ja arkkitehtuurimuseon sijaintipaikkatarkastelu 30.5.2018

Työryhmä:

Marja Piimies, PJ, Asemakaavapäällikkö, KYMP Aska

Tuula Haavisto, Kulttuurijohtaja KUVA

Sari Hildén, Rakennetun omaisuuden hallintapäällikkö, KYMP Rya

Saila Machere Yksikön päällikkö /Jukka Punamäki, Erityissuunnittelija, Kaupunginkanslia ELO

Ilkka Aaltonen, Tiimipäällikkö, KYMP Make

Janne Prokkola, Yksikön päällikkö, KYMP Aska

Hanna Pikkarainen, Tiimipäällikkö, KYMP Aska

Marjaana Yläjääski, Johtava asiantuntija, KYMP Aska

Kerttu Kurki-Issakainen, Arkkitehti, KYMP Aska

The logo for Helsinki, featuring the word "Helsinki" in white text inside a white outline of a speech bubble or a stylized map of the city.

Johdanto

Kaupungin tavoitteena on, että Helsinkiin saadaan kansainvälisesti vetovoimainen uusi museokokonaisuus. Design- ja arkkitehtuurimuseon rakentaminen on kaupungin strategisten tavoitteiden mukaista monesta eri näkökulmasta:

- Helsinki on monipuolinen ja kansainvälisesti vetovoimainen kulttuuri-, urheilu- ja tapahtumakaupunki.
- Muotoilu on Helsingille kansainvälisesti merkittävä erottautumistekijä. Helsinki vahvistaa kansainvälistä profiliaan muotoilun suurkaupunkina.
- Strategian mukaan arkkitehtuuri on Helsingissä mielenkiintoista, moninaista ja korkeatasoista, ja rakentamisen korkea laatu luo kaupungille vahvan identiteetin ja imagon.
- Helsinki on viihtyisä kaupunki, jossa kiinnostava kaupunkitila luo edellytykset kohtaamisille ja hyvinvoinnille.

Ei ole yhdentekevää, minne uusi museo sijoitetaan, toteutuessaan museo voi muokata merkittävästi kaupunkiympäristöä ja sen toimintoja - se voi vahvistaa alueen nykyistä imagoa, rakentaa kokonaan uutta tai toimia ankkurina uuden alueen vetovoimalle.

Sijaintipaikkoja selvitti monialainen työryhmä, josta edustajia oli kaupunkiympäristön toimialalta (asemakaavoitus, maaomaisuuden kehittäminen ja tontit sekä rakennetun omaisuuden hallinta), kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalta sekä elinkeino-osaston kaupunkimarkkinoinnista. Lisäksi työryhmä konsultoi kaupunkiympäristötoimialan liikenne- ja katusuunnittelupalvelua.

Hyviksi sijainneiksi nousivat jo nyt matkailijavirtojen äärellä olevat paikat, mutta perusteltua on myös matkailun kestävyys, matkailupaineen tasaisen jakautumisen ja elinkeinoelämän (hotellit, kahvilat, kaupat, ravintolat, ym.) lisääntyvän hyödyn kannalta museon sijoittaminen muuallekin kuin aivan ydinkeskustaan. Tällöin matkailijat näkevät laajemman alueen Helsingistä. Matkailukohteena tämän tyyppinen museo on hyvin vetovoimainen.

Parhaimmilla sijainneilla voidaan katsoa molempien tavoitteiden yhdistyvän.

Tehtävänanto

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Helsingin kaupunki selvittävät yhteistyössä Designmuseon säätiön ja Suomen arkkitehtuurimuseo- ja tiedotuskeskussäätiön kanssa kansainvälistä huipputasoa edustavan design- ja arkkitehtuurimuseo-kokonaisuuden toteuttamisvaihtoehtoja.

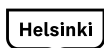
Tavoitteena on etsiä sijaintipaikka kansainvälisesti vetovoimaiselle uudelle museokokonaisuudelle, joka tuotetaan korkeimmalla mahdollisella kunnianhimmolla. Kyseessä ei siis ole pelkkä uusi tilaratkaisu olemassa oleville museoille.

Olemassa oleva rakennus on uudisrakennuksen lisäksi mahdollinen toteutusvaihtoehto. Oleellista on, että olemassa olevaan rakennukseen on mahdollista rakentaa vaaditut museo-olosuhteet (näistä hyvä kuvaus on mm. aiemmin laaditussa Guggenheim-selvityksessä).

Sijoituspaike tulisi olla "keskustassa", hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä, matkailijavirtojen helposti saavutettavissa. Museon alustava kokoluokka on 10 000 m², josta noin 65 - 70% olisi yleisö / näyttelytilaa. Tilatarve saattaa olla pienempi.

Tarkastelussa esitellään 3-4 vaihtoehtoista ensisijaista sijoituspaikkaa.

Tässä selvityksessä on esitetty ja tutkittu kohteita alustavasti karkeahkolla tasolla mm. maankäytön ja matkailun näkökulmista ilman tilaohjelmaa.

Arviointikriteerit

Sijainteja on arvioitu sekä laajemman alueen, tontin että olemassa olevien rakennusten näkökulmasta käyttäen seuraavia kriteerejä:

- Sijainti ja saavutettavuus kaupunkilaisten ja matkailun näkökulmasta
- Tontin ominaisuudet (mm. rakennettavuus, liikenne ja museon logistiikan järjestelymahdollisuudet)
- Uudisrakentamisen mahdollisuudet / nykyisen rakennuksen soveltuvuus museotoimintaan, muokkaamismahdollisuudet ja lisärakentamisen mahdollisuudet
- Kaupungin kehittämisen näkökulma – miten museo vahvistaa lähiympäristönsä vetovoimaa

Työryhmän suositus

Työryhmä suosittaa neljää vaihtoehtoista paikkaa, joita ei ole asetettu paremmuusjärjestykseen.

Sijainti **Eteläsatamassa (ns. Makasiiniranta)** on tutkittu parhaiten Guggenheim-museon sijaintipaikkaa selvitettyä vuonna 2014. Design- ja arkkitehtuurimuseon sijoittumisen edellytykset tälle paikalle ovat yhteneväiset ja myöskään reunaehdot eivät ole tuosta tarkasteluhetkestä juuri muuttuneet. Tontti on erinomainen paikka museolle. Se on jo nyt matkailijavirtojen ulottuvilla, lähellä vilkasta Kauppatorin aluetta ja Esplanadeja sekä näkyvällä paikalla Helsingin merellisessä julkisivussa. Tämän lisäksi Design- ja arkkitehtuurimuseon rakentaminen tälle paikalle laajentaa ydinkeskustan kävelyaluetta aina Olympiaterminalille saakka. Sen vaikutukset heijastunevat positiivisella tavalla myös koko Kaartinkaupunkiin.

Sijainti **Hietalahdenrannassa** ei vielä ole matkailijavirtojen kannalta yhtä hyvä kuin Eteläsataman alueella, mutta kaupunki laajenee nopeasti uusien ranta-alueille laajenevien kaupunginosien rakennuttua. Jätkäsaarella on matkustajaterminali, jonka läpi kulkee miljoonia matkustajaa vuosittain. Merellinen sijainti bulevardin päätteellä on hieno ja kaupunkikuvallisesti keskeinen. Telakkaranta rakentuu lähivuosina ja lähelle saadaan tulevaisuudessa nykyisten lisäksi uusi raitiotieyhteys Hernesaareen. Hietalahden tori on jo nykyisellään kiinnostava paikka, jonka laidalla on mm. Sinebrychhoffin taidemuseo.

Hietalahdentoria ja hyviä raitiotieyhteyksiä lähellä on myös **Metropolian rakennuskokonaisuus Albertinkadulla**. Vanha rakennuskokonaisuus soveltuu hyvin museokäyttöön ja mahdollistaa myös jonkin verran uudisrakentamista. Hietalahdenrannan tapaan Albertinkadun sijainti jakaa matkailun painopistettä laajemmalle kivijalkakaupungin ytimessä – matkailijat näkevät laajemman alueen Helsingistä ja myös lähialueen yritykset hyötyvät. Myös Helsinki Marketing tekee työtä sen eteen, että matkailuvirrat levittyisivät muuallekin kuin tällä hetkellä suosituimmille alueille. Kehitettävien alueiden näkökulmasta uusi museo voi toimia lähtölaukauksena koko alueen vetovoimalle, laatutasolle ja uudelle imagolle. Kohde ei ole kaupungin omistuksessa.

Hanasaaren voimalaitos on lähellä Suvilahtea ja sinne kaavailtuja kulttuuritoimintoja. Suvilahti, Teurastamo, Redi ja mahdollinen design- ja arkkitehtuurimuseo voivat onnistuessaan luoda kokonaan uuden matkailukeskeytymän Helsinkiin. Paikka on näkyvä kaupunkirakenteessa ja alueelta on hyvät näkymät merelle ja muualle kaupunkiin. Voimalaitoksen säilytettävissä olevat osat voivat mahdollistaa uudenlaisen lähtökohdan museolle.

Helsinki

Tarkasteltuja ensisijaisia vaihtoehtoja

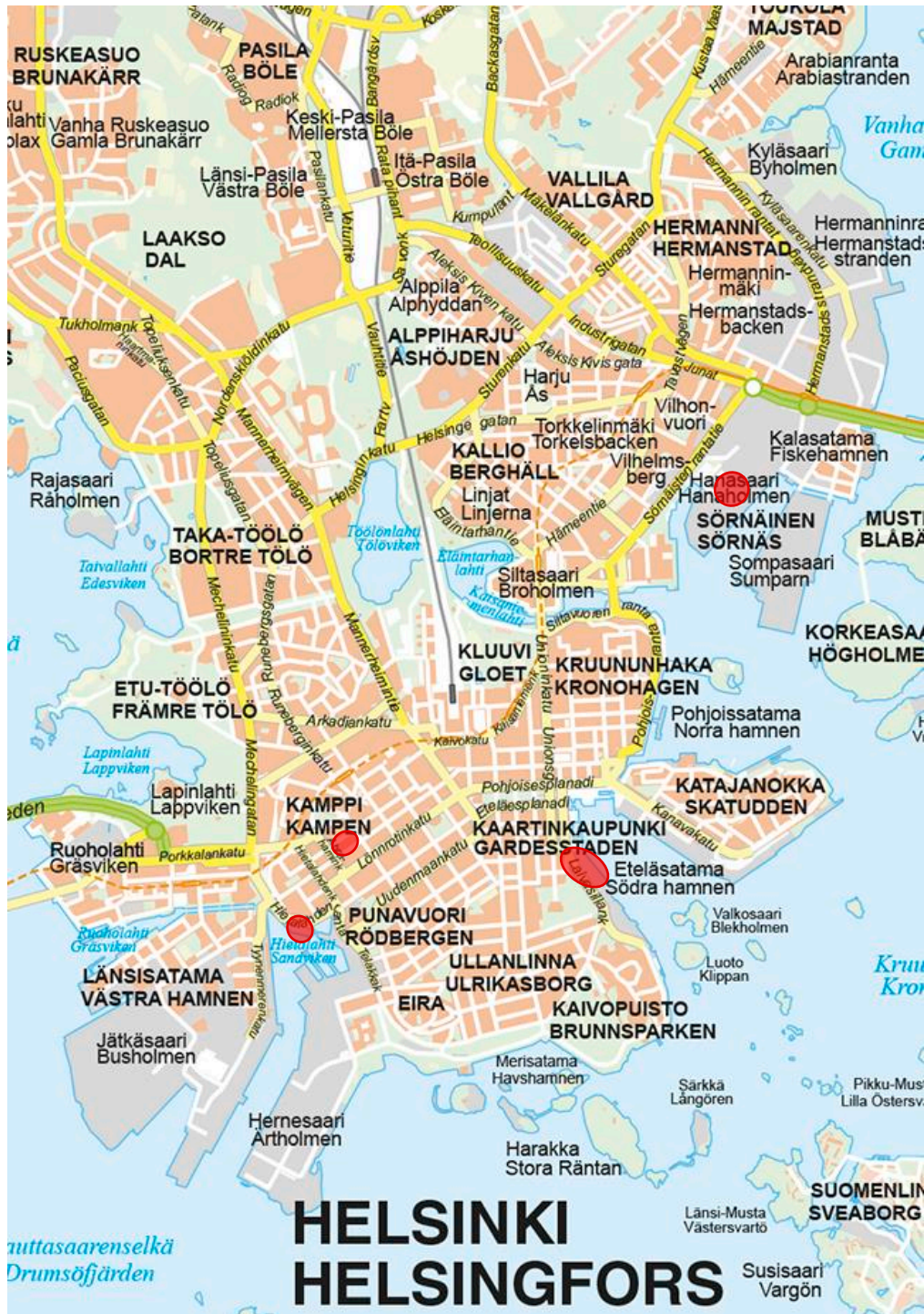
ETELÄSATAMA // MAKASIINIRANTA

KAMPPI // HIETALAHDENRANTA

KAMPPI // ALBERTINKADUN KORTTELI

SÖRNÄINEN // HANASAAREN VOIMALA

ETELÄSATAMA //MAKASIINIRANTA

kuva: Guggenheim Helsinki Design Competition, Competition Conditions

ETELÄSATAMA // MAKASIINIRANTA

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

Kehittyvä aluekokonaisuus; kiinnostavuus, potentiaali.

Erittäin keskeinen sijainti Helsingin paraatipaikalla matkailijavirtojen helposti saavutettavissa ja matkustajalaivaterminaalien vieressä. Osa kehittyvää kävelykeskustaa.

Näkymät Helsingin kansallismaisemaan ja merelle tuovat lisäarvoa museolle.

Raitiovaunupysäkki vieressä.

Eteläsataman alueen tavoitteena tontin kehittäminen julkisten toimintojen alueena.

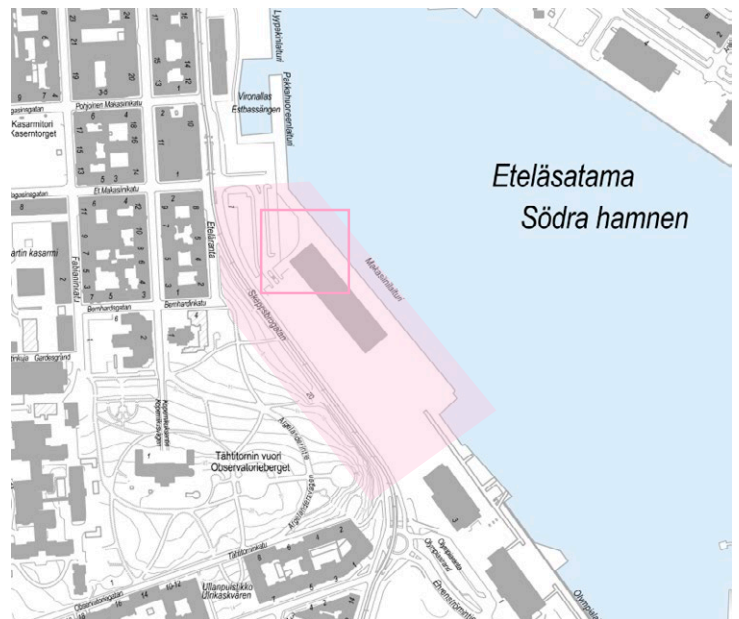
Ympäröivä alue hyötyy museon sijainnista – Eteläranta ja Kasarmitorin ympäristö elävöityy ja rantareitin tyhjä osuus aktivoituu.

Paikan edellytyksiä selvitetty pitkälle Guggenheim-hankkeen yhteydessä 2014: tuolloin tutkittu kokonaisala 12 100 m².

Edellyttää, että Guggenheimin lähtökohdat ovat voimassa: mm. huomioitava sataman toimintaedellytykset (laituri/rekkaliikenne).

10 000
m² I krs

10 000 m²
II krs

100
m

Helsinki

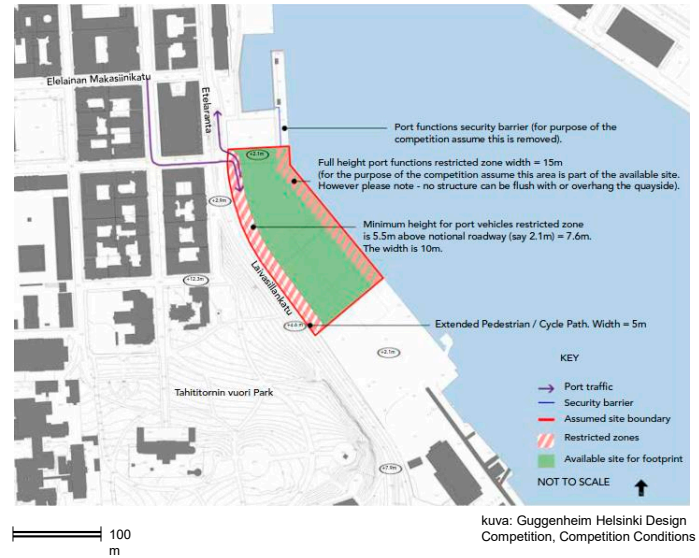
**ETELÄSATAMA //
MAKASIINIRANTA**

Alueeseen sisältyy ja liittyy useita sitovia reunaehtoja julkisen tilan, jalankulun alueiden ja yhteyksien järjestelyistä sekä satamatoiminnan edellyttämistä liikenneyhteyksistä sekä laiturialueista.

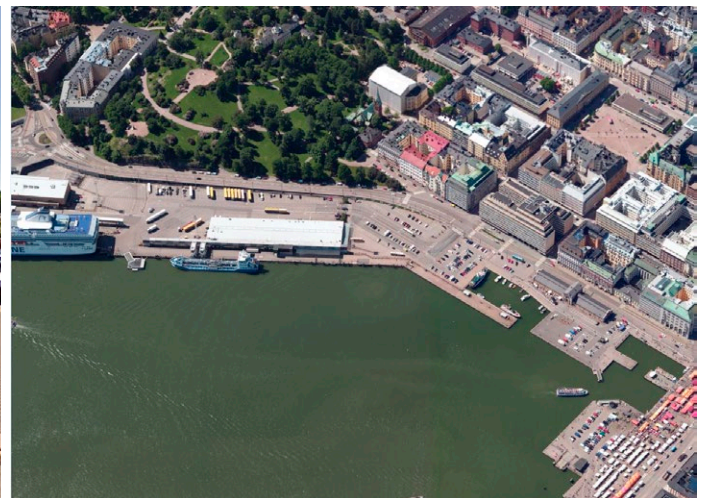
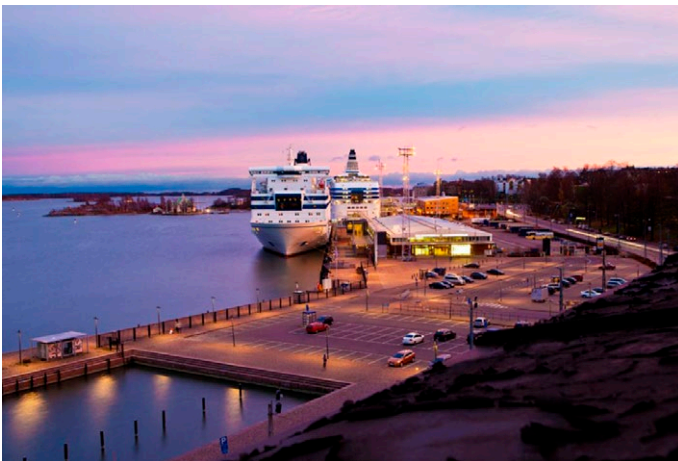
Alueen historiallisen arvon, keskeisen ja näkyvän sijainnin vuoksi museon ja julkisten kaupunkitilojen suunnitteluun kohdistuu poikkeuksellisen suuria kaupunkikuvallisia, maisemallisia ja toiminnallisia laatuvaatimuksia.

Aikataulu:

Suunnittelu voi alkaa heti - asemakaavoitus noudattaa hankkeen suunnitelmavaiheita.

kuva: Guggenheim Helsinki Design Competition, Competition Conditions

**ETELÄSATAMA //
MAKASIINIRANTA**

KAMPPI // HIETALAHDENRANTA

10 000
m² 1 krs

10 000 m²
11 krs

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

Tilapotentiaalia alustavasti 10 000 k-m².

Sijainti matkustajaterminaalien lähistöllä kehittyvällä alueella.

Uusien alueiden ja vanhan arvoympäristön nivelkohta. Alue sijoittuu yhä keskeisemmin kaupunkirakenteessa ympäröivien satama-alueiden kehittyessä.

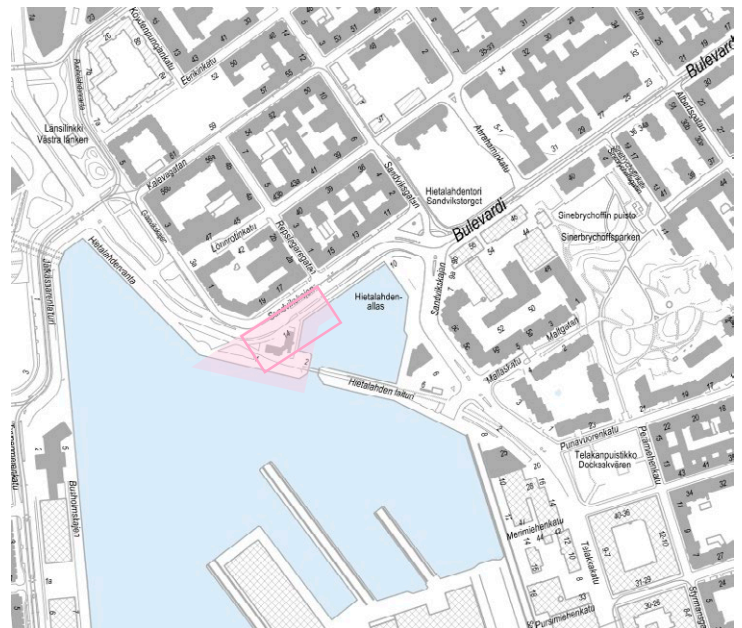
Veden ääressä, Bulevardin akselin päätteellä, Hietalahden torin tuntumassa.

Ranta-alueita ja Länsilinkkiä kehitetään. Lähistöllä mm. Hietalahden halli ja Sinebryhoffin taidemuseo.

Raitiovaunupysäkit lähellä.

Tuo uuden alueellisen kiintopisteen matkailulle.

Myös kartassa esitettyä laajempaa tarkastelualuetta Hietalahdenrannan ja Hietalahdenlaiturin varrelta voidaan tutkia tarkemmassa suunnittelussa.

100
m

Helsinki

KAMPPI // HIETALAHDENRANTA

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

Telakan toiminta huomioitava (mm. sataman hinaajat ja telakan laivojen kääntyminen) -> jos halutaan nyt esitettyä enemmän tilaa meren puolelta, tarvitaan tarkemmat neuvottelut telakan ja muiden toimijoiden kanssa.

Liikenteen ja logistiikan suunnittelu tärkeää vaativalla paikalla.

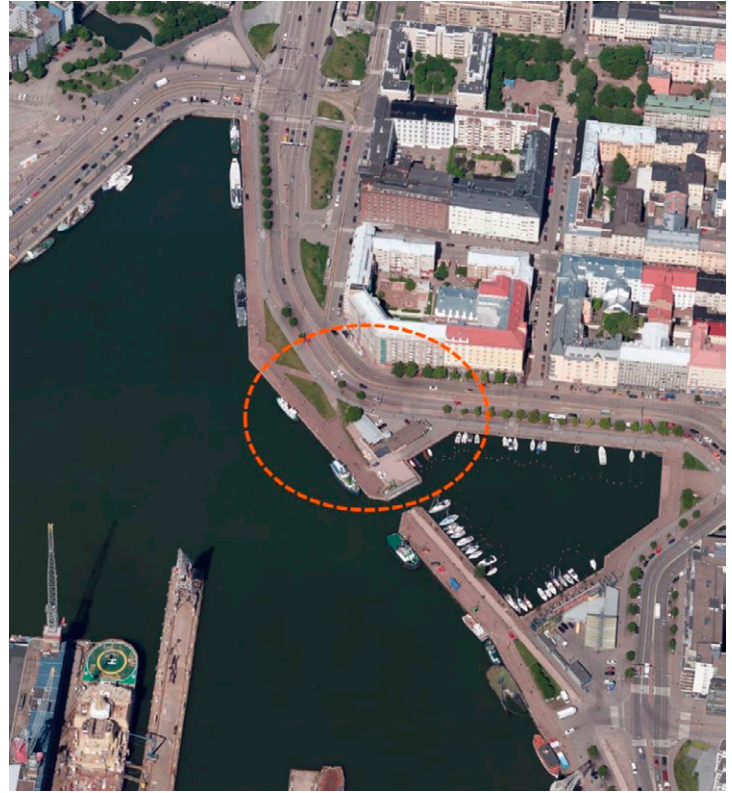
Sijainti Bulevardin päässä, kaupunkikuvallisesti herkkä paikka-huomioitava näkymät.

Tontilla sijaitsevan ravintolan vuokrasopimus päättyy v. 2026 lopussa (neuvoteltava aiemmasta vapautumisesta). Viereisten asukkaiden huomiointi vuorovaikutuksessa.

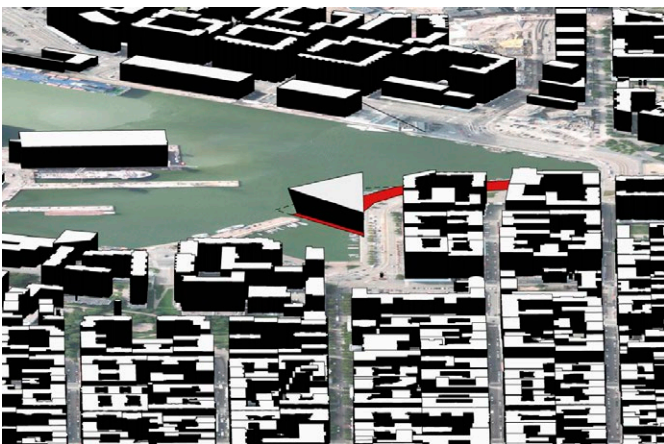
Paikan rakennettavuusselvityksiä ei ole tehty. Edellyttäneen rakentamista osin veden päälle.

Aikataulu

Suunnittelu voi alkaa heti - asemakaavoitus noudattaa hankkeen suunnitelmavaiheita.

Helsinki

KAMPPI // METROPOLIA ALBERTINKATU

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

Olemassa oleva kuuden rakennuksen korttelikokonaisuus. Pienimuotoisia mahdollisuuksia lisärakentamiseen esim. pihan osittainen kattaminen.

Kerrosala yhteensä noin 16 100 k-m².

Kampin metroasemalle noin 300 m. Raitiovaunupysäkit kohtuullisen lähellä. Tulevaisuudessa myös uusia raiteita.

Jakaa matkailun painopistettä laueammalle – kivijalkakaupungin ytimessä - lähialueen yritykset hyötyvät.

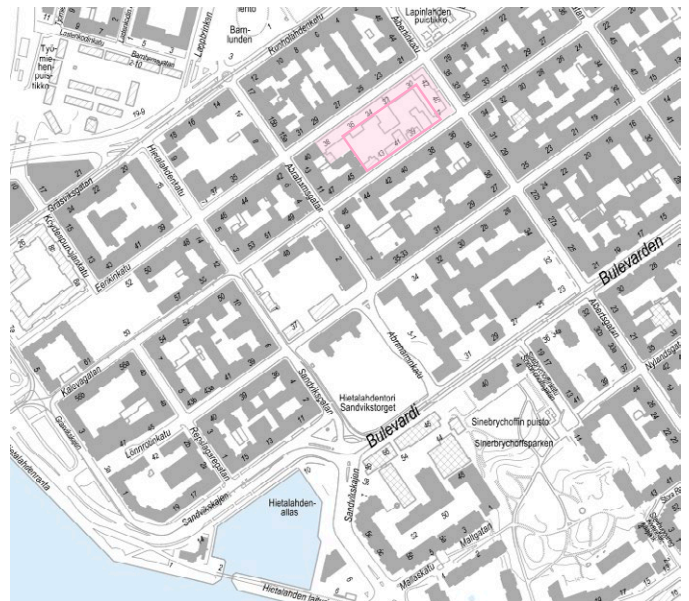
Hyvät logistiset järjestelyt tontilla mahdollisia. Lisäksi suurten korkeiden tekniikan laboratoriosalien tekniset ominaisuudet soveltunevat isojen näyttelyrakenteiden ja esineiden sisääntuontiin ja liikutteluun.

Huomioitava palveluverkkotarkastelu (tekeillä).

Tämä Metropolia-kiinteistö on tällä hetkellä Kojamon omistuksessa.

10 000
m² I krs

10 000 m²
II krs

100
m

Helsinki

KAMPPI // METROPOLIA ALBERTINKATU

Korttelin luonnehdinta ja soveltuvuus museolle – rakennusten nykyiset laajuustiedot:

Eerikinkatu 43	3000 k-m2	(v.1932)
Eerikinkatu 36	5472 k-m2	(v.1932)
Albertinkatu 40	6140 k-m2	(v.1925)
Kalevankatu 37	860 k-m2	(v.1925)
Kalevankatu 39	147 k-m2	(v.1860)
Kalevankatu 43 (1)	319 k-m2	(v.1860)
Kalevankatu 43 (2)	153 k-m2	(v.1860)

Nykyisin opetus- ja kulttuuritoimintoja sisältävä korttelikokonaisuus pitää sisällään erityyppisiä tiloja jyhkeistä tiilirakennuksista pieneen panimoon ja puutaloihin. Kiinnostavia vaihtelevia sisätiloja, korkeita salitiloja, auditorio, kattoterassi, saunallinen torni ja esim. tapahtumapaikaksi soveltuva tunnelmallinen sisäpiha. Lisäksi luokkamaisia tiloja käytäviineen.

Rakennus hyväkuntoinen, mutta vaatii kattavan peruskorjauksen tekniikan osalta jo toiminnan muutoksestakin johtuen. Sisältää suojeltavia arvoja (tarkentuu).

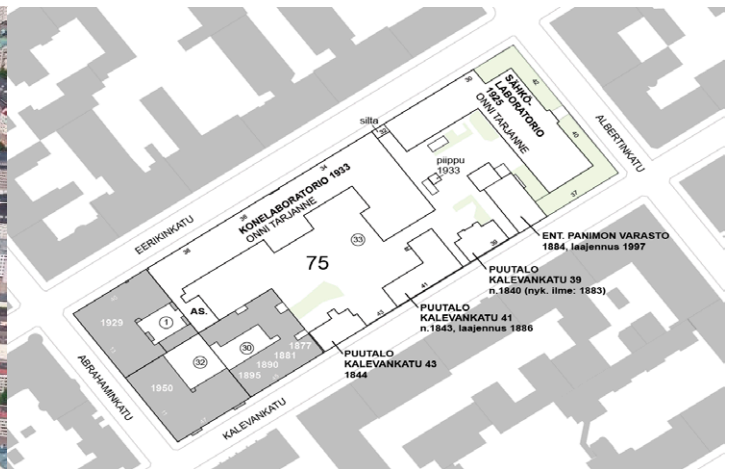
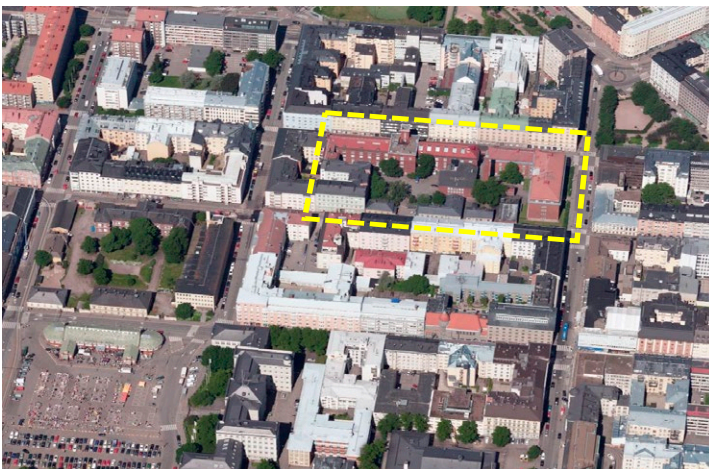
Aikataulu

Tyhjenee kesällä nykykäytöstä, siitä eteenpäin toimii määräaikaaisesti koulun väistötiloina (kaavoituksen aikana). Suunnittelu voi alkaa heti - asemakaavoitus noudattaa hankkeen suunnitelmavaiheita.

Helsinki

KAMPPI // METROPOLIA ALBERTINKATU

Helsinki

SÖRNÄINEN // HANASAARI

SÖRNÄINEN // HANASAARI

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

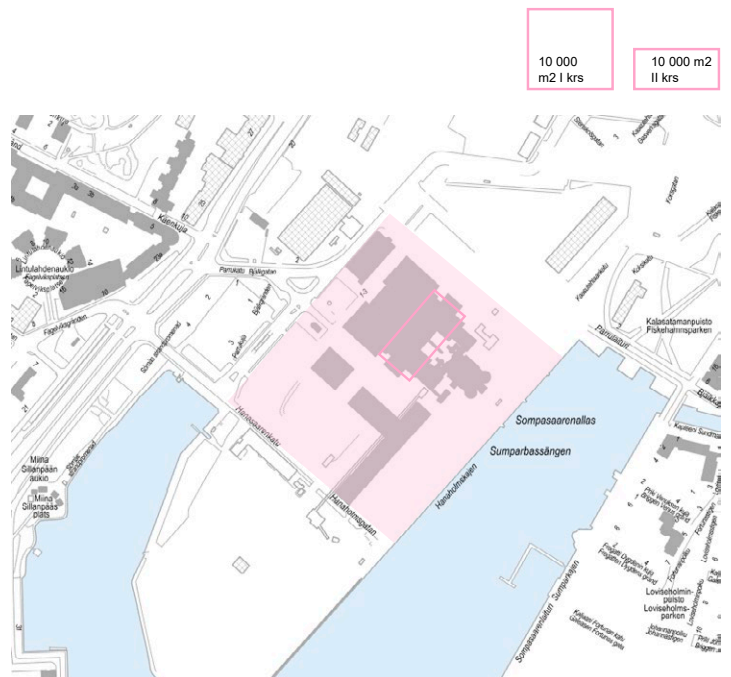
Voimakkaasti kehittyvä alue. Monien mahdollisuuksien paikka hyödyntämällä vanhaa voimalarakennusta ja/tai rakentamalla uutta.

Merellinen sijainti. Voimalan näkyvyys kaupunkikuvassa sekä näymät alueelta mahdollistavat hyvän sijainnin museolle.

Metroasemalle noin 500 m. Bussilinjoja Sörnäisten rantatiellä. Yhteyksiä kehitetään.

Suvilahden kulttuuritoimintojen alueen läheisyys. Lisäksi lähistöllä Taiteiden korkeakoulu ja Kaikukadun kulttuurikortteli.

Suvilahti, Teurastamo, Redi ja mahdollinen arkkitehtuurimuseo voivat onnistuessaan luoda kokonaan uuden matkailukeskittymän.

SÖRNÄINEN // HANASAARI

Alueen luonnehdinta ja soveltuvuus museolle

Voimalaitosrakennuksen osittainenkin soveltuvuus museolle vaatii vielä lisäselvittelyä. Museo voisi luontevimmin sijoittua uudisrakennukseen, osaksi mahdollisesti säilyviä voimalaitosrakenteita. Tontille on aiemmin tutkittu museon sisältävää monitoimikeskusta (Ideasuunnitelma 2015, H-L-P esitetty seuraavalla sivulla.)

Voimalaitoksen tontti mahdollistaa merkittävän lisärakentamisen ja monimuotoisen toimintojen kirjjon, jossa museotoiminta voi luontevasti olla osa kokonaisuutta. Turbiinihalliin tutkitaan tällä hetkellä palvelinkeskuksen mahdollista sijoittumista.

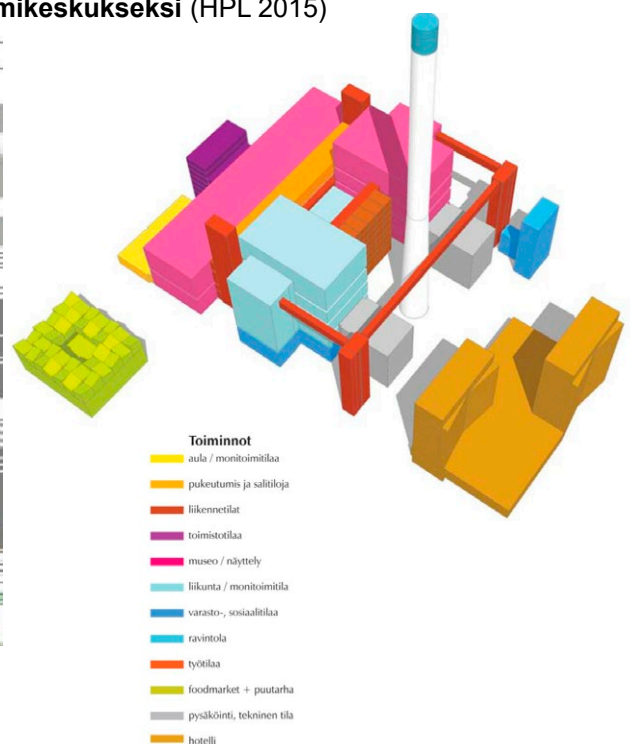
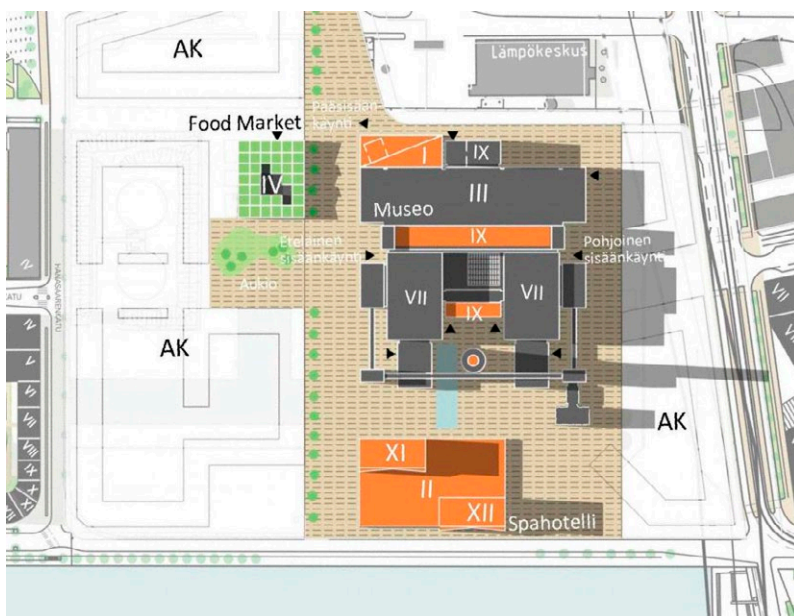
Aikataulu

Voimalan toiminta loppuu 2024. Uuden rakentaminen mahdollista noin 2026. Suunnittelu voi alkaa heti. Asemakaavoitus noudattaa hankkeen aikataulua.

Helsinki

Aiempi ideasuunnitelma voimalan uusiokäytöstä monitoimikeskukseksi (HPL 2015)

Helsinki

SÖRNÄINEN // HANASAARI

Liiteluettelo:

Liite 1: Luettelo valikoituneiden neljän kohteen tausta-aineistosta

Liite 2: Tarkastelussa toissijaisiksi karsiutuneet sijaintivaihtoehdot

Liite 3: Yleisessä keskustelussa esiin nousseet kohteet, joilla ei ole edellytyksiä museon sijaintipaikaksi

LIITE 1

Luettelo valikoituneiden neljän kohteen tausta-aineistosta

Eteläsatama // Makasiiniranta

Guggenheimin taidemuseon arkkitehtuurikilpailun kaupunkikuvalliset ja liikenteelliset suunnitteluperiaatteet. 2014
Ote kilpailuohjelmasta – lähtökohtia suunnittelulle. 2014

Kamppi // Hietalahdenranta

Hietalahden rannat – Yhteensovittava yleissuunnitelma. WSP. 2015
Suunnittelualueetarkastelut 2018

Kamppi // Metropolia Albertinkatu

Kottaraisen kortteli – tontti 33 – Suppea rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtuuri- ja muotoilutoimisto Talli Oy. 2015
Kuntoarvio – Helsingin ammattikorkeakoulu, Koneosasto ja konehalli (Eerikinkatu 36). Helsingin kaupunki Rakennusvirasto. 2007
Kuntoarvio – Helsingin ammattikorkeakoulu, Sähköosasto (Albertinkatu 40-42). Helsingin kaupunki, Rakennusvirasto. 2007

Sörnäinen // Hanasaaren voimala

Hana B – 1 Rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Okulus Oy & Arkkitehtitoimisto H-L-P Oy. 2015
Hana B – 2 Rakennussuojelutavoitteet. Arkkitehtitoimisto Okulus Oy & Arkkitehtitoimisto H-L-P Oy. 2015
Hanasaari ideasuunnitelma Arkkitehtitoimisto H-L-P Oy. 2015
Hanasaari B voimalaitosrakennuksen jatkokäyttömahdollisuudet (Helsingin Energia, Hanasaaren voimalaitos, Jarmo Hagström)

Liitteet saatavissa tarvittaessa työryhmältä

LIITE 2

Tarkasteltuja toissijaisia vaihtoehtoja

- Baanan alue ja Pikkuparlamentin puisto // **Kamppi**
- Bulevardin Metropolia // **Kamppi**
- Elielinaukio // **Kluuvi**
- Katajanokanranta // **Katajanokka**
- Sotamuseo // **Kruununhaka**
- Töölön varikko // **Töölö**
- Agricolankatu // **Kallio**
- Haapaniemenkatu/ Pannukakkupuisto // **Sörnäinen**
- Vallilan Varikko // **Vallila**
- Tivolitie/Sturenkatu // **Alppiharju**

Helsinki

KAMPPI // BAANAN ALUE JA PIKKUPARLAMENTIN PUISTO

- Uudenlainen rakennuskonsepti: Ratakuilun hyödyntäminen, lisäksi maanpäällinen osio ("paviljonki") ja maanalaista tilaa vrt. Helsingöin merimuseo.
- Pikkuparlamentin puiston rakentaminen: Merkkirakennus ydinkeskustan kävelyalueelle, hajanaisen kaupunkitilan täydentäminen.
- Läheisyydessä mm. Kiasma, HAM Tennispalatsi, Taidehalli, Amos Andersson
- Raitiovaunupysäkit vieressä.
- Kapea rakentamisvyöhyke ja sovittaminen Baanan kävely- ja pyöräily-yhteyteen haastavaa.
- Ongelmana aikataulu ja riskit toteutettavuuden osalta, eduskunnan lisärakennus ja puisto rakennettu korkeatasoiseksi. Pikkuparlamentin puiston rakentaminen sisältäisi runsaasti riskejä huolimatta hyvästä sijainnista museolle.

Aikataulu

Periaatteessa suunnittelun voi aloittaa heti, mutta riskinä muita vaihtoehtoja hankalampi sovittavuus paikkaan.

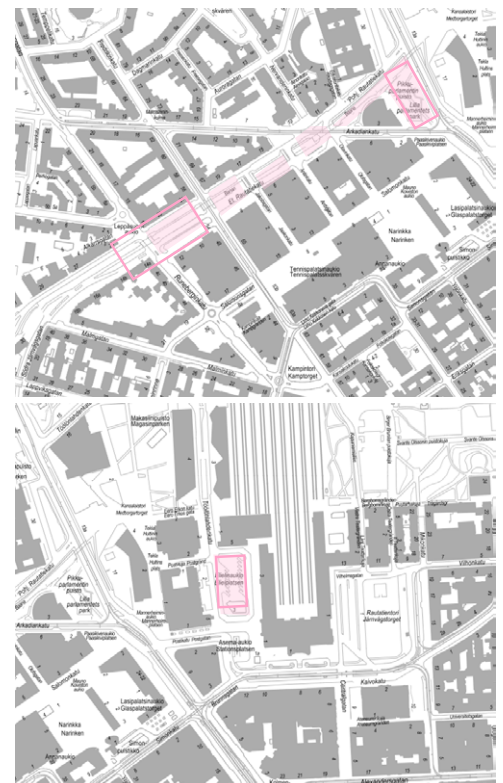
KESKUSTA // ELIELINAUKIO

- Erittäin keskeinen sijainti lähellä useita kulttuuritoimijoita. Saavutettavuus kävelen, yhteydet kaikkialle.
- Haasteena yhdistäminen muuhun rakentamiseen ja toimintoihin (liike-/toimitila). Olemassa oleva suunnitteluvaraus liike- ja toimistotilakäyttöön.

Aikataulu

Voimassa oleva suunnitteluvaraus lykkäisi suunnittelun aloittamista.

Helsinki

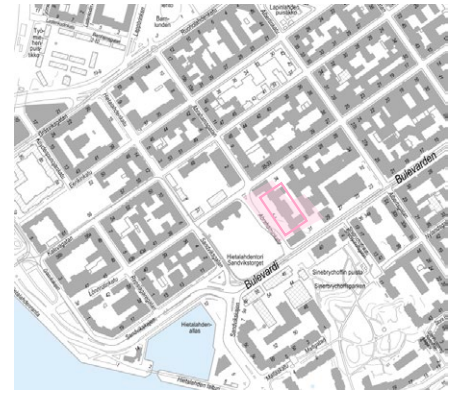

KAMPPI // METROPOLIA BULEVARDI

- Vanhan rakennuksen/ rakennusryhmän hyödyntäminen.
- Mahdollisuudet lisärakentamiseen vain pienimuotoisia.
- Julkisen rakennuksen rooli keskeisellä paikalla.
- Metropolian rakennukset Kojamon omistuksessa.
- Alustavasti suunniteltu muuta käyttöä.
- Riskinä on, että museon identiteetti jää alisteiseksi arvorakennuksen karaktäärille.

Aikataulu

Periaatteessa suunnittelun voi aloittaa heti.

ETELÄSATAMA // KATAJANOKANRANTA

- Ranta-alueen kehittäminen julkisten rakennusten alueena Kirjava satama -kilpailun mukaisesti (2012).
- Alueen Kauppatorin puoleiseen päähän on jo tutkittu Armi-taloa (suunnittelukilpailu 2001). Hanke jäi toteuttamatta.
- Hyvä saavutettavuus.
- Huomioitava sataman toimintaedellytykset.
- Koko rantaviivan kehittäminen iso kokonaisuus, joka soveltuu tulevaisuudessa moneksi, ja tulee siitä syystä suunnitella kokonaisuutena.

Aikataulu

Aikataulu suuri haaste. Koko ranta-alueen kokonaisuus tulee suunnitella kokonaisuutena ensin.

Helsinki

KRUUNUNHAKA // SOTAMUSEO

- Arvorakennusten hyödyntäminen, mahdollisuus pienelle lisärakentamiselle pihapuolella.
- Hienot merimaisemat.
- Senaatti-kiinteistöt omistaa.
- Syrjäinen matkailijavirtoja ajatellen, paikalle tultava erikseen.
- Joukkoliikenneyhteydet eivät nykyisellään kovin hyvät.

Aikataulu

Suunnittelun voi aloittaa heti.

SÖRNÄINEN // HAAPANIEMENKATU/ PANNUKAKUNPUUSTIKKO

- Voimakkaasti kehittyvä alue: uuden ja vanhan kaupunkirakenteen nivelkohta.
- Taidekorkeakoulun ja kulttuurikeskus Caisan läheisyys, alueella elävää kulttuuritoimintaa.
- Mielenkiintoiset maisemat.
- Nykyisin ei matkailijavirtojen kohdalla.
- Haapaniemenkentän viereisen tontin omistaa Senaatti-kiinteistöt.

Aikataulu

Riippuvainen Sörnäistenrannan kokonaissuunnittelusta.

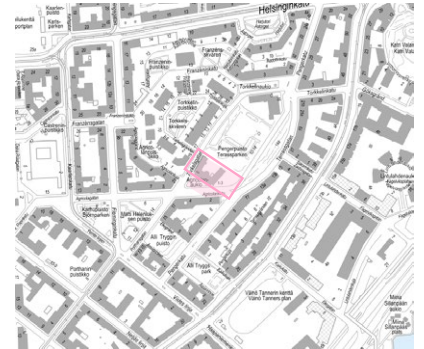
Helsinki

KALLIO // METROPOLIA AGRICOLANKATU

- Olemassa oleva arvorakennus, mahdollisuus lisärakentamiselle.
- Sijainti hankkeen kannalta melko syrjäinen, ei hyötyjä lähellä olevasta muusta tarjonnasta.

Aikataulu

Periaatteessa suunnittelun voi aloittaa heti, mutta riskinä muita vaihtoehtoja hankalampi sovitettavuus paikkaan.

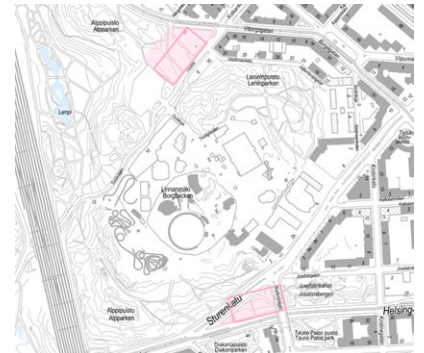

ALPPIHARJU // TIVOLITIE/ STURENKATU

- Tukeutuminen Linnanmäen matkailukohteeseen, lähistöllä mm. Kulttuuritalo.
- Kehittyvä alue.
- Sivussa keskustan kävelijävirroista, radan estevaikutus.

Aikataulu

Periaatteessa suunnittelun voi aloittaa heti

Helsinki

TÖÖLÖ // TÖÖLÖN VARIKKO

- Sovittaminen suojeltavaan varikkorakennukseen: arvorakennuksen hyödyntäminen, mahdollisuus lisärakentamiselle
- Hyvä saavutettavuus
- Laajat tilat: yhdistäminen muihin toimintoihin, joissa olemassa olevaa kulttuuritoimintaa
- Lähiseudulla kulttuurirakennuksia, merkittäviä arkkitehtuurikohteita mm. Olympiastadion

Aikataulu

Aikataulu on haaste. Varikko vapautuu HKL:n alustavassa arviossa 2020-luvun lopulla.

VALLILA // VALLILAN VARIKKO

- Sovittaminen suojeltavaan varikkorakennukseen: arvorakennuksen hyödyntäminen, mahdollisuus lisärakentamiselle
- Laajat tilat: yhdistäminen muihin toimintoihin
- Sijainti hankkeen kannalta syrjäinen, ei hyötyjä lähellä olevasta muusta kulttuuri- tai tapahtumatarjonnasta

Aikataulu

Vapautuu uuteen käyttöön HKL:n alustavan arvion mukaan vuoden 2026 jälkeen.

Helsinki

LIITE 3

Yleisessä keskustelussa esiin nousseet kohteet, joilla ei ole edellytyksiä museon sijaintipaikaksi

Ns. ”Välipala” nykyiselle tontille Korkeavuoren- ja Kasarmikadun välissä:

Lisärakentaminen ei ratkaise nykyisten vanhentuneiden tilojen haasteita. Uusien tilojen lisärakentaminen tontilla on rajallista. Tilojen laajentamisen osalta on jo aiemmin järjestetty arkkitehtuurikilpailu vuonna 1988. Lisärakennusta ei toteutettu paikalle.

Kaartin maneesi:

Kaartin maneesin rakennuksen asettamat reunaehdot ja uudisrakentamisen mahdollisuudet ovat vähäiset. Sijainniltaan paikka vastaa museoiden nykyistä sijaintia. Maneesi on Senaatti-kiinteistöjen omistuksessa. Tällä hetkellä maneesirakennusta tutkitaan muuhun käyttöön.

Töölönlahti:

Sijainti on yleiskaavan vastainen. Helsingin uudessa yleiskaavassa ei ole osoitettu uutta rakentamista Töölönlahdelle nykyistä olemassa olevaa rakentamista laajemmalle alueelle.

L3, Jätkäsaari:

L3 ei sisällä uudisrakentamisen mahdollisuuksia. Huolto- ja saattoliikenteen järjestäminen tämän kokoluokan museolle on haasteellista sataman liikenteen ja katualueiden tilanahtauden vuoksi. Pääosa matkailijavirroista sijoittuu nykyään vanhan kantakaupungin ja ydinkeskustan alueelle. Rakennusta on suunniteltu muuhun käyttöön.

Helsinki

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-580-8 (PDF)

ISSN: 1799-0351 (PDF)